

UTKAST

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd, 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomststöd, lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ändras.

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska regeringen genomföra en totalreform av utkomststödet där större tonvikt läggs på individens förmåga att klara sig självständigt, det långvariga beroendet av utkomststöd minskas och utkomststödet ges tydligare konturer av en förmån som beviljas i sista hand och kräver prövning. Enligt propositionen stärks skyldigheten för den som ansöker om utkomststöd att anmäla sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete och situationer där skyldigheten att anmäla sig inte föreligger minskas. Om en person som ansöker om grundläggande utkomststöd inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete eller ansöker om primära förmåner, kan personens grunddel sänkas med 50 procent. Den sänkning av utkomststödet grunddel med 20 och 40 procent på grund av sanktioner som berör utbetalningen av en arbetslöshetsförmån som den som ansöker om utkomststöd får ska göras smidigare och det säkerställs att sänkningen gäller alla de situationer där utbetalningen av arbetslöshetsförmån avbryts på grund av förmånstagarens arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarande. I alla situationer där grunddelen sänks, kan sänkningen endast göras om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Enligt regeringsprogrammet eftersträvas också en besparing inom statsfinanserna genom reformen av utkomststödet. I propositionen föreslås det att nivån på utkomststödet grunddel sänks med tre procent för ensamstående personer över 18 år samt för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar och med cirka två procent för andra personer över 18 år. Förvärvsinkomstsvadraget på 150 euro i samband med utkomststödet slopas för personer över 18 år. Dessutom slopas för deras del också prioritet för andra inkomster som anses ringa och understöd. Hälso- och sjukvårdsutgifter som beaktas som övriga grundutgifter ska begränsas till nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter.

Kommunernas finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet höjs enligt förslaget till hundra procent i fråga om de mottagare av utkomststöd som är mellan 18 och 24 år och i vars familj det inte bor personer i annan ålder. Detta ersätts till kommunerna genom statsandelssystemet för kommunal basservice. Propositionen innehåller också andra förslag vars syfte är att stärka stödtagarens skyldighet att använda sin inkomst för sitt eget uppehälle eller hyran till bostaden eller för att göra behandlingen av det grundläggande utkomststödet snabbare, smidigare, tydligare eller enklare.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2026 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses huvudsakligen träda i kraft den 1 februari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Beredning	5
1.2.1 Arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd	5
1.2.2 Beredning av regeringspropositionen	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget	7
2.1 Lagstiftning och praxis	7
2.1.1 Grundläggande rättigheter och internationella förpliktelser	7
2.1.2 Utkomststöd	9
2.1.2.1 Utkomststödet syfte och rätten till stöd	9
2.1.2.2 Fastställande av utkomststöd och beaktande av utgifter	10
2.1.2.3 Beaktande av inkomster	13
2.1.2.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande och sänkning av grunddelen	14
2.1.2.5 Hänvisning till tjänster	15
2.1.2.6 Folkpensionsanstaltens rätt till information för behandling av utkomststödsärenden	18
2.1.2.7 Finansiering av utkomststöd	18
2.1.2.8 Utkomststödet statistiskt sett	19
2.1.3 Påföljdssystemet inom utkomtskyddet för arbetslösa	20
2.1.3.1 Allmänt om påföljdssystemet inom utkomtskyddet för arbetslösa	20
2.1.3.2 Unga utan yrkesutbildning	21
2.2 Bedömning av nuläget	22
2.2.1.1 Utkomststödet förhållande till primära förmåner och anmälan som arbetssökande	22
2.2.2 Sänkning av grunddelen	24
2.2.3 Förfrågningar till penninginstitut	25
2.2.4 Beaktande av utgifter i utkomststödet	26
2.2.5 Beaktande av inkomster i utkomststödet	28
2.2.6 Situationer som gäller utbetalning av utkomststöd	29
2.2.7 Rättelse av sakfel i beslut	30
2.2.8 Unga vuxna som mottagare av utkomststöd	31
3 Målsättning	32
4 Förslagen och deras konsekvenser	33
4.1 De viktigaste förslagen	33
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	35
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	35
4.2.1.1 De privata hushållens ställning	35
4.2.1.2 Den offentliga ekonomin	40
4.2.1.3 Folkpensionsanstaltens och UF-centrets verksamhetsutgifter	43
4.2.1.4 Den kommunala ekonomin	44
4.2.1.5 Finansieringen av välfärdsområdena	45
4.2.2 Andra konsekvenser för enskilda och för samhället	47

4.2.2.1 Konsekvenser för grupper av människor	47
4.2.2.2 Konsekvenser för myndigheterna	48
4.2.2.3 Sysselsättningskonsekvenser.....	48
4.2.2.4 Övriga välbefinnandeeffekter.....	53
5 Alternativa handlingsvägar.....	54
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	54
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	56
5.2.1 Sverige	56
5.2.2 Danmark.....	57
5.2.3 Nederländerna	59
5.2.1 Förenade kungariket.....	60
6 Remissvar	61
7 Specialmotivering.....	61
7.1 Lag om ändring av lagen om utkomststöd	61
7.2 Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	72
7.3 Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.....	72
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	73
9 Ikraftträdande.....	73
10 Verkställighet och uppföljning	73
11 Förhållande till andra propositioner.....	74
11.1 Förhållande till budgetpropositionen	74
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	74
12.1 Rätt till oundgänglig försörjning och omsorg	74
12.2 Rätt att få och lämna ut personuppgifter	79
12.3 Kommunal självstyrelse	81
12.4 Rätt att utfärda förordning.....	81
LAGFÖRSLAG	83
1. Lag om ändring av lagen om utkomststöd	83
2. Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	90
3. Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.....	91
VALITSE KOHDE.....	92
PARALLELLTEXTER	92
1. Lag om ändring av lagen om utkomststöd	92
2. Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	104
3. Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.....	105
FÖRORDNINGSGUTKAST	106
Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendegifter för utkomststöd	106

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering:

”Regeringen ska genomföra en totalreform av utkomststödet där större tonvikt läggs på individens förmåga att klara sig självständigt, det långvariga beroendet av utkomststöd minskas och utkomststödet ges tydligare konturer av penningförmån som hör till grundskyddet, beviljas i sista hand och kräver prövning. Detta syfte ska underbyggas genom att uppdraget att utveckla lagstiftningen om utkomststödet överförs till social- och hälsovårdsministeriets avdelning för social trygghet och försäkringar. Nivån på utkomststödet och barnförhöjningarna ska granskas i samband med reformen.

Regeringens totalreform av utkomststödet ska bli klar före halvtidsöverläggningen. Målet är att halvera antalet personer som behöver åtminstone utkomststöd (7 procent av befolkningen) och uppnå en besparing på 100 miljoner euro inom statsfinanserna. Om regeringen lyckas med sitt mål, kan de insparade medlen användas för att förbättra barnfamiljers och studerandes förmåner.

Utkomststödet ska ges en starkare förpliktande karaktär genom lagändringar som utvidgar villkoren för sänkning av utkomststödet och gör sänkingsförfarandet snabbare och enklare. En förutsättning för utkomststöd ska vara att man först ansökt om en primär arbetslöshetsförmån, till exempel arbetsmarknadsstöd. När utkomststöd beräknas ska en utebliven ansökan om arbetsmarknadsstöd och klandervärda förfaranden med avseende på utkomstskyddet dock beaktas på ett sådant sätt att den sökandes situation inte blir oskälig. FPA:s skyldighet att hänvisa klienten till en bedömning av servicebehovet ska slopas i nuvarande form. Bedömningen av servicebehovet slopas från villkoren vid sänkning av grunddelen med högst 40 procent. FPA ska ha möjlighet att självständigt återkräva utkomststödet på samma sätt som andra förmåner.

Som villkor för att få stöd ska en arbetsför sökande av utkomststöd kunna åläggas att ta emot arbetsuppgifter anvisade av en offentlig organisation om sådana uppgifter och tjänster finns att tillgå, i likhet med det som gäller för utkomststödet i Danmark. FPA ska kunna hänvisa sökande till de olika tjänster som står till buds. En ung person under 30 år som saknar yrkesexamen ska söka studier och ta emot den erbjudna studieplatsen som ett villkor för att få stöd. Dessutom ska det utredas om villkoren kan ges en starkare förpliktande karaktär genom en möjlighet att neka den sökande utkomststöd när denne har vägrat ta emot arbete, utbildning eller tjänster eller vägrat fullgöra en skyldighet.

Boendeutgifterna för utkomststödet grunddel ska i fortsättningen regleras på lag- eller förordningsnivå. Lagen om utkomststöd ska ange hyresnormer definierade enligt riksomfattande kommungrupp. FPA:s förmånshandläggare ska kunna godkänna utgifter som överstiger hyresnormen endast om de motiveras av särskilda behov. Bestämmelser om grunderna för särskilda behov ska ges på lagnivå. En sökande vars utgifter överskrider hyresnormen ska ges en frist på tre månader för att hitta en förmånligare bostad inom pendlingsregionen. Efter denna frist ska vägran att ta emot en förmånligare bostad leda till att stödet justeras. Kommunerna och välfärdsområdena åläggs att tillsammans med kommunernas hyreshusbolag och den privata sektorn, och med hjälp av FPA:s faktaunderlag, utveckla förmånliga boendetjänster och boenderådgivning för klienter inom utkomststödet. Alternativet att söka en förmånligare bostad ska främjas med hjälp av en självriskandel på 5 procent för boendeutgifterna inom det grundläggande utkomststödet.

Personer som har fast egendom beviljas för närvarande utkomststöd. Det ska utredas hur förmögenhet i större utsträckning än för närvarande kan beaktas som inkomst när utkomststöd beviljas.

Utkomststödet har blivit ett parallellt system för läkemedelsersättning,

vilket inte är förenligt med principerna i det nuvarande sjukförsäkringssystemet. Systemet att läkemedel både ersätts inom sjukförsäkringen och betalas med utkomststöd ska utvärderas och ses över.

Kunduppgifter ska röra sig elektroniskt och säkert mellan myndigheter. Integritetsskyddet får inte hindra olika myndigheter från att bilda sig den uppfattning de behöver om en persons situation, eller från att samla in statistik för att utveckla verksamheten. En harmonisering av välfärdsområdenas digitala tjänster med FPA:s Kanta-tjänster ska utredas. Informationsutbytet mellan myndigheter såsom FPA och Migri ska förbättras så att Migri i sina beslut ska kunna beakta de fall där klientens försörjning vilar på det stöd som beviljas i sista hand, utkomststödet.

Folkpensionsanstalten ska sända transparenta, månatliga meddelanden till kommunerna med uppgift om kostnaderna för det grundläggande utkomststödet. Välfärdsområdenas regionala delegationer för utkomststödsärenden utökas med en ledamot för kommunerna eller den kommun som ordnar regionens arbets- och näringsstjänster. Delegationernas uppgifter utökas med uppföljning och rapportering av kostnaderna för utkomststödet. Delegationernas ledamöter ska föra fram utkomststödet karaktär av tillfällig stödform i sista hand, till exempel genom att arbeta för kostnadskontroll och förmånligare boendelösningar inom sitt område.

Anvisningarna om kompletterande och förebyggande utkomststöd från välfärdsområdena ska revideras och förenhetligas. Välfärdsområdena åläggs att regelbundet kontrollera att anvisningarna är enhetliga."

För att delvis genomföra de ovan nämnda skrivningarna som gäller hanteringen av boendekostnaderna för utkomstskyddets grunddel har regeringen hösten 2025 till riksdagen lämnat en regeringsproposition om förslag till lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd (RP 58/2023 rd). Den lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd (1242/2023) som föreslås i propositionen och som godkänts i ändrad form trädde i kraft den 1 april 2024. Från samma tidpunkt trädde statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd i kraft (144/2024).

1.2 Beredning

1.2.1 Arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd

Social- och hälsovårdsministern tillsatte genom beslutet¹ av den 11 januari 2024 en arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd för mandatperioden 15.1–31.12.2024. Arbetsgruppens uppgift var att bereda ett utkast till regeringens proposition om förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd och till lagar som har samband med den för att genomföra riksdagens uttalanden och skrivningarna om utkomststödet i regeringsprogrammet för

¹ Beslut om tillsättande av en arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd den 11 januari 2024. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/7b13ef70-29c9-4c59-973a-2d901b6806d2/ASET-TAMISPAATOS_20240118113332.PDF.

statsminister Petteri Orpos regering. Enligt beslutet om tillsättandet ska ändringsförslagen stärka utkomststödets karaktär som en tillfällig förmån som beviljas i sista hand samt som en förmån som förebygger marginalisering. Trots det ursprungliga målet hann arbetsgruppen inte under sin mandatperiod utarbeta utkastet till regeringens proposition utan presenterade sin slutsats i form av en slutrapport².

I slutrapporten sammanställde arbetsgruppen möjliga åtgärder för att stärka utkomststödets karaktär som en tillfällig förmån som beviljas i sista hand samt som en förmån som förebygger marginalisering. Arbetsgruppen bedömer också möjligheterna att hitta besparingar på 70 miljoner euro i utgifter för utkomststöd som skrivits in i regeringsprogrammet. Som möjliga åtgärder för att ge utkomststödet en starkare förpliktande karaktär föreslog arbetsgruppen att sänka grunddelen för de som inte har sökt de primära förmånerna, att effektivisera processen för sänkningen av grunddelen och att skärpa kravet om att arbetslösa ska anmäla sig som arbetssökande. Enligt arbetsgruppen ska man kunna kräva att de som ska anmäla sig som arbetslös arbetssökande också ska söka heltidsjobb. Enligt arbetsgruppen kan lagstiftningen ändras så att det blir möjligt att sänka utkomststödets grunddel även om skyldigheterna i praktiken försummas bara en gång. De som ansöker om utkomststöd ska alltid ha möjlighet att undvika en sänkning av grunddelen och sanktioner på grund av arbetslöshetsförmåner genom att ansöka om primära förmåner eller genom att delta i arbetskraftsservicen på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen.

När det gäller hushåll som får utkomststöd för unga i åldern 18–25 år bedömer arbetsgruppen att det är möjligt att öka kommunernas finansieringsandel av de utgifter för grundläggande utkomststöd som gäller dem från 50 procent till 100 procent. Finlands Kommunförbund lämnade en avvikande åsikt om denna slutsats i arbetsgruppens slutrapport. Enligt slutrapporten avses en utvidgning av kommunernas finansieringsandel uppmuntra kommunerna att sysselsätta unga så snabbt som möjligt. Kommunerna har den bästa kännedomen om studieplatserna, arbetsplatserna och tjänsterna för unga. Enligt arbetsgruppen bör kommunerna ersättas fullt ut för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel.

Arbetsgruppen bedömer att det är möjligt att hitta besparingar utöver de ovan nämnda åtgärderna för att ge utkomststödet en starkare förpliktande karaktär och sänka grunddelen genom att slopa det förvärvsinkomstavdrag som används i utkomststödet, beakta understöden i sin helhet med undantag för barns och ungas låga sommarinkomster och gåvor samt genom att minska utkomststödets grunddel lite.

1.2.2 Beredning av regeringspropositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Under beredningen har man samarbetat med Folkpensionsanstalten, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet och närings-, trafik- och miljöcentralernas utvecklings- och förvaltningscenter (nedan UF-centret).

Utkastet till regeringsproposition var ute på remiss (... *kompletteras*).

Handlingarna i anslutning till beredningen av regeringspropositionen finns i den offentliga webbtjänsten <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM154:00/2024>.

² Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Grundläggande rättigheter och internationella förpliktelser

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Bestämmelsen är skriven i form av en subjektiv rättighet. Bestämmelserna i 19 § 3 mom. i grundlagen innehåller ett grundlagsenligt uppdrag, enligt vilket det allmänna, enligt vad som närmare föreskrivs genom lag, ska tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. I praktiken behöver 19 § i grundlagen kompletteras med reglering på lägre nivå för att förverkligas fullt ut. Rätten till oundgänglig försörjning och omsorg förverkligas genom lagen om utkomststöd (1412/1997).

Med oundgänglig försörjning och omsorg avses en sådan inkomstnivå och sådana tjänster som säkerställer en miniminivå i fråga om förutsättningarna för ett människovärdigt liv, det vill säga ett så kallat existensminimum. Till sådant stöd hör till exempel ordnande av näring och boende som är nödvändiga för att upprätthålla hälsan och livsförmågan. Bestämmelsen i 19 § 1 mom. i grundlagen har en nära koppling till 7 § 1 mom. om rätten till liv.

Finland har förbundit sig till flera internationella konventioner om mänskliga rättigheter som är betydelsefulla med tanke på tryggheten i sista hand. En av de viktigaste med tanke på utkomststödet är FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976, nedan ESK-konventionen). Enligt artikel 9 i ESK-konventionen erkänner konventionsstaterna allas rätt till social trygghet, inklusive socialförsäkring. Dessutom erkänner konventionsstaterna enligt artikel 11.1 rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att denna rätt förverkligas och erkänner att internationellt samarbete på frivillig grund är av väsentlig betydelse i detta sammanhang.

Eftersom bestämmelserna i konventionerna om de mänskliga rättigheterna ofta har en relativt lös formulering, har tolkningarna av bestämmelserna stor betydelse för preciseringen av de skyldigheter som ålagts staterna. En viktig tolkningskälla utgörs av ställningstaganden från de internationella organ som övervakar genomförandet av konventionerna. Genomförandet av ESK-konventionen övervakas av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (nedan kallad ESK-kommittén), som ger allmänna kommentarer om tolkningen av artiklarna i konventionen. Allmänna kommentarer är inte rättsligt bindande såsom de själva bestämmelserna i konventionen, men som tolkningsställningstaganden från det expertorgan som övervakar efterlevnaden av konventionen har de emellertid en särskild vikt vid fastställandet av konventionsbestämmelsernas bindande innehåll.

ESK-kommittén har utfärdat den allmänna kommentaren nr 19 som preciserar artikel 9 i ESK-konventionen och som definierar vad som avses med social trygghet. Enligt ESK-kommittén behövs det vid sidan av systemen för social trygghet även socialbidragssystem som är stödformer som inte baserar sig på avgifter och där det förutsätts ett behov för att få stöd. Dessa system behövs för att säkerställa tillräcklig social trygghet för alla. Till exempel om arbetslösheten varar längre än utbetalningstiden för arbetslöshetsförmånen ska den arbetslösa arbetssökande även därefter garanteras tillräckligt skydd till exempel med socialbidrag. I kommitténs slutsats rörande Finland (E/C.12/FIN/CO/7) fäste kommittén uppmärksamhet vid tillämpningen av artikel

9 och ansåg att nedskärningarna av den sociala tryggheten och frysningarna av folkpensionsindexet som genomfördes i Finland åren 2015–2019 gjorde förmånerna otillräckliga.

De rättigheter som tryggas genom FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) tillhör alla barn som omfattas av en konventionsstats jurisdiktion på lika villkor. Enligt artikel 26 i konventionen som gäller social trygghet ska konventionsstaterna erkänna varje barns rätt att åtnjuta social trygghet, inklusive socialförsäkring, och ska vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med nationell lagstiftning. Förmånerna ska, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning. Enligt artikel 27 i konventionen erkänner konventionsstaterna varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Konventionsstaterna ska i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder och bostad. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet ska konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26-27/2016) innehåller en bestämmelse om rätten till tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet. Enligt artikel 28 i konventionen erkänner parterna rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor, och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta social trygghet utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas, däribland genom att a) för personer med funktionsnedsättning säkerställa lika tillgång till rent vatten och säkerställa tillgång till ändamålsenlig och överkomlig service, anordningar och annat stöd för behov som är relaterade till funktionsnedsättning, b) för personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor och flickor, och för äldre personer med funktionsnedsättning säkerställa tillgång till sociala trygghetsprogram och fattigdomsbekämpningsprogram, c) för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga som lever under fattiga förhållanden säkerställa tillgång till stöd från staten med utgifter som är relaterade till funktionsnedsättningen, däribland för adekvat utbildning, rådgivning, ekonomiskt stöd och avlastningsvård, d) för personer med funktionsnedsättning säkerställa tillgång till offentliga bostadsprogram, e) för personer med funktionsnedsättning säkerställa lika tillgång till pensionsförmåner och pensionsprogram.

Den reviderade Europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002) är en konvention om mänskliga rättigheter som utarbetats av Europarådet och som tryggar ekonomiska och sociala rättigheter i Europa. Artikel 12 gäller rätten till social trygghet. Artikel 12 förutsätter att konventionsstaterna har ett system för social trygghet som upprätthålls på en tillfredsställande nivå, åtminstone på den nivå som förutsatts för ratificering av Europeiska koden för social trygghet. Dessutom måste man sträva efter att gradvis höja nivån på systemet för social trygghet. Artikel 12 innehåller

dessutom närmare bestämmelser om tryggnad av de sociala rättigheterna för personer som rör sig mellan konventionsstater.

Artikel 13 i den reviderade sociala stadgan gäller rätten till socialbidrag och medicinsk hjälp. Den förutsätter att konventionsstaterna 1) säkerställer att alla som inte har tillräckliga inkomster eller tillgångar och som inte kan få sådana inkomster eller tillgångar, vare sig med egen hjälp eller från andra källor, särskilt från förmåner som erbjuds av systemet för social trygghet, får tillräcklig hjälp och, i händelse av sjukdom, den vård som krävs för tillståndet i fråga, 2) säkerställer att de politiska eller sociala rättigheterna för personer som får sådan hjälp inte begränsas på grund av detta, 3) fastställer att var och en kan få den rådgivning och personliga hjälp som han eller hon behöver genom lämpliga offentliga eller privata tjänster för att förebygga, avhjälpa eller lindra nöden hos den berörda personen eller hans eller hennes familj, och 4) tillämpar bestämmelserna i punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel jämlikt på sina medborgare och medborgare i andra konventionsstater som lagligen vistas på deras område.

Europeiska kommittén för sociala rättigheter övervakar efterlevnaden av den reviderade stadgan genom rapporteringsförfaranden och förfaranden för kollektiva klagomål. Kommittén för sociala rättigheter har konstaterat att artikel 13.1 förutsätter att konventionsstaterna tryggar rätten till socialbidrag som en subjektiv rättighet i sin nationella lagstiftning. Kommittén för sociala rättigheter har förutsatt att konventionsstaterna har ett system som grundar sig på universalprincipen och som tryggar en (finansiell) utkomst för alla som behöver stöd, som inte har tillräckliga inkomster och tillgångar och som inte kan skaffa dem själva på annat sätt. För ett sådant socialbidrag kan det inte ställas krav på boendetid och ännu mindre på oförvitlighet, och dess varaktighet kan inte begränsas. Rimliga och ändamålsenliga villkor för jobbsökning eller yrkesutbildning kan däremot ställas, och försummelse av villkoren kan leda till sanktion. Nödvändig hjälp måste ändå alltid säkerställas. Stödet ska möjliggöra ett anständigt liv och vara tillräckligt för de grundläggande behoven, och dess nivå ska vara minst 50 procent av den ekvivalenta medianinkomsten. Europeiska kommittén för sociala rättigheter har ansett att Finlands grundläggande utkomststöd inte till sin nivå motsvarar minimikravet i den sociala stadgan. Europarådets ministerkommitté har därför rekommenderat en höjning av nivån.³

2.1.2 Utkomststöd

2.1.2.1 Utkomststödet syfte och rätten till stöd

Utkomststöd är en stödform inom socialvården som är avsedd att vara tillfällig och att bli beviljad i sista hand, och vars beviljande grundar sig på behovsprövning. Enligt 1 § 1 mom. i lagen om utkomststöd är syftet med utkomststödet att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Rätt till utkomststöd har enligt 2 § i lagen om utkomststöd var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt. Var och en är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget

³ Saikkonen Paula – Mukkila Susanna (red.). Toimeentulotuki 2020-luvulla: Tavoitteena parempi viimesijainen turva. THL:s rapport 2/2025. s. 48. Tillgänglig: <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hämtad 5.2.2025.

uppehålle samt i den omfattning som bestäms i annan lagstiftning om sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns uppehålle.

Med hjälp av utkomststödet förverkligas rätten till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Utkomststödssystemet syftar emellertid till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard som är högre än den oundgängliga försörjning som krävs enligt grundlagen. Utkomststödet svarar för de nödvändiga kostnader som samhället godkänner för ersättning i enskilda situationer och när personen inte kan få sin utkomst från annat håll. Genom utkomststöd kan individers utkomst tryggas i överraskande och avvikande situationer, varför utkomststödssystemet skapar nödvändig flexibilitet i systemet med social trygghet.

Det att utkomststödet är ett stöd som beviljas i sista hand innebär att andra inkomstkällor ska användas först. För att bedöma detta har klienten en omfattande skyldighet att utreda sina inkomster och utgifter. Rätten till stöd grundar sig på skillnaden mellan de disponibla inkomsterna och medlen och de utgifter som anses vara godkända i lagen om utkomststöd samt på andra kriterier som anges i lagen.

2.1.2.2 Fastställande av utkomststöd och beaktande av utgifter

Utkomststödet delas in i grundläggande utkomststöd som verkställs av Folkpensionsanstalten och kompletterande och förebyggande utkomststöd som verkställs av välfärdsområdena. Utkomststöd ansöks hos Folkpensionsanstalten, som först bedömer den sökandes rätt till grundläggande utkomststöd. Folkpensionsanstalten ska på den sökandes begäran lämna in ansökan till välfärdsområdet till den del som den sökande i sin ansökan lägger fram andra utgifter än de som hör till det grundläggande utkomststödet. Om den sökande redan har fått ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller, lämnas ansökan om kompletterande och förebyggande utkomststöd in till välfärdsområdet.

Den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för utkomststöd anger rätten till utkomststöd så att en person och familj som vistas stadigvarande i Finland har rätt till stöd. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande. Till exempel sådana faktorer som uppehållstillstånd enligt utlänningslagen, hemkommun, familjeband, band som uppkommit genom anställningsförhållandet, boendeform, rätt till Finlands sociala trygghet eller sökandens faktiska totala vistelsetid i Finland motiverar att vistelsen tolkas som fast. När det gäller familjen ska man beakta enhetliga beslut. Dessutom har varje person som vistas i landet emellertid rätt att i en brådskande situation få stöd för att säkerställa nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig utkomst och omsorg inte äventyras.

Utkomststödet belopp är skillnaden mellan utgifter och disponibla inkomster och tillgångar. En beräkning görs för att fastställa det belopp som ska betalas vid varje tillfälle. Utkomststödet fastställs för en månad. Utkomststöd kan emellertid vid behov beviljas och betalas för en kortare eller längre tid än en månad. Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del de ersätts eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

De utgifter som beaktas som grundläggande utkomststöd består av grunddelen och övriga grundutgifter. Grunddelen täcker utgifter som hör till den dagliga konsumtionen, vars belopp regleras för olika familjetyper. Ingen separat utredning behöver lämnas för dem. Enligt lagen om utkomststöd omfattar de utgifter som täcks med grunddelen utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon och datakommunikation och hobby- och rekreationsverksamhet samt andra motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehålle. Smärre hälso- och sjukvårdsutgifter

som ingår i grunddelen av utkomststödet är till exempel läkemedel som köps utan läkares ordination, baskrämer, vitaminer och plåster. Beloppen för det grundläggande utkomststödet justeras årligen i enlighet med lagen om folkpensionsindex (456/2001).

Tabell 1. Utkomststödet grunddel år 2025:

	Belopp euro/månad
Ensamstående, barnlös	593,55
Person över 18 år som bor i gemensamt hushåll	504,52
Ensamförsörjare	676,65
Person över 18 år som bor hos sin förälder eller sina föräldrar	433,29
Barn i åldern 10–17 år som är 1:a barnet i syskonskaran	415,49
Barn i åldern 10–17 år som är 2:a barnet i syskonskaran	385,81
Barn i åldern 10–17 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	356,13
Barn under 10 år som är 1:a barnet i syskonskaran	373,94
Barn under 10 år som är 2:a barnet i syskonskaran	344,26
Barn under 10 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	314,58

Som övriga grundutgifter beaktas boende- och hälsovårdsrelaterade utgifter samt andra utgifter som anges i lagen. Bedömningen av behovet förutsätter prövning när det gäller de övriga grundutgifterna. Behovsprövningen omfattar en bedömning av behovet i fråga om både utgiften och dess storlek.

Som övriga grundutgifter kan hälso- och sjukvårdsutgifter beaktas till verkligt belopp, om de inte ersatts av andra primära system, såsom sjukförsäkring. Utgifter som beaktas är enligt etablerad tillämpningspraxis till exempel klientavgifter inom hälso- och sjukvården, läkemedel och sårvårdsprodukter som anskaffats på ordination av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården och som behövs för behandlingen av en sjukdom eller ett hälsoproblem samt utgifter för anskaffning av glasögon. Vad gäller hälso- och sjukvårdsavgifter som beaktas i utkomststödet förutsätts i första hand att den offentliga hälso- och sjukvården själv producerar eller köper tjänsterna. Dessutom beaktas vissa utgifter som inte beror på behandling av en sjukdom, såsom kostnader för fertilitetsbehandlingar, preventivmedel och tobaksavvänjningspreparat.

Som övriga grundutgifter beaktas även extra kostutgifter på grund av bland annat celiaki med ett fast belopp på 38 euro per månad. Beaktandet av celiaki i det grundläggande utkomststödet trädde i kraft genom lagen om ändring av lagen om utkomststöd (847/2024) från och med den 1 februari 2025 så att nämnda 38 euro beaktas i det grundläggande utkomststödet tidigast för grundläggande utkomststöd som gäller mars 2025.

Enligt 7 a § 1 mom. i lagen om utkomststöd som gäller boendeutgifter beaktas följande boendeutgifter till behövligt belopp: 1) hyra för hyresbostad och i fråga om ägarbostad skötselvederlag, extra vederlag, vederlag för tomtleja och den andel av kapital- eller finansieringsvederlaget som används för att täcka ränteutgifterna för bolagslåneandelen, samt månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt och i fråga om alla boendeformer

bastuavgifter, 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform, 3) uppvärmningskostnader, 4) utgifter för hushållselektricitet, 5) hemförsäkringspremier, 6) separat betalda vattenavgifter, 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad och avgift för parkeringsplats för personer med nedsatt rörlighet. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet, som justeras minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) och de fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek.

I 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs om särskilda grunder, varvid boendeutgifterna för den sökande kan beaktas fullt ut under den tid som grunden i fråga är i kraft. Sådana särskilda grunder är 1) barnets bästa, om det bor ett barn i samma hushåll som sökanden, 2) behov av extrautrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987), 3) behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut samt behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (417/2007), 4) sökandens eller dennes familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller höga ålder, 5) det att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet, eller 6) någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning.

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider det behövliga belopp som fastställts för sökandens boendekommun i förordningen och sökanden inte har en i lagen angiven särskild grund för att bo i en dyrare bostad ska Folkpensionsanstalten anvisa sökanden att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska Folkpensionsanstalten vid behov hänvisa sökanden till att kontakta kommunen för att utreda bostadsärendet. Sökanden ska ges tre månader på sig att skaffa en billigare bostad. Folkpensionsanstalten ska beakta stödmottagarens boendeutgifter fullt ut under denna tidsfrist. Tidsfristen ska förlängas om den sökande är i en allvarlig övergående krissituation eller trots aktivt sökande har särskilda svårigheter att hitta en förmånligare bostad eller om det föreligger någon annan grundad anledning. Efter denna tidsfrist godkänns den boendenorm som föreskrivs i förordningen som boendeutgifter för den sökande.

Det kompletterande utkomststödet som välfärdsområdena verkställer omfattar behövligt stora utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövliga för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. I beslutsfattandet om kompletterande utkomststöd behövs oftast en mer omfattande bedömning av klientens helhetssituation i fråga om klientens särskilda situation jämfört med grundläggande utkomststöd.

Det förebyggande utkomststödet är avsett att främja personens och familjens sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand. Målet är att förebygga marginalisering och långvarigt beroende av utkomststöd. Välfärdsområdet beviljar förebyggande stöd enligt de grunder det har beslutat om. Det kan beviljas bland annat för åtgärder som stöder aktivering, för att trygga boendet och för situationer med överskuldssättning. Beviljande av förebyggande utkomststöd förutsätter nästan utan undantag att en yrkesutbildad person inom socialvården gör en bedömning av om stödet behövs.

2.1.2.3 Beaktande av inkomster

Till utkomststödets karaktär som en förmån som beviljas i sista hand hör att i princip alla disponibla inkomster och all förmögenhet är prioriterade i förhållande till utkomststödet. Det har emellertid gjorts några undantag från huvudregeln, som föreskrivs i 11 § i lagen om utkomststöd. Som inkomster beaktas dock inte förvärvsinkomster som ska anses ringa och understöd, regelbundna inkomster för ett barn under 18 år, till den del dessa inkomster är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del, inkomster till den del dessa motsvarar utgifter för arbetsresor och övriga av arbetet förorsakade utgifter. Dessutom tas 150 euro i månaden inte med i beräkningen av förvärvsinkomsterna. Dessutom beaktas inte moderskapsunderstöd, förmåner enligt lagen om handikappförmåner, understöd som beviljats med stöd av barnskyddslagen, läromedelstillägg samt ersättning för uppehälle relaterade till utkomstskydd för arbetslösa eller rehabiliteringsförmåner.

Ringa förvärvsinkomster och understöd har i Folkpensionsanstaltens verkställighet tolkats på följande sätt. På förvärvsinkomsten beaktas inte det personliga förvärvsinkomstsvdraget, som är högst 150 euro. Av privatpersoners understöd, skatteåterbäringar, skadeersättningar, försäkringsersättningar och brottsrelaterade ersättningar beaktas som inkomst den andel som överstiger 50 euro för en ensamstående och 100 euro för en familj med utkomststöd. Ett minderårigt barns regelbundna inkomster kan beaktas till den del de motsvarar kostnaderna för barnets grunddel och andra grundutgifter, dock i regel inte familjens andel av boendeutgifterna. Barnets inkomster beaktas inte till de delar som överstiger detta, eftersom barnet inte har någon skyldighet att svara för familjens underhåll.

I enlighet med den etablerade tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd har inkomsterna från barns sommar- och veckoslutsarbete i familjer med utkomststöd kunnat lämnas obeaktade som inkomster, även om de hade överskridit eurogränserna för förvärvsinkomstsvdraget. Folkpensionsanstalten har dessutom gett anvisningar om tolkningen så att barns förvärvsinkomster från sommararbete eller annat kortvarigt arbete inte beaktas om arbetet varar mindre än 3 månader.

Enligt 12 § i lagen om utkomststöd beaktas även personens och familjens förmögenhet vid bedömningen av familjens rätt till utkomststöd. Som tillgångar beaktas de tillgångar som är disponibla vid beviljandet av utkomststöd för personen och familjemedlemmarna. Det har föreskrivits vissa undantag även när det gäller denna huvudregel. Som tillgångar beaktas dock inte den stadigvarande bostad som är i personens eller familjens bruk och behövligt bostadslösöre, nödvändiga arbets- och studieredskap, tillgångar som tillhör ett barn under 18 år, till den del dessa tillgångar är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del, samt andra tillgångar som anses nödvändiga för trygghet av fortsatt utkomst.

När det gäller kontomedel är det etablerad praxis att inkomsterna blir förmögenhet som beaktas i beräkningen den månad som följer efter att de erhållits, om det inte är fråga om en inkomst som betalats ut den sista dagen i månaden. Om klienten har ett beslut om utkomststöd för föregående månad, beaktas det att de inkomster som kontomedlen har uppkommit av ofta redan har beaktats i beräkningen för föregående månad. Därför beaktas kontomedel som syns på kontoutdraget endast om kontomedel eller besparingar har ackumulerats. I dessa situationer görs en bedömning från fall till fall och uppmärksamhet fästs till exempel vid vad kontosaldot består av och när inkomsterna har betalats ut. Om den sökande inte ackumulerar besparingar och den ekonomiska situationen förblir i stort sett densamma månad efter månad, beaktas inte kontomedlen som tillgångar i beräkningen för den månad som behandlas.

2.1.2.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande och sänkning av grunddelen

Lagen om utkomststöd förpliktar en person att ta hand om sig själv och sitt eget underhåll enligt sin förmåga, varför det i 2 a § i lagen om utkomststöd föreskrivs om skyldigheten för personer i åldern 17–64 år att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande, med undantag för vissa situationer som anges i bestämmelsen. Skyldigheten gäller inte personer som arbetar som löntagare eller företagare eller studerar på heltid, eller personer som är förhindrade att ta emot arbete på grund av anstaltsvård eller sjukdom som konstaterats av läkare. I enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) gäller skyldigheten inte heller arbetsoförmögna personer eller personer som får en förmån som hindrar utbetalning av utkomstskydd för arbetslösa eller personer som på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

I regeringens proposition som ledde till ändring av lagen om utkomststöd (regeringens proposition med förslag till lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och vissa lagar som har samband med den, RP 184/2000) har följande konstaterats om annan godtagbar orsak att inte anmäla sig som arbetssökande: ”Sådan annan godtagbar orsak att inte anmäla sig vid Arbetskraftsbyrån som avses i lagrummet är t.ex. att personen i fråga är sådan familjevårdare som avses i familjevårdarlagen (312/1992) eller sköter en åldring, handikappad eller sjuk person med stöd av ett avtal om stöd för närståendevård enligt 27 b § socialvårdslagen minst fyra timmar per dag. Då det bedöms om en orsak är godtagbar kan också beaktas att personen i fråga sköter sitt barn under skolåldern hemma eller har rätt till stöd för hemvård av barn enligt 3 § i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996). Andra godtagbara orsaker är t.ex. fullgörande av värnplikt eller civiltjänst.” Social- och hälsovårdsministeriet har i sina tidigare anvisningar framhållit att förhinder att ta emot arbete enligt 2 a § 1 mom. 5 punkten i lagen om utkomststöd (dvs. annan godtagbar orsak) ska tolkas restriktivt. En prövning från fall till fall är emellertid möjlig, vilket ingår i den individuella prövningen av utkomststöd. Möjligheten till en primär förmån ska alltid utredas först i alla situationer.⁴

Enligt 2 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd kan utkomststödets grunddel sänkas för den sökande, om denne inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten, i enlighet med vad som föreskrivs i 10 §. Enligt 10 § i lagen om utkomststöd kan grunddelens belopp sänkas med högst 20 procent (eller högst 40 procent om försummelserna upprepas) på grund av försummelser av vissa skyldigheter som förtecknas i lagen och som gäller åtgärder som främjar personens sysselsättning. Personen ska emellertid alltid garanteras den oundgängliga försörjning som krävs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen.

Grunderna för sänkning av grunddelen anges i 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. Grunddelen kan sänkas om personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne eller att delta i sådan offentlig Arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig Arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas. Förfarandet är samma om en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon inte är berättigad till arbetslöshetsförmån. Om en invandrare utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i

⁴ Social- och hälsovårdsministeriets kommuninformation 9/2018, 29.5.2018. Tillgänglig: https://stm.fi/documents/1271139/6195033/SV_Kuntainfo_9_2018_Kuntainfo_työnaun+voimassaolo.pdf/b0fca914-c080-4bf5-bdb0-fbc57f71269b/SV_Kuntainfo_9_2018_Kuntainfo_työnaun+voimassaolo.pdf?t=1527678369000. Hänvisad 17.1.2025.

integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas uppfylls även grunderna för att sänka grunddelen. På samma sätt uppfylls grunderna för sänkning genom vägran att delta i utarbetandet av den aktiveringsplan som avses i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) eller i utarbetandet av den sektorsövergripande sysselsättningsplan som avses i lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023). Att avbryta eller neka till arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte utan giltig orsak är också en grund för sänkning.

Grunddelen kan med stöd av rättspraxis eller dess tolkning sänkas genom att jämställa verksamheten med att personen genom försummelse har orsakat att arbete eller offentlig arbetskraftservice inte har kunnat erbjudas. Sådana situationer är långvarig olönsam företagsverksamhet som förhindrar att man får primära förmåner som tryggar utkomsten; studier till en annan examen utan rätt till studieförmåner eller andra förmåner som tryggar den primära utkomsten eller i övrigt utdragna studier som förhindrar att man får de primära förmånerna samt heltidsstudier då studeranden trots anvisning inte har utrett sina möjligheter att få studiestöd för sina studier för att trygga sin utkomst under studierna.

När beloppet av grunddelen redan har sänkts med högst 20 procent kan sänkningen med stöd av 10 § 2 mom. i lagen om utkomststöd ökas till högst 40 procent, om personen fortsätter att förfara på det sätt som nämns i grunderna för sänkningen av grunddelen och utan grundad anledning vägrar att delta i bedömningen av servicebehovet. När man överväger att sänka grunddelen med 40 procent ska Folkpensionsanstalten hänvisa klienten till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014). Folkpensionsanstalten ska då på förhand informera den sökande om att denne kan undvika att grunddelen sänks med 40 procent genom att delta i bedömningen av servicebehovet. Folkpensionsanstalten ska ge den sökande skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Enligt 10 § 3 mom. i lagen om utkomststöd kan en sänkning göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2000:452) kunde utkomststödet grunddel sänkas med 40 procent i två månader omedelbart efter att den varit sänkt en lika lång period under de två föregående månaderna, när stödmottagaren inte heller hade följt en ny uppmaning att anmäla sig som arbetslös arbetssökande och när sänkningen av grunddelen inte var oskälig och inte äventyrade den sökandes försörjning som var oundgänglig för ett människovärdigt liv.

Enligt tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd sänks grunddelen för arbetslösa personer endast om personen inte har anmält sig stå till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande på heltid. I praktiken kan man inte sänka grunddelen på grund av att en mottagare av utkomstskydd för arbetslösa förfar klandervärt på något annat sätt, eftersom Folkpensionsanstalten får information om vägran eller försummelse genom arbetskraftspolitiska utlåtanden, som vanligtvis inkommer till Folkpensionsanstalten 1–2 månader efter att klienten har agerat klandervärt med tanke på en sänkning av grunddelen. I detta skede kommer en sänkning av grunddelen inte längre i fråga, eftersom tidsfristen på två månader enligt 10 § 3 mom. i lagen om utkomststöd för en enskild vägran eller försummelse håller på att löpa ut.

2.1.2.5 Hänvisning till tjänster

Vanligtvis hänvisas ett utkomststödsärende under behandling från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet genom överföring av ansökan. Folkpensionsanstalten ska på den sökandes begäran utan dröjsmål lämna ansökan till det behöriga välfärdsområdet, efter att beslut fattats om

grundläggande utkomststöd på basis av ansökan, om den sökande i sin ansökan lägger fram andra utgifter än de som hör till det grundläggande utkomststödet. När välfärdsområdet tar emot en ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd börjar även klientrelationen inom socialvården i välfärdsområdet. I samband med handläggningen av ansökan kan man upptäcka och därmed även erbjuda andra socialvårdstjänster som anknyter till klientens servicebehov.

När det är fråga om grundläggande utkomststöd ska klienten enligt 14 d § 2 mom. i lagen om utkomststöd ges tillfälle till ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av Folkpensionsanstalten. I fråga om kompletterande eller förebyggande utkomststöd ska klienten inom motsvarande tid ges tillfälle till ett personligt samtal med en yrkesutbildad person inom socialvården i välfärdsområdet. Information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges handledning i hur rätten utövas. Enligt 3 mom. i samma paragraf kan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet också ha en gemensam träff med klienten. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte. Ett gemensamt möte ska ordnas i enlighet med 2 mom., om begäran inte är uppenbart ogrundad.

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet ska samarbeta. Folkpensionsanstalten har skyldighet att vid behov hänvisa klienten till socialservicen och i vissa situationer kontakta socialvården även utan klientens samtycke. Bestämmelser om kontakt med socialvården för att bedöma behovet av stöd finns i 35 § i socialvårdslagen.

I processen för sänkning av grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov, när sänkning av grunddelen övervägs, hänvisa klienten till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. När grunddelen redan har sänkts med 20 procent och förutsättningarna för sänkning av grunddelen fortfarande uppfylls ska Folkpensionsanstalten alltid hänvisa klienten till socialvården i välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen innan grunddelen sänks med 40 procent. Folkpensionsanstalten ska då på förhand informera den sökande om att denne kan undvika att grunddelen sänks med 40 procent genom att delta i bedömningen av servicebehovet eller i annat fall kan sökandens grunddel sänkas med 40 procent. Folkpensionsanstalten ska ge den sökande skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks. Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet beslutar utifrån bedömningen av servicebehovet vilken tjänst som erbjuds klienten och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är en socialvårdstjänst vars målgrupp är personer som är långtidsarbetslösa eller som får utkomststöd på grund av arbetslöshet. Den är avsedd för personer som på grund av begränsningar i sin arbets- och funktionsförmåga inte kan anställas på den öppna arbetsmarknaden eller delta i arbetskraftstjänster. I lagen om arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte ingår bestämmelser om åtgärder som förbättrar förutsättningarna för en person som på grund av långvarig arbetslöshet får arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd att få sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden samt främjar hans eller hennes möjligheter att delta i utbildning och i den offentliga arbetskraftsservice som arbetskraftsmyndigheten erbjuder. I lagen föreskrivs om upprättande av en aktiveringsplan och om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Aktiveringsplanen kan också innehålla social-, hälso-, rehabiliterings- och utbildningstjänster som förbättrar sysselsättningsmöjligheterna.

Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte förutsätter att välfärdsområdet och arbetskraftsmyndigheten utarbetar en aktiveringsplan för klienten när klienten har fått utkomststöd på grund av arbetslöshet under en lång tid. Om personen får utkomtskydd för arbetslösa har arbetskraftsmyndigheten skyldighet att inleda en aktiveringsplan. Folkpensionsanstalten ska

enligt 27 § 2 mom. i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte till välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter lämna uppgifter om arbetslösa personer under 25 år vars huvudsakliga utkomst under de senaste fyra månaderna har grundat sig på utkomststöd som betalats på grund av arbetslöshet samt uppgifter om personer som har fyllt 25 år och vars huvudsakliga utkomst under de senaste 12 månaderna har grundat sig på utkomststöd som betalats på grund av arbetslöshet. Uppgifterna lämnas till det välfärdsområde inom vars område personen har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun.

Enligt 84 § 3 mom. i lagen om främjande av integration (681/2023, nedan integrationslagen) ska Folkpensionsanstalten för genomförandet av en sektorsövergripande bedömning av kompetens och behovet av integrationstjänster lämna nödvändig information till kommunen om en invandrare som får utkomststöd enligt lagen om utkomststöd annat än tillfälligt (över 2 månader).

Enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen hänvisar Arbetskraftsmyndigheten, välfärdsområdet eller Folkpensionsanstalten en arbetslös person, vars sysselsättning bedöms förutsätta samordning av Arbetskraftstjänsterna samt social-, hälso- och rehabiliteringstjänsterna, till sektorsövergripande samservice.

Kommunerna har skyldighet att ordna uppsökande ungdomsarbete som en del av det ungdomsarbete som hör till kommunernas ansvar. Det uppsökande ungdomsarbetet har till uppgift att nå unga personer i behov av stöd och hjälpa dessa att få tillgång till sådana tjänster och annat stöd som främjar deras uppväxt, självständighet, delaktighet i samhället och annan livshantering samt tillgång till utbildning och arbetsmarknaden. Det uppsökande ungdomsarbetet baserar sig på den ungas frivillighet och samarbete med den unga. Enligt 11 § 4 mom. i ungdomslagen (1285/2016) får Folkpensionsanstalten oberoende av sekretessbestämmelserna lämna ut en ungs persons identifierings- och kontaktuppgifter till den ungs hemkommun för det uppsökande ungdomsarbetet, om myndigheten eller Folkpensionsanstalten med stöd av information som den fått i sitt uppdrag samt med beaktande av den ungs situation och stödbehov som helhet bedömer att han eller hon utan dröjsmål är i behov av tjänster och annat stöd. Enligt 5 mom. i samma paragraf ska uppgiftslämnaren på förhand på lämpligt sätt underrätta den unge och vårdnadshavaren för en minderårig om att uppgifter om den unge kan lämnas ut för det uppsökande ungdomsarbetet i situationer som avses i 2 och 4 mom.

År 2024 har Folkpensionsanstalten lämnat följande antal anmälningar om servicebehov till välfärdsområdena för personer som fått utkomststöd: 62 311 anmälningar om att klienten (även) har ansökt om andra utgifter än de som godkänns för grundläggande utkomststöd, 13 289 anmälningar om behov av socialt arbete, 46 090 anmälningar om sänkning av grunddelen, 7 302 anmälningar om att en arbetslös under 25 år har fått utkomststöd i 4 månader och 9 536 anmälningar om att en arbetslös under 25 år har fått utkomststöd i 12 månader. Dessutom har Folkpensionsanstalten samma år lämnat 7 961 anmälningar till kommunerna om invandrare som fått utkomststöd i mer än 2 månader.⁵

⁵ Anmälningar och ansökningar om utkomststöd som FPA skickat till kommunerna 2017–. FPA:s faktaportal, uppdaterad 4.2.2025. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/statistikdata/2703053/anmalningar-fran-FPA-till-kommuner-och-ansokningar-om-utkomststod-2021>. Hänvisad 26.3.2025.

2.1.2.6 Folkpensionsanstaltens rätt till information för behandling av utkomststödsärenden

Folkpensionsanstalten har enligt 18 a § i lagen om utkomststöd och 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023, nedan kunduppgiftslagen) rätt att trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende av ett flertal aktörer som anges i paragraferna. Sådana aktörer som nämns i paragraferna är bland annat socialvården inom välfärdsområdet, statliga och kommunala myndigheter, andra offentligrättsliga samfund, försäkrings- och pensionsanstalter, skattemyndigheter och hälso- och sjukvårdsmyndigheter. För vissa aktörers del har det särskilt föreskrivits att Folkpensionsanstalten ska meddela klienten på förhand om begäran om uppgifter eller möjligheten att begära uppgifter. Myndigheterna inom socialvården har motsvarande rätt att få information enligt 64 § i kunduppgiftslagen.

Att få information från penninginstitut skiljer sig från att få information från andra aktörer genom att det i lagen föreskrivs strängare förutsättningar för begäran om information för penninginstitut. Enligt 64 § 2 mom. i kunduppgiftslagen har ett finansinstitut skyldighet att lämna uppgifter för behandlingen av ärendet om utkomststöd, om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet av en tjänsteinnehavare inom socialvården. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. I tillämpningspraxisen för utkomststöd har det ansetts att med det beslut som ska fattas om begäran från ett penninginstitut avses ett överklagbart beslut som har getts klienten och som ska ha vunnit laga kraft innan begäran lämnades in.

Enligt 18 b § 1 mom. i lagen om utkomststöd ska välfärdsområdet i de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. samt 10 a § 1 och 3 mom. trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet grunddel ska sänkas. Välfärdsområdet ska överväga hur behövligt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig. I 2 och 3 mom. i samma paragraf föreskrivs om vilka uppgifter välfärdsområdet dessutom kan lämna till Folkpensionsanstalten, bland annat de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtande samt i vissa situationer beslut om kompletterande och förebyggande utkomststöd.

I lagen om utkomststöd finns också andra bestämmelser om utlämnande och användning av uppgifter, såsom bestämmelser om utlämnande av uppgifter mellan Folkpensionsanstalten och apotek och leverantörer av medicinskt syre samt mellan Folkpensionsanstalten och hyresvärdar.

2.1.2.7 Finansiering av utkomststöd

Bestämmelser om finansiering av utkomststöd finns i lagen om utkomststöd. Finansieringen av grundläggande utkomststöd genomförs enligt 27 b § i lagen om utkomststöd genom att staten betalar förskott till Folkpensionsanstaltens allmänna fond för social trygghet för att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsförmåga. Bestämmelser om fonden finns i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Kommunernas andel av utgifterna för grundläggande utkomststöd är 50 procent enligt 27 f § i lagen om utkomststöd. Folkpensionsanstalten ska vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Kommunens finansieringsandel genomförs i efterhand genom att beakta en motsvarande

minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021).

Bestämmelser om finansiering av välfärdsområdet finns i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021). Till välfärdsområdenas uppgifter hör att ordna social- och hälsovård. Som en del av detta ansvarar välfärdsområdet för finansieringen av kompletterande och förebyggande utkomststöd.

2.1.2.8 Utkomststödet statistiskt sett

År 2024 beviljades 256 000 hushåll och 377 000 personer utkomststöd. Detta motsvarade 7 procent av hela befolkningen. Av dem som fick utkomststöd var 24,1 procent under 18 år, 15,4 procent 18–24 år, 55,7 procent 25–64 år och 4,7 procent över 65 år. I genomsnitt fick 126 028 hushåll utkomststöd per månad. Av alla hushåll som fick utkomststöd fick 40 procent av hushållen utkomststöd i 1–3 månader, 31 procent i 4–9 månader och 29 procent i 10–12 månader. År 2023 uppgick bruttoutgifterna för utkomststöd till 804 miljoner euro. Grundläggande utkomststöd beviljades för 757 miljoner euro, kompletterande utkomststöd för 26 miljoner euro och förebyggande utkomststöd för 21 miljoner euro.⁶

År 2024 utgjorde nettoutgifterna för grundläggande utkomststöd (825 miljoner euro) 395 miljoner euro för utgifter som hör till grunddelen, 357 miljoner euro för boendeutgifter och 60 miljoner euro⁷ för hälso- och sjukvårdsutgifter, varav 36,5 miljoner euro för läkemedel, 17,9 miljoner euro för klientavgifter och hjälpmedel, 4 miljoner euro för tandvårdskostnader, 0,8 miljoner euro för optikerkostnader, 0,8 miljoner euro för terapiavgifter och 0,05 miljoner euro för läkararvoden, såsom ögonläkaravgifter.

Ensamstående har störst behov av grundläggande utkomststöd. Mer än tre av fyra hushåll som får grundläggande utkomststöd är enmanshushåll. Dessa hushåll är huvudsakligen ensamstående personer. Andra enmanshushåll är till exempel personer som delar bostad med syskon eller kamrater samt vuxna som bor hos sina föräldrar. Ungefär en femtedel av hushållen som får grundläggande utkomststöd är barnfamiljer. De flesta av dem är barnfamiljer med en vuxen.⁸

Behovet av grundläggande utkomststöd är övervägande hos de unga åldersgrupperna. Särskilt 18–24-åringar är överrepresenterade bland stödmottagarna. Samtidigt får unga i allmänhet stöd endast under en kort tid, medan behovet av stöd bland äldre i arbetsför ålder kan vara längre. Behovet av stöd förlängs ofta särskilt hos arbetslösa, men även hos mottagare av utkomststöd som är ensamstående, barnfamiljer och föräldra- eller vårdlediga.⁹ Av de 18–24-åringar som får grundläggande utkomststöd har 22 procent 13 eller fler på varandra följande stödmånader och 4 procent (887 personer) har 37 eller fler på varandra följande stödmånader. Av de 25–64-

⁶ Toimeentulotuki 2023. THL tilastoraportti 20/2024, 13.5.2024. Tillgänglig på finska: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024051329501>. Hänvisad 14.5.2025.

⁷ FPA:s statistik över grundläggande utkomststöd 2024. Tillgänglig: <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/perustoimeentulotuki/2024/grundlaggande-utkomststod.html>. Hänvisad 26.3.2025.

⁸ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

⁹ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

åringar som får stöd har 34 procent 13 eller fler månader i följd och 14 procent (12 446 personer) har 37 månader eller mer. Pensionärer får mer sällan utkomststöd än andra åldersgrupper.

Ungefär hälften av hushållen som får grundläggande utkomststöd har arbetslöshetsförmåner och i allmänhet även allmänt bostadsbidrag som primär inkomstkälla. Nästan 40 procent av dem som får arbetsmarknadsstöd får dessutom grundläggande utkomststöd. Även mottagare av minimidagpenningar, såsom grunddagpenning inom utkomstskyddet för arbetslösa och sjukdagpenningförmåner, får ofta dessutom grundläggande utkomststöd. Ungefär i en tredjedel av hushållen som får grundläggande utkomststöd saknar antingen stödsökanden eller dennes make/maka primära förmåner och förvärvsinkomster. De får till exempel inte utkomstskydd för arbetslösa, men de får dock vanligtvis andra skattefria stöd, till exempel allmänt bostadsbidrag eller underhållsstöd. Särskilt i huvudstadsregionen behövs grundläggande utkomststöd för att täcka höga boendekostnader. Totalt fyra av fem hushåll som får grundläggande utkomststöd får också allmänt bostadsbidrag. År 2022 fick nio procent av hushållen som fick grundläggande utkomststöd förvärvsinkomster, dvs. löne- eller företagarkomster. Pensionärer har ofta inte alls rätt till utkomststöd, eftersom nivån på folkpensionen, garantipensionen och pensionstagarernas bostadsbidrag är bättre än andra grundtrygghetsförmåner.¹⁰

Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. På månadsnivå är männens andel av utkomststödmottagarna cirka 55 procent, men bland mottagare med sänkt grunddel utgör männen 75 procent. Ensamstående utgör 55–57 procent av utkomststödmottagarna och 70 procent av mottagarna med sänkt grunddel. Grunddelens sänkning varierar även enligt ålder. Det är betydligt vanligare med en sänkt grunddel bland personer under 35 år som får grundläggande utkomststöd jämfört med äldre åldersgrupper. Ju yngre åldersgrupp det är fråga om, desto vanligare är det att grunddelen sänks hos myndiga stödmottagare. Hur vanligt det är med sänkningen är också kopplat till inkomstlöshet, och majoriteten av dem som har en sänkt grunddel är utan inkomster, det vill säga personer som varken får förvärvsinkomster eller någon primär förmån, såsom arbetslöshetsförmån. I denna granskning har även personer som får allmänt bostadsbidrag räknats som inkomstlösa.¹¹

2.1.3 Påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa

2.1.3.1 Allmänt om påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa

En princip i systemet med arbetslöshetsskydd är att en arbetssökande som själv orsakat sin arbetslöshet eller att arbetslösheten blivit utdragen förlorar sin rätt till arbetslöshetsförmåner för en viss tid eller tills vidare. En arbetssökande anses ha orsakat att arbetslösheten blivit utdragen exempelvis om han eller hon vägrar delta i arbetskraftsmyndighetens service på det sätt som avtalats i sysselsättningsplanen¹² eller den plan som ersätter den.

¹⁰ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

¹¹ Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. FPA:s faktaportal, Forskningsblogg. Publicerad 19.11.2024. Uppdaterad 22.1.2025. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1126749/toimeentulotuen-perusosan-alentaminen-on-melko-harvinaista-ja-kohdistuu-useimmin-yksin-asuviin-miehiin>. Hänvisad 12.2.2025.

¹² Med en plan som ersätter sysselsättningsplanen avses en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, en integrationsplan enligt lagen om främjande av integration (681/2023) eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023).

Syftet med påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa är att styra arbetssökande att aktivt söka jobb och att delta i service som förbättrar förutsättningarna att få arbete. I påföljdssystemet kan en arbetssökande till följd av arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande föreläggas tid utan ersättning, det vill säga så kallade karenstider och skyldigheter att vara i arbete.

Tid utan ersättning innebär förlust av arbetslöshetsförmåner för 7, 14, 30 eller 45 kalenderdagar på grund av arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande. Skyldighet att vara i arbete innebär att man förlorar arbetslöshetsförmånen tills vidare. Efter arbetsskyldigheten återfås rätten till förmånen när personen har varit i arbete som räknas in i arbetsvillkoret och krävs för arbetslöshetsdagpenning, studerat på heltid, varit sysselsatt i företagsverksamhet eller eget arbete på heltid eller deltagit i sysselsättningsfrämjande service i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa under en viss tid. Arbetslöshetsförmån kan också betalas ut under tiden för dessa tjänster utan hinder av karenstid och skyldighet att vara i arbete.

Bestämmelser om påföljdssystemet för utkomstskydd för arbetslösa finns i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Påföljderna är desamma oavsett vilken arbetslöshetsförmån (inkomstrelaterad dagpenning, grunddagpenning, arbetsmarknadsstöd) den arbetssökande får eller hur länge han eller hon har varit arbetslös eller arbetssökande.

För förfarande som ska anses vara arbetskraftspolitiskt klandervärt i samband med jobbsökning och arbetskraftsservice föreläggs tider utan ersättning och skyldigheter att vara i arbete stegvis. Det första klandervärda förfarandet under en ettårig granskningsperiod medför inga påföljder. Om det finns två klandervärda förfaranden förlorar den arbetssökande sin rätt till arbetslöshetsförmån för sju kalenderdagar. För det tredje klandervärda förfarandet förloras arbetslöshetsförmånen för 14 kalenderdagar. Om arbetssökanden ännu en fjärde gång förfar klandervärt, åläggs han eller hon skyldighet att vara i arbete i 12 kalenderveckor.

Till alla ovan nämnda påföljder för utkomstskyddet för arbetslösa hör att påföljden inte åläggs om den arbetssökande har en arbetskraftspolitiskt bedömd giltig orsak till sitt förfarande.

2.1.3.2 Unga utan yrkesutbildning

Målet med systemet för utkomstskydd för arbetslösa är bland annat att styra unga som är beroende av grundläggande utbildning att söka sig till utbildning som ger yrkesfärdigheter. Därför föreskrivs det i lagen om utkomstskydd för arbetslösa att en ung person under 25 år som saknar utbildning årligen ska söka minst två studieplatser i det ansökningsförfarande som gäller studier som inleds under höstterminen. En ung person anses sakna utbildning om han eller hon inte har genomgått en utbildning efter grundskolan eller gymnasiet som leder till examen och ger yrkesfärdigheter.

Den unga ska söka till sådana studieplatser vars antagningsgrunder han eller hon uppfyller. Studierna kan omfatta utbildning som leder till examen och ger yrkesfärdigheter, eller gymnasiestudier avsedda för unga som endast slutfört grundskolans lärokurs. Med studier som ger yrkesfärdigheter avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa studier som avläggs vid såväl yrkesläroanstalter som högskolor. Till ansökningsskyldigheten hör bland annat skyldigheten att delta i inträdesprov och även i övrigt medverka till att få en studieplats.

Om en ung person försummar att ansöka om en studieplats eller avbryter sina studier utan en sådan giltig orsak som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, förlorar han eller hon sin rätt till arbetslöshetsförmån tills vidare. Detta sker också om en ung person som saknar utbildning försummar att fullfölja sysselsättningsplanen eller en ersättande plan till den del som det i planen har avtalats om skyldighet att söka arbete eller ersättande åtgärder. Förmånen betalas

emellertid medan vissa sysselsättningsfrämjande tjänster pågår. Den övriga förmånsrätten återställs när den unga fyller 25 år eller när han eller hon har avlagt en examen som ger yrkesfärdigheter. Förmånsrätten återställs också till exempel när den unga har arbetat i ett arbete som uppfyller vissa förutsättningar i minst 21 kalenderveckor eller när han eller hon under motsvarande tid har deltagit i vissa sysselsättningsfrämjande tjänster.

2.2 Bedömning av nuläget

2.2.1.1 Utkomststödets förhållande till primära förmåner och anmälan som arbetssökande

Arbetsgruppen som arbetade år 2024 och som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd ansåg i sitt slutrapport att utkomststödets karaktär som en förmån som beviljas i sista hand innebär att personer som ansöker om utkomststöd i första hand bör sträva efter att trygga sin utkomst med de primära förmåner som avses i 19 § 2 mom. i grundlagen. I lagen om utkomststöd föreskrivs det emellertid inte att det att en person inte ansöker om en primär förmån, även om han eller hon sannolikt har rätt till en primär förmån, kan utgöra en grund för sänkning av grunddelen. Arbetsgruppen bedömer att ansökan om primära förmåner är en omständighet som, om den försummas, kan föreskrivas som grund för en sänkning av grunddelen med 50 procent. Genom övergång till en primär förmån strävar man samtidigt efter att till exempel en arbetslös person samtidigt ska omfattas av tjänster som främjar sysselsättningen.¹³

I 2 a § i lagen om utkomststöd föreskrivs att en person i åldern 17–64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten, om denne inte har en i paragrafen avsedd godtagbar orsak att inte göra så. Arbetsgruppen som beredde den ovan nämnda totalreformen av lagen om utkomststöd ansåg i sin slutrapport att de godtagbara orsaker som nämns i paragrafen till flera delar bör preciseras eller skärpas.

En godtagbar orsak till att inte anmäla sig som arbetssökande är arbete som löntagare även om det nuvarande arbetet är deltid och personen skulle ha arbetsförmåga att utföra mer arbete. Idag är det också möjligt att en person anmäler sig som arbetslös arbetssökande, men samtidigt meddelar arbetskraftsmyndigheten att han eller hon endast söker deltidsarbete. I detta fall har personen inte rätt till arbetslöshetsförmåner, eftersom en förutsättning för att få arbetslöshetsförmåner i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är ansökan om heltidsarbete. I dessa situationer kan en helt arbetsför person få utkomststöd utöver den lön som han eller hon får för ett fåtal arbetstimmar utan att det krävs ansökan om heltidsarbete för att få utkomststöd. Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sitt slutrapport att det är i enlighet med 19 § 1 mom. i grundlagen att man i första hand själv ska sträva efter att säkerställa den trygghet som krävs för ett människovärdigt liv och att utkomststödet ska vara en förmån som beviljas i sista hand åt dem som inte klarar av det. Ur detta perspektiv är det viktigt att deltidsanställda anmäler sig som sökande av heltidsarbete och ansöker om utkomstskydd för arbetslösa, varvid deras rätt till jämkad arbetslöshetsförmån avgörs. Dessutom ska de som inte är arbetsoförmögna i princip anmäla sig som sökande av heltidsarbete, om de inte redan har ett sådant.¹⁴

¹³ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

¹⁴ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

Tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd är striktare för företagare än för deltidsarbete i den mån att grunddelen av den sökandes utkomststöd kan sänkas på grund av företagsverksamhet som är olönsam på lång sikt och förhindrar beviljande av den primära förmånen. I slutrapporten av arbetsgruppen som förbereder totalreformen av lagen om utkomststöd har det bedömts att det skulle vara bra med tanke på tydligheten om det i själva lagen tydligare framgick att även företagare har en skyldighet att i princip sköta om sin egen försörjning. Utgångspunkten för företagare bör vara densamma som för löntagare, dvs. det bör krävas att en arbetsför persons satsning på sin försörjning motsvarar heltidsarbete. Dessutom bedömer arbetsgruppen att även om företagarens arbetsinsats motsvarar heltidsarbete, ska långsiktigt olönsam företagsverksamhet inte stödjas med utkomststöd.

Enligt 2 a § i lagen om utkomststöd krävs det att studier utförs på heltid. Om en person studerar på heltid är han eller hon inte skyldig att anmäla sig som arbetssökande för att få utkomststöd. I tillämpningspraxisen sänks grunddelen av utkomststödet som betalas till studerande i vissa situationer, även om studeranden har uppgett sig vara heltidsstuderande. I slutrapporten från arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har man bedömt att det med tanke på lagens tydlighet vore motiverat att i lagen begränsa huruvida studeranden kan studera på heltid och samtidigt få utkomststöd. Enligt arbetsgruppen ska en arbetsför person alltid i möjligaste mån i första hand försörja sig med sitt förvärvsarbete och därmed kan skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande eventuellt utvidgas till att även gälla sådana heltidsstuderande som redan tidigare har avlagt studier på andra eller tredje stadiet. De som redan har avlagt examen har i vissa situationer möjlighet att fortsätta studera med rehabiliterings- eller arbetslöshetsförmån. Arbetsgruppen bedömer att det är en principiell fråga om man i välfärdssamhället dessutom vill trygga alla möjligheten till fortsatta studier med utkomststöd som sistahandsförmån eller om man vill att skyldigheten att trygga sin egen försörjning enligt lagen om utkomststöd även ska gälla dem som redan har avlagt en examen.¹⁵

Enligt 2 a § i lagen om utkomststöd är en person inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande om han eller hon på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete. I motiveringarna till lagpunkten anges det inte närmare vad som avses med att vara förhindrad att ta emot arbete på grund av sjukdom som konstaterats av läkare. Social- och hälsovårdsministeriet har i Kommuninfo¹⁶ 2018 ansett att den arbetsoförmåga som avses i lagpunkten uttryckligen avser arbetsoförmåga som definieras enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. I det aktuella momentet i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses den vara arbetsoförmögen som får sjukdagpenning eller partiell sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen eller sjukpension eller rehabiliteringsstöd enligt folkpensionslagen eller en förmån som med stöd av någon annan lag betalas på grundval av full arbetsoförmåga. Som arbetsoförmögen betraktas även den som konstaterats vara arbetsoförmögen i enlighet med sjukförsäkringslagen eller folkpensionslagen, trots att ingen förmån beviljats honom eller henne. Biträdande justitiekanslern har emellertid i sitt beslut OKV/3065/10/2021 ansett att tolkningen av lagen om utkomststöd enligt ordalydelsen inte gör det möjligt att endast de fall som faller inom definitionen av arbetsoförmåga enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa godkänns som sjukdom konstaterad av läkare vid tillämpningen av lagen. Enligt biträdande justitiekanslern är lagens ordalydelse i detta avseende entydig. Biträdande justitiekanslern konstaterar i beslutet att det lagstiftningen i frågan behöver förtydligas.

¹⁵ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

¹⁶ SHM Kommuninfo 29.5.2018 9/2018.

2.2.2 Sänkning av grunddelen

Om förutsättningarna i 10 § 1 och 2 mom. i lagen om utkomststöd uppfylls kan grunddelen av utkomststödet sänkas med högst 20 eller högst 40 procent. Enligt 3 mom. i samma paragraf kan sänkningen göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. I verkställigheten och rättspraxisen har den sistnämnda punkten tolkats i enlighet med ordalydelsen så att sänkningen kan vara högst två månader åt gången räknat från den senaste vägran eller försummelsen. I praktiken, om den arbetslösa har försummat de skyldigheter som fastställts inom arbetskraftsservicen framkommer försummelsen i det arbetskraftspolitiska utlåtandet och i utbetalningen av arbetslöshetsförmånen först i efterhand. Efter att Folkpensionsanstalten fått kännedom om utkomststödsökandens försummelse inom arbetskraftsservicen ska Folkpensionsanstalten enligt lagen höra klienten för att göra det möjligt för den sökande att lämna sin utredning om orsakerna till varför grunddelen inte borde sänkas eller varför sänkningen skulle vara orimlig. Vid övervägande om att sänka grunddelen med 40 procent ska Folkpensionsanstalten dessutom hänvisa sökanden till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet och ge sökanden skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet. Om förutsättningarna uppfylls kan grunddelen sänkas med 40 procent endast om klienten utan grundad anledning vägrar delta i bedömningen av servicebehovet som utförs av socialvården inom välfärdsområdet. I praktiken tar det så lång tid för Folkpensionsanstalten att få kännedom om en försummelse inom arbetskraftsservicen, höra sökanden om försummelsen och dessutom hänvisa till en eventuell bedömning av servicebehovet hos socialvården och boka tid för bedömningen samt konstatera att klienten utan godtagbar orsak vägrar att delta i bedömningen av servicebehovet att Folkpensionsanstalten i praktiken inte har möjlighet att sänka grunddelen i situationer med försummelser av engångskaraktär som skett inom arbetskraftsservicen. För ovannämnda går det i praktiken alltid åt mer än två månader från sökandens senaste vägran eller försummelse, och en sänkning av grunddelen är enligt lag inte längre möjlig efter två månader. Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sin slutrapport att lagstiftningen bör ändras så att det blir möjligt att sänka grunddelen av utkomststödet även i situationer med försummelser av engångskaraktär. Arbetsgruppen betonade att sökanden alltid ska ha möjlighet att undvika en sänkning av grunddelen och sanktioner på grund av arbetslöshetsförmåner genom att delta i arbetskraftsservicen på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen.¹⁷

Enligt den information som erhållits från Folkpensionsanstalten kan grunddelen av utkomststödet i praktiken vanligtvis inte sänkas i de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten i lagen om utkomststöd, eftersom Folkpensionsanstalten inte systematiskt får information från kommunerna om de situationer som avses i 2 punkten eller från välfärdsområdena om de situationer som avses i 3 och 4 punkten. Bestämmelsen i 2 punkten gäller att grunddelen kan sänkas för en invandrare som utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller som genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas. Bestämmelsen i 3 punkten gäller att grunddelen kan sänkas om en person har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen. Bestämmelsen i 4 punkten gäller att en person utan giltig orsak har vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte. Folkpensionsanstalten har i sig rätt att enligt gällande lagstiftning få uppgifterna i fråga, men de ska i praktiken begäras separat för varje

¹⁷ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

sökande av utkomststöd, vilket är dyrt och tidskrävande i verkställigheten. Enligt Folkpensionsanstalten är det inte möjligt att i verkställigheten identifiera de sökande som kan tillhöra dessa persongrupper.

I slutrapporten av arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömdes det att det i vissa situationer ska vara möjligt att sänka grunddelen av utkomststödet med mer än 40 procent, vilket för närvarande är den maximala sänkningen. Arbetsgruppen har bedömt att sådana situationer kan vara om sökanden trots uppmaning inte ansöker om en primär förmån som bedöms lämplig för honom eller henne, samt om sökanden trots uppmaning inte anmäler sig som arbetslös sökande av heltidsarbete. Enligt arbetsgruppen bör Folkpensionsanstalten först ge den sökande en frist på en månad för att uppfylla dessa skyldigheter. Om sökanden inte följer uppmaningen inom en månad ska hans eller hennes grunddel kunna sänkas direkt med 50 procent tills han eller hon har fullgjort sina skyldigheter. Enligt arbetsgruppens uppfattning kan en grunddel som sänkts med 50 procent ännu betraktas som ett belopp som räcker till för att trygga den oundgängliga försörjningen och omsorgen som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen. Grunden för en sänkning med 50 procent föreslås då vara att den som söker stöd inte har fullgjort skyldigheten att söka sig till tjänster och inte har tryggt sin egen försörjning i enlighet med sina möjligheter. Arbetsgruppen konstaterar också att en skälighetsbedömning alltid ska göras i samband med att man överväger en sänkning. Sänkningen avses dock inte kunna göras om den äventyrar den oundgängliga försörjningen för tryggandet av ett människovärdigt liv eller om det annars kan anses oskäligt med en sänkning.¹⁸

2.2.3 Förfrågningar till penninginstitut

Den parlamentariska arbetsgruppen som utreder behoven av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten har i sin slutrapport¹⁹ av den 22 februari 2022 bedömt bland annat regleringen av Folkpensionsanstaltens tillgång till information från penninginstitut. Enligt slutrapporten är regleringen otydlig i fråga om huruvida lagstiftningen också kräver att Folkpensionsanstalten fattar ett separat beslut i fråga om förfrågningar till penninginstitut samt hur man i detta fall ansöker om ändring. Eftersom Folkpensionsanstaltens förmånshandläggning inte utförs i tjänsteförhållande, kan förutsättningen enligt kunduppgiftslagen om att endast en separat tillförordnad tjänsteinnehavare inom socialvården kan göra en begäran inte heller tillämpas för Folkpensionsanstaltens del. Enligt slutrapporten är det också flertydigt vad gäller den tidsmässiga dimensionen av förfrågningar till penninginstitut, rätten att få information om alla familjemedlemmar och sökandens kontoutdrag för företagsverksamhet samt vad gäller om begäran vid behov kan omfatta alla finska penninginstitut, om det uppstår misstanke om att det kan finnas flera oanmälda konton.

Den parlamentariska arbetsgruppen som utreder behoven av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten kom i sin ovannämnda slutrapport fram till att det på grundval av de expertutlåtanden som de begärt inte verkar finnas något konstitutionellt hinder för att regleringen av det grundläggande utkomststödet harmoniseras på ett sätt som motsvarar andra förmånslagar när det gäller förfrågningar till penninginstitut. Arbetsgruppen ansåg att bestämmelsen om

¹⁸ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

¹⁹ Slutrapport av den parlamentariska arbetsgrupp som utredde behovet av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/07556375-5d98-4f95-9132-3a6fe87a0bd7/3fe3360e-0658-40f6-b4d6-5458945fcf2a/RA-PORTTI_20220302123356.PDF.

förfrågningar till penninginstitut bör behandlas i samband med lagstiftningsarbetet som gäller reformen av lagen om utkomststöd, som en del av en mer omfattande beredning och utredning. I flera andra sociala förmåner som Folkpensionsanstalten verkställer, såsom allmänt bostadsbidrag, bostadsbidrag för pensionstagare eller arbetsmarknadsstöd, förutsätter lagstiftningen som gäller dem inte ett lagakraftvunnet beslut om begäran om information innan begäran om information görs. Till exempel enligt lagen om allmänt bostadsbidrag förutsätts det att begäran till penninginstitut har skriftlig form och att sökanden eller mottagaren av bostadsbidraget före begäran har informerats om att begäran har lämnats in. En förutsättning för begäran om information är dessutom att tillräckliga uppgifter eller utredningar inte kan erhållas på annat sätt och att det finns en grundad anledning att misstänka tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren har lämnat.

2.2.4 Beaktande av utgifter i utkomststödet

Regleringen om boendeutgifter i lagen om utkomststöd ändrades från och med den 1 april 2024. Syftet med ändringen var förutom att uppnå besparingar också att skapa klarhet i godkännandet av boendeutgifter genom att reglera om dem på lag- och förordningsnivå. Boendenormerna som är specifika för orten och beror på familjestorleken och godkänns inom utkomststödet fastställs efter ändringen genom förordning av statsrådet. Tidigare fastställde Folkpensionsanstalten boendenormerna i sina tillämpningsanvisningar. De kommunvisa boendenormer som fastställdes som riktlinjer för Folkpensionsanstalten grundar sig däremot ursprungligen på de boendenormer som användes i kommunerna år 2016 och på uppgifter om boendeutgifter som erhållits för mottagare av allmänt bostadsbidrag. Folkpensionsanstalten följde i sin verkställighet utvecklingen för kommunernas hyresnivåer och granskade årligen boendenormerna utifrån de genomsnittliga hyror som utkomststödssökandena anmälde. Om man observerade ett höjningstryck på normen för ett hushåll av en viss storlek i en viss kommun höjde Folkpensionsanstalten boendenormen med tre eller fem procent. Vid bedömningen av behovet av förhöjningar bedömer Folkpensionsanstalten också hur många hushåll med utkomststöd som fanns i kommunen med beaktande av antalet personer i hushållet. Om antalet var litet med avseende på hushållstypen höjdes inte boendenormen. På så sätt försökte man undvika slumpmässiga fluktuationer i boendenormerna mellan åren. Dessutom tog Folkpensionsanstalten delvis hänsyn till respons från olika kommuner om normernas nivå samt information om kommunerna och särskilt utvecklingen av hyrorna i kommunala hyreshusbolag.

De boendenormer som fastställdes genom statsrådets förordning har höjts genom en liknande granskning som Folkpensionsanstalten tidigare gjorde årligen i sin tillämpningspraxis. I fråga om den bilaga till förordningen som gällde under tiden 1.4–31.12.2024 höjdes boendenormerna med tre procent jämfört med de boendenormer som gällde fram till 31.3.2024 och som fastställdes i Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis, om de sökandes genomsnittliga boendeutgifter för 2022 var 1–19 euro högre än normen, och med fem procent, om de sökandes genomsnittliga boendeutgifter var över 20 euro högre. För tiden 1.1–31.12.2025 höjdes boendenormerna med tre procent jämfört med de normer som gällde fram till slutet av 2024 för sådana normer där den genomsnittliga hyran för mottagare av utkomststöd år 2023 var minst 20 euro högre än den tidigare normen och kommunen hade ett statistiskt sett tillräckligt antal hushåll som fått utkomststöd för hushållstypen i fråga. Som ett statistiskt tillräckligt antal hushåll som fått utkomststöd ansågs 100 hushåll som fått utkomststöd när det gällde enpersonshushåll och 50 hushåll som fått utkomststöd när det gällde två-fyrapersonershushåll. Eftersom antalet mottagare var litet bedömdes medelvärden variera mer på grund av slumpmässiga förändringar, vilket inte bedömdes motsvara målet att beskriva en relativt stabil nivå av boende till skäligt pris i varje kommun.

Remissvaren som inkom under remissbehandlingen i samband med beredningen av statsrådets förordning om ändring av 2 § i och bilagan till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd ger inte fullständiga belägg för att regleringen ännu är tillräckligt tydlig. I remissvaren önskade en del av remissinstanserna ännu större öppenhet, transparens och noggrannare motiveringar för fastställandet av boendenormer. I en del remissvar framfördes farhågor om att förändringar i boendeutgifterna i kommuner med få stödmottagare inte beaktas. I remissvaren ansågs förslagen till godtagbara boendeutgifter vara för låga. I remissvaren beskrevs särskilt den svåra situationen för unga, överskuldssatta, ensamstående och barnfamiljer.²⁰

Vad gäller de boendenormer som fastställs genom förordningen finns det inget annat fastställt i den gällande regleringen än att det är fråga om de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd och mottagare av allmänt bostadsbidrag och förändringar i dessa. Vid utfärdandet av statsrådets förordning har det tolkats att med genomsnittliga boendeutgifter avses inte direkt ett medeltal och att så kallade statistiska avvikelser har kunnat undvikas genom att sträva efter en relativt stabil nivå av boende till skäligt pris i varje kommun. Samtidigt har man dock kunnat hamna i en situation där det för kommunen fastställda beloppet för godtagbara boendeutgifter har börjat avvika mycket från stödmottagarnas genomsnittliga boendeutgifter, om man bedömer att medelvärdet ska vara genomsnittet. Särskilt på orter där det finns få stödmottagare kan de genomsnittliga boendeutgifterna för stödmottagarna enligt statistiken avvika avsevärt från den gällande normen. Vilken typ av avvikelse det är beror å ena sidan också helt på för vilken tid statistiken över stödmottagarnas faktiska boendeutgifter granskas. Å andra sidan finns det ingen annan statistik än stödmottagarnas faktiska boendeutgifter som beskriver stödmottagarnas genomsnittliga boendeutgifter i varje kommun. Utkomststödmottagarens möjligheter att påverka sina egna boendeutgifter är alltid i viss mån begränsade. Möjligheten att till exempel byta till en billigare hyresbostad beror på vilka hyresbostäder som är lediga i kommunen just då, och även på vilken typ av bostäder som faktiskt finns tillgängliga för en enskild sökande. Bland mottagarna av utkomststöd finns det personer med betalningsanmärkningar och andra utmaningar som avsevärt försvårar tillgången till en hyresbostad. De hör inte till de som i första hand väljs till bra och förmånliga bostäder, utan det kan mycket väl sluta med att de tecknar hyresavtal för bostäder som är dyrare än genomsnittet.

Läkemedelsutgifter som ersätts genom utkomststöd har ibland kritiserats för att utkomststödet har blivit ett parallellt eller kompletterande system till läkemedelsersättningssystemet. Överlappningen i detta avseende är förknippad med att läkemedel kan ersättas enligt sjukförsäkringslagen, men även om klienten inte uppfyller kriterierna för ersättning får han eller hon ersättning för läkemedlet via utkomststödet. Eftersom det även finns nödvändiga och ofta använda läkemedel som inte ersätts enligt sjukförsäkringslagen, för vilka det kan anses vara nödvändigt med ersättning i form av utkomststöd, kan ersättning enligt sjukförsäkringslagen inte vara en grund för att begränsa ersättningen av läkemedel i utkomststödet, åtminstone inte när det gäller alla läkemedel.²¹

²⁰ Sammanfattning av remissvaren. Social- och hälsovårdsministeriets promemoria 9.9.2024. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/784754f2-40b7-45c8-a154-d2710d8a5890/987fab43-8498-4e89-8dea-86053c71cbbd/YHTEENVETO_20241007115013.PDF. Hänvisad 10.2.2025.

²¹ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

Enligt slutrapporten från arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd finns det en egenskap i läkemedelsersättningssystemet enligt sjukförsäkringslagen – bedömningen av kostnadsverkningarna – vars införande i bedömningen av läkemedelsutgifterna för utkomststöd kan begränsa storleken på de läkemedelsutgifter och även andra hälsovårdsutgifter, såsom till exempel sårvårdsprodukter, som ersätts av utkomststödet på ett allmänt godtagbart sätt. Om det finns ett billigare alternativ till läkemedlet eller sårvårdsprodukten som passar lika bra för klientens hälsa, är det mer totalekonomiskt att förutsätta att mottagarna av utkomststöd använder ett mer kostnadseffektivt alternativ. Då kan det bli ett problem för den som söker utkomststöd att det i praktiken inte kan krävas av information av honom eller henne, som mottagare av ett läkemedelsrecept, om vilka läkemedel som ska ersättas med utkomststöd och vilka som inte ska. Problemet återspeglas till denna del i sista hand på praxisen för läkemedelsförskrivning.²²

2.2.5 Beaktande av inkomster i utkomststödet

Av den sökandes och familjemedlemmens förvärvsinkomster lämnas ett belopp på 150 euro i månaden obeaktat. Syftet med detta så kallade skyddade förvärvsinkomstbelopp har varit att uppmuntra mottagare av utkomststöd som omfattas av utkomstskydd för arbetslösa eller som är helt utan inkomster att söka sig till arbetslivet, även om deras förvärvsinkomster förblir relativt blygsamma på grund av deltidsarbete eller kortvarigt arbete. Det har dock inte kunnat påvisas att det skyddade beloppet ökar utkomststödmottagarnas sysselsättning²³. I slutrapporten av arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har man ansett att det är möjligt att avstå från det skyddade beloppet i utkomststödet. Detta uppskattas spara cirka 20 miljoner euro i utgifter för utkomststöd. De skyddade beloppen har avskaffats också för andra förmåner i förmånssystemet.²⁴

Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har i sin slutrapport även bedömt att förvärvsinkomster och understöd som anses vara ringa ska ändras till inkomster som beaktas fullt ut. Utkomststöd är en stödform som beviljas i sista hand, där alla inkomster i princip ska beaktas. Om bestämmelserna ändras så att understöd beaktas som inkomst anser arbetsgruppen att det stärker huvudregeln för beaktande av inkomster, vilket kan underlätta klientens förståelse för utkomststödet som sistahandsförmån. Samtidigt är det dock möjligt att klienternas upplevelse av oskäliga situationer ökar något. Arbetsgruppen bedömer att minderårigas sommarinkomster och mindre gåvor, såsom födelsedagspresenter, emellertid bör bevaras som en sådan inkomst som inte kan beaktas som inkomst för en familj med utkomststöd.

I 13 § 3 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs att utgifterna, inkomsterna och tillgångarna beaktas för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Enligt etablerad tillämpningspraxis har en sådan inkomst, vars regelbundna betalningsdag är månadens sista bankdag, beaktats som inkomst för följande månad. Det har ansetts att inkomsten faktiskt kan användas för följande månads underhåll. En sådan inkomst kan till exempel vara lön för förvärvsarbete eller

²² Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

²³ Palviainen Heikki Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. Int Tax Public Finance 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

²⁴ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd, s. 70–71. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

hemvårdsstöd. I enlighet med tillämpningspraxisen är beaktande av inkomst som betalats ut under den föregående månaden dock endast möjligt om sökanden också ansökt om utkomststöd för inkomstens utbetalningsmånad. Om stöd inte har ansökts för föregående månad kan den inkomst som betalats under föregående månad enligt den gällande lagstiftningen inte beaktas i följande månads utkomststöd, inte ens om den betalats i slutet av månaden, om inkomsten redan har använts. I praktiken kan den regelbundna inkomst som betalas i slutet av månaden dock bedömas vara avsedd att användas för nästa månads försörjning. För att lagstiftningen inte ska utgöra ett incitament för en ny sökande att genast använda den inkomst som erhållits i slutet av månaden så att den därmed inte kan beaktas i det utkomststöd som ansöks från början av följande månad bör lagen ändras i detta avseende.

I 13 § 1 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs att utkomststödet fastställs för en månad och att det vid behov kan beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad. En etablerad tolkning av lagpunkten i verkställighetspraxisen är att utkomststöd inte kan förkastas för en längre tid än en månad. Utkomststödet har emellertid ändrats från en kortfristig förmån till en som varar längre. Grundläggande utkomststöd söks allt oftare för en längre tid i stället för att ansöka om det varje månad. Om klienten inte har rätt till stöd, kan man enligt den nuvarande lagstiftningen inte fatta beslut för mer än en månad i fråga om en ansökan som gäller en period som är längre än en månad, och för tiden som överskrider en månad lämnas ansökan utan prövning. Förfarandet är ofta svårt att förstå ur klientens perspektiv och i vissa situationer kan det vara till klientens fördel om han eller hon får ett beslut som avslår en längre tid. En situation som särskilt talar för ett avvisande beslut för en längre tid ur klientens synvinkel är till exempel om klienten har stödtjänstutgifter för gemenskapsboende, såsom måltidsavgifter, som inte beaktas i grundläggande utkomststöd utan som på klientens begäran överförs till välfärdsområdet för behandling som ansökan om kompletterande utkomststöd. År 2024 var det i genomsnitt 880 pensionärer per månad som fick beslut om avslag på grundläggande utkomststöd, men samtidigt uppstod ett behov av kompletterande utkomststöd. Beslut om utkomststöd som ges för en längre tid än en månad kan i sådana situationer medföra förutsägbarhet i klienternas vardag och fördelar för Folkpensionsanstalten i anknytning till organiseringen av arbetet. Klienten ska alltid ha rätt att ansöka om stöd med en ny ansökan för den tid som beslutet om avslag omfattar och på så sätt få sin rätt till grundläggande utkomststöd omprövad om det sker en liten förändring i hans eller hennes situation.

2.2.6 Situationer som gäller utbetalning av utkomststöd

Huvudregeln för utkomststöd är att stödet betalas till den sökande själv. Enligt 16 § 2 mom. i lagen om utkomststöd kan stödet av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans eller hennes uppehälle. Enligt gällande rättspraxis kan Folkpensionsanstalten betala utkomststödet andel av den sökandes boendeutgifter direkt till hyresvärden, förutsatt att den sökande har gett sitt samtycke till detta. I detta fall har sökanden rätt att när som helst återkalla sitt samtycke. Av särskilda skäl kan stödet dock betalas till hyresvärden även utan den sökandes samtycke. En sådan orsak kan enligt rättspraxis vara till exempel underlåtenhet att helt eller delvis betala hyra i en månad för en nuvarande eller tidigare hyresbostad. Folkpensionsanstalten hör den sökande innan avgiften överförs till hyresvärden.

Enligt slutrapporten av den arbetsgrupp som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd kan det vara motiverat att betala utkomststödet andel av hyran till hyresvärden genast från början i situationer där hyresgarantin för hyresbostaden har beviljats som utkomststöd.

Förfarandet säkerställer att hyran för bostaden inte förblir obetald någon månad och tryggar därmed utkomststödsinnehavarnas boende.²⁵

I den gällande lagen om utkomststöd finns det ingen paragraf som gör det möjligt att dra in utkomststödet, även om en motsvarande paragraf finns i andra förmånslagar, såsom lagen om allmänt bostadsbidrag. I verkställandet av utkomststöd finns det emellertid situationer där det skulle vara nödvändigt att dra in stödet. Det finns behov av att dra in stödet när det gäller beslut som fattats för en längre tid än en månad och när rätten till utkomststöd upphör helt på grund av en förändring i klientens förhållanden och behov av stöd efter att beslutet har fattats. En sådan förändring i förhållandena kan till exempel vara att personen flyttar utomlands, börjar förvärvsarbeta eller att mottagaren avlider. Enligt 18 § 1 mom. i den gällande lagen om utkomststöd justeras utkomststödet om en persons eller familjs förhållanden eller behov av stöd förändras eller har förändrats. I tillämpningspraxisen för utkomststöd har det emellertid uppstått oklarheter angående om stödet kan avvisas helt genom en justering av stödet för en tid för vilken stöd redan har beviljats på grundval av ett tidigare beslut. Oklarheten är förknippad med att lagen inte tillåter att utkomststöd avvisas för en längre tid än en månad. Å andra sidan, om ett stöd som man redan har beslutat att betala ut för en längre tid inte kan avvisas på grund av en förändring i förhållandena trots att klienten inte längre har rätt till stöd, får klienten en ogrundad förmån. För att klargöra rättsläget är det till denna del nödvändigt att precisera lagstiftningen så att stödet vid behov även kan dras in i situationer med beslut för en längre tid.

2.2.7 Rättelse av sakfel i beslut

I 50 § i förvaltningslagen (434/2003) ingår en bestämmelse om rättelse av sakfel. Även om förvaltningslagen i övrigt tillämpas vid behandlingen av utkomststöd, har man i rättspraxis tagit ställning till att 50 § i förvaltningslagen emellertid inte kan tillämpas i utkomststödsärenden. Enligt rättspraxis kan Folkpensionsanstalten inte i enlighet med 50 § i förvaltningslagen undanröja tidigare (felaktiga) beslut om beviljande av grundläggande utkomststöd och avgöra ärendet på nytt, eftersom det i lagen om utkomststöd särskilt föreskrivs om förutsättningar för att genom återkrav ingripa i de förmåner som tidigare betalats ut till klienten och behörigheten för återkravsbeslut har anvisats till förvaltningsdomstolen.²⁶ Samtidigt gäller återkravsbeslutet endast återkrav av en förmån som betalats utan grund och trots innehållet i återkravsbeslutet förblir det tidigare beslutet (även ett felaktigt), enligt vilket förmånen ursprungligen betalats till klienten, i kraft. På så sätt möjliggör den gällande lagstiftningen en situation där klienten kan vara berättigad till ett större belopp av utkomststöd genom att i efterhand lägga fram nya utgifter för en tid som omfattas av ett beslut som veterligen är felaktigt, men som har vunnit laga kraft. Den gällande lagstiftningen begränsar inte den tid inom vilken sökanden senast ska lämna in nya utgifter för den retroaktiva tiden efter att ha fått beslutet om utkomststöd.

Många andra förmånslagar innehåller bestämmelser om när ett felaktigt beslut kan undanröjas. Till exempel innehåller lagen om allmänt bostadsbidrag en bestämmelse om rättelse av sakfel som till sitt sakinnehåll motsvarar förvaltningslagens bestämmelse om rättelse av sakfel. Lagstiftningen bör ändras så att det är möjligt att rätta sakfel även i fråga om beslut som gäller utkomststöd. Rättelse av ett felaktigt beslut kan anses nödvändigt med tanke på den allmänna rättskänslan, särskilt om det felaktiga beslutet har påverkats av sökandens eget förfarande,

²⁵ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd, s. 87–88. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

²⁶ Se HFD 2022:46 och Tavastehus förvaltningsdomstol 2267/2024.

såsom till exempel att sökanden avsiktligt har underlåtit att meddela att han eller hon vistas utomlands under den tid som han eller hon har ansökt om utkomststöd.

2.2.8 Unga vuxna som mottagare av utkomststöd

År 2023 betalades det 273 miljoner euro i grundläggande utkomststöd till ungdomar i åldrarna 16–29 år. Antalet mottagare i denna åldersgrupp var sammanlagt 106 000, dvs. 12 procent av åldersgruppen. Majoriteten av de unga får utkomststöd endast under en kort tid för tillfälliga behov. Livssituationer som förknippas med ett långvarigt behov av utkomststöd är ofta långtidsarbetslöshet, sjukdom eller föräldraskap. Dessa grupper är dock ganska små.²⁷

Behovet av utkomststöd för unga vuxna, dvs. personer i åldern 18–24 år, som är mer allmänt än hos den övriga befolkningen, förklaras delvis av skyldigheten att ansöka till utbildning för unga vuxna som får arbetslöshetsförmån. Ansökningsskyldigheten gäller dem som inte har avlagt en examen som ger yrkesfärdigheter. Försummelse av ansökningsskyldigheten förhindrar beviljande av arbetslöshetsförmån. Att det är vanligt med utkomststöd hos unga vuxna förklaras också av att de ännu inte har hunnit tjäna inkomster som höjer nivån på de primära förmånerna. De har också mer sällan samlat på sig besparingar eller egendom som kan realiseras som försörjning.²⁸

Folkpensionsanstaltens nuvarande skyldigheter att anmäla till socialvården enligt lagen om utkomststöd verkar inte fungera som önskat. Det finns problem med att nå unga vuxna inom socialvården och det är särskilt svårt att nå de ungdomar som är i mest utsatt ställning. Det är ofta lönlöst med hembesök, eftersom dörren inte öppnas. Unga vuxna som inte har nedsatt funktionsförmåga och som inte har allvarliga problem med livshandlingarna når bättre. Konkreta faktorer bakom att vara i den svagaste eller mest sårbara ställningen är till exempel allvarliga missbruksproblem och psykiska problem, bostadslöshet, social fobi, isolering i hemmet och allvarliga neuropsykiatriska svårigheter. Det finns skillnader mellan välfärdsområdena i hur man reagerar på Folkpensionsanstaltens automatiska anmälningar om unga. I vissa områden försöker man nå unga endast per brev. I anslutning till dessa observationer har statens revisionsverk i sin revisionsberättelse 1/2025 bland annat rekommenderat att man i samband med reformen av lagen om utkomststöd och socialvårdslagen bör utveckla lösningar som förbättrar hänvisningen till tjänster för unga som länge fått utkomststöd. Enligt revisionsberättelsen framhävs behovet av missbruks- och mentalvårdstjänster bland servicebehoven. Det finns också många slags servicebehov inom socialvården, till exempel behov av stödperson och behov av social rehabilitering.²⁹

I rapport 2/2025 av Institutet för hälsa och välfärd ”Utkomststödet på 2020-talet: Mot ett bättre sista skydd” presenteras 14 olika förslag för att reformera utkomststödet. Enligt ett av förslagen

²⁷ Mikkola, Hennamari - Sihvonen, Ella - Korpela, Tuija (red.). Den sociala trygghetens funktion i ungas olika och föränderliga livssituationer. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:40 (på finska, med presentationsblad på svenska). Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-160-5>. Hänvisad 12.2.2025.

²⁸ Saikkonen Paula – Mikkola Susanna (red.). Utkomststödet på 2020-talet: Mot ett bättre sista skydd. THL Rapport 2/2025. s. 31, på finska, med sammandrag på svenska. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hänvisad 12.2.2025.

²⁹ Unga som står utanför arbete och utbildning – identifiering, nående och rehabilitering. Revisionsverkets ställningstaganden 1/2025. Tillgänglig: www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Stallningstaganden-1-2025-Unga-som-star-utanfor-arbete-och-utbildning-identifiering-naende-och-rehabilitering.pdf. Hänvisad 12.2.2025.

kan man kräva att unga vuxna under 25 år ska kontaktas genom ett fysiskt möte, på distans eller per telefon efter att de har fått utkomststöd i fyra månader utan avbrott. Syftet med detta är att förbättra den nuvarande situationen där det är svårt att få unga hänvisade till tjänsterna när tiden med utkomststöd förlängs. Enligt förslaget skulle det vara idealiskt att träffa den unga inom de sektorsövergripande tjänsterna för unga, men eftersom de inte är tillgängliga för alla är ett alternativ att träffa den unga vid Folkpensionsanstalten genom tidsbokning, via fjärranslutning eller per telefon. I rapporten har förslagen inte bedömts på en mer detaljerad nivå, till exempel vad gäller kostnaderna för genomförandet.

Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sitt slutrapport att det kan vara möjligt att utöka kommunernas finansieringsandel av utgifterna för utkomststöd för unga vuxna under förutsättning att kommunerna ersätts fullt ut för det ökade finansieringsansvaret. Idag finansierar kommunerna hälften av utgifterna för det grundläggande utkomststödet medan resten finansieras av staten. Enligt arbetsgruppen kan kommunernas finansieringsandel ökas till hundra procent för unga i åldern 18–25 år i vars familj det inte bor personer i annan ålder. Om familjen även har personer i andra åldrar är det besvärligt att dela upp utgifterna i olika finansieringssegment i det praktiska genomförandet. Målet med utvidgningen av finansieringen är att säkerställa kommunernas satsningar på att så snabbt som möjligt sysselsätta unga som befinner sig i den svåraste situationen, så att stödperioderna med utkomststöd blir så korta som möjligt. Främjandet av sysselsättningen övergår från staten till kommunerna och de Arbetskraftsmyndigheter som kommunerna bildar i början av 2025. Kommunerna ansvarar i fortsättningen för ordnandet av Arbetskraftsservice i egenskap av Arbetskraftsmyndigheter. Dessutom har kommunerna en betydande roll som utbildningsanordnare.³⁰

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att ge utkomststödet tydligare konturer av en tillfällig förmån som beviljas i sista hand. Den som söker utkomststöd ska i första hand sträva efter att trygga sin utkomst med andra medel, såsom förvärvsarbete eller andra förmåner som är primära i förhållande till utkomststödet. Målet är att arbetslösa personer som är arbetsföra och i arbetsför ålder alltid ska anmäla sig som arbetslösa sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsbyrån och att deras rätt till utkomtskydd för arbetslösa ska utredas av den behöriga myndigheten. Då en arbetslös person anmäler sig som sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten säkerställs det att personen samtidigt omfattas av tjänster som främjar sysselsättning. Genom att ta bort det skyddade beloppet på 150 euro i fråga om förvärvsinkomsterna stärks incitamentet att komma bort från utkomststödet och övergå från deltidarbete till heltidsarbete.

Ett avbrott i utbetalningen av en persons arbetslöshetsförmån som beror på att personen själv har förfarit Arbetskraftspolitiskt klandervärt orsakar en tillfällig sänkning av utkomststödet grunddel. Målet med förslagen att ändra sänkningen av grunddelen är att sanktionerna för utkomtskydd för arbetslösa inte till fullo ska ersättas av utkomststödet. Utkomststödet karaktär som sistahandsförmån innebär dock att en skälighetsbedömning alltid ska ingå i processen för sänkning av grunddelen. Grunddelen avses inte kunna sänkas om det på grundval av individuell prövning konstateras att sänkningen äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den sökande eller dennes familj som är föremål för sänkningssprocessen eller om sänkningen i övrigt kan anses vara oskälig.

³⁰ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

Syftet med propositionen är även att balansera statsfinanserna och dämpa den kraftiga ökningen av utgifterna för utkomststöd. Vad gäller förslaget om att utvidga kommunernas finansieringsandel för det grundläggande utkomststödet är målet att uppmuntra kommunerna att sysselsätta unga så snabbt som möjligt för att stödmånaderna ska bli så få som möjligt. Kommunerna föreslås få ersättning för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen.

Begäran till penninginstitut om de kontouppgifter som behövs för att handlägga utkomststödsärenden föreslås bli förenklad så att man inte ska behöva fatta ett överklagbart beslut om själva begäran i enlighet med den gällande lagstiftningen. I detta avseende är målet att de informationsbegäranden som handläggare av utkomststöd lämnar till penninginstitut ska förenklas, snabbas upp och harmoniseras så att förutsättningarna blir desamma som för flera andra sociala förmåner, såsom allmänt bostadsbidrag och arbetsmarknadsstöd.

Syftet med förslaget om utbetalning av utkomststöd till hyresvärden i situationer där hyresgarantin för bostaden ska ersättas med grundläggande utkomststöd är att trygga ett bestående boende för utkomststödmottagarna. Vad gäller förslaget om precisering av regleringen av boendeutgifter som godkänns inom utkomststödet är målet att förtydliga regleringen som gäller den årliga justeringen av de kommunvisa gränserna för boendeutgifter enligt statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd.

I propositionen ingår dessutom förslag som avses göra handläggningen av utkomststöd smidigare och enklare samt minska överlappande beslut som saknar betydelse för klientens rättskydd.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

För den som ansöker om utkomststöd föreskrivs det starkare än tidigare om skyldigheten att ansöka om primära förmåner. Om en myndig sökande av utkomststöd inte har ansökt om någon primär förmån ska Folkpensionsanstalten bedöma om sökanden med beaktande av sin livssituation och sina förhållanden sannolikt kan ha rätt till förmåner som hör till Finlands socialförsäkringssystem. Om en sådan förmån hittas för den sökande, uppmanar Folkpensionsanstalten den sökande att inom en tidsfrist på en månad ansöka om förmånen eller förmånerna i fråga. För en arbetslös, arbetsför person kan nämnda förmåner vara till exempel arbetslöshetsförmån och allmänt bostadsbidrag. Om sökanden inte agerar i enlighet med uppmaningen inom den utsatta tiden beaktar Folkpensionsanstalten grunddelen nedsatt med 50 procent i beräkningarna av rätten till utkomststöd för de följande månaderna tills sökanden har ansökt om de erforderliga primära förmånerna. Sänkningen kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten avses gälla ansökan om heltidsarbete och för att grunddelen inte ska sänkas ska alltså detta krav uppfyllas även om en arbetsför person arbetar deltid, företagsverksamheten inte är lönsam eller en studerande inte har möjlighet att få studiestöd. När det gäller en person som borde ha anmält sig som arbetslös sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten, men som inte har gjort det, uppmanar Folkpensionsanstalten personen att göra anmälan i fråga inom en månad. Om sökanden inte agerar i enlighet med uppmaningen inom den utsatta tiden, ska den grunddel som ska beaktas för sökanden sänkas med 50 procent. Sänkningen kan dock även i denna situation

göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen.

Sänkningen av utkomststödets grunddel föreslås bli effektiviserad så att tidsgränsen på två månader i enlighet med den gällande lagen slopas. Det föreslås vara möjligt att sänka grunddelen också efter att två månader har gått från ett klandervärt förfarande inom sökandens Arbetskraftservice. Ett avbrott i utbetalningen av utkomststödmottagarens arbetslöshetsförmån på grund av de sanktioner som föreskrivs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa avses i princip leda till en sänkning av utkomststödets grunddel. Grunddelen avses dock endast kunna sänkas om sänkningen inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. För hur lång tid grunddelen ska sänkas beror på hur länge avbrottet i utkomstskyddet för arbetslösa varar, så att ett avbrott på 7–30 dagar i utkomstskyddet för arbetslösa orsakar en sänkning på en månad. Ett 45 dagars avbrott i utkomstskyddet för arbetslösa innebär en sänkning av grunddelen i två månader. Ett avbrott i utkomstskyddet för arbetslösa som fastställts att gälla tills vidare föreslås i princip leda till en sänkning av grunddelen i sex månader. Enligt förslaget ska sänkningen dock i detta fall vara en kortare tid, dock minst två månader, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs eller om personen inte längre ska anses vara arbetslös. I situationer som beror på sanktioner inom utkomstskyddet för arbetslösa ska grunddelen sänkas med 20 procent under den första månaden och därefter med 40 procent.

Det föreslås att Folkpensionsanstalten med tanke på utredningen av rätten till primära förmåner och prövningen om en sänkning av grunddelen ska få rätt till nödvändiga uppgifter från arbetslöshetskassor för att handlägga och avgöra utkomststödsärenden. Dessutom föreslås det bli enklare att göra de förfrågningar till penninginstitut som behövs för handläggningen av utkomststödsärenden. Om nödvändiga uppgifter inte erhålls i tillräcklig omfattning från den sökande eller mottagaren av utkomststöd och det finns skäligen anledning att tvivla på tillräckligheten eller tillförlitligheten i de uppgifter som sökanden eller mottagaren lämnat, kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet lämna en skriftlig begäran om uppgifter till penninginstitutet. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

I situationer där man inte ansökt om utkomststöd för månaden före ansökningsmånaden, beaktas i regel den inkomst som fått den sista bankdagen i föregående månad i beräkningen av utkomststödet för ansökningsmånaden. Inkomst som erhållits den sista bankdagen har i tillämpningspraxis beaktats som den inkomst som används för följande månads underhåll, om utkomststöd har ansökts även för inkomstens utbetalningsmånad. En person ska även i de situationer där han eller hon ansöker om utkomststöd först för följande månad för sitt underhåll den månaden använda den inkomst som han eller hon fått den sista bankdagen i månaden.

Det föreslås en nedskärning i utkomststödets grunddel. Nedskärningens storlek föreslås vara tre procent för ensamstående och personer som har fyllt 18 år och bor hos ena eller båda föräldrarna, 2,1 procent för ensamförsörjare och 1,9 procent för andra som har fyllt 18 år och bor i ett annat gemensamt hushåll än hos sina föräldrar. De barngruppspecifika grunddelarna uppskattas öka med högst 0,7 procent.

Förvärvsinkomstavrdraget för grundläggande utkomststöd, vars storlek enligt gällande lag är 150 euro i månaden, avskaffas för andra än de personer som är under 18 år. Även andra inkomster och understöd som anses vara ringa beaktas i fortsättningen till fullo för personer som inte är under 18 år.

Utgifter som hänför sig till hälso- och sjukvård och beaktas till behövligt belopp som övriga grundutgifter ska enligt förslaget begränsas till nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård. Vid

bedömningen av hälso- och sjukvårdsutgifters behövliga belopp och nödvändighet beaktas allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsevidens samt för nya eller särskilt dyra läkemedel även kostnadseffektiviteten.

Det föreslås att kommunernas finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet höjs från 50 procent till hundra procent för mottagare av utkomststöd som är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år. I övrigt föreslås inga ändringar i kommunernas finansieringsandel på 50 procent av utgifterna för grundläggande utkomststöd. Kommunerna föreslås få ersättning för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen.

I situationer där hyresgarantin för utkomststödssökandens bostad har betalats från det grundläggande utkomststödet betalas utkomststödet andel av bostadshyran direkt till hyresvärden. Regleringen av de boendeutgifter som godkänns inom ramen för grundläggande utkomststöd föreslås också bli preciserad med ett bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilken det genom förordning av statsrådet närmare föreskrivs om hur ändringen av de genomsnittliga boendeutgifterna ska bedömas vid den granskning som utförs minst en gång per år av de kommunvisa gränserna för boendeutgifter enligt statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd.

Propositionen innehåller dessutom förslag om smidigare behandling av utkomststöd, såsom att det i vissa situationer ska vara möjligt att ge ett beslut om indragning av det grundläggande utkomststödet. Genom att precisera paragrafen om den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet strävar man efter att tydliggöra identifieringen av karaktären av stadigvarande vistelse.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen uppskattas ha en kostnadssänkande inverkan på den offentliga ekonomin med totalt 74 miljoner euro enligt 2027 års nivå. Besparingarna gäller utgifter för grundläggande utkomststöd, för vilka staten och kommunerna för närvarande svarar till hälften var. Besparingarna bedöms ha konsekvenser för andra utgiftsposter i den offentliga ekonomin, vilka specificeras närmare i följande stycken. Vid bedömningen av reformens ändringar som gäller stöd-mottagarnas skyldigheter har man inte helt kunnat förutse ändringarnas konsekvenser för personernas faktiska verksamhet. Således är de bedömningar som framställs förknippade med osäkerhet. Det centrala syftet med propositionen är att ge utkomststödet tydligare konturer av ett ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand. En del av konsekvenserna är till sin natur sådana att de först på lång sikt kan uppskattas minska utbetalningen av utkomststöd för längre perioder i och med att inverkan på beteendet blir större.

4.2.1.1 De privata hushållens ställning

År 2024 fick 249 600 hushåll grundläggande utkomststöd. En nedskärning av nivån på grunddelen med tre procent för ensamstående och personer som fyllt 18 år och bor hos sina föräldrar samt med cirka två procent för övriga som fyllt 18 år föreslås gälla alla hushåll som får utkomststöd. I grunddelarna för barn föreslås små ändringar på grund av avrundningar (se tabell 2).

Majoriteten av hushållen som får utkomststöd, dvs. 62,2 procent (155 300 år 2024) består av ensamstående. Den ändring enligt förslaget som gäller alla hushåll som består av ensamstående är nedskärningen av grunddelen, som uppskattas minska inkomsten för ett enpersonshushåll

med cirka 18 euro i månaden enligt 2025 års nivå. Den näst vanligaste hushållstypen inom utkomststöd är ensamförsörjarkhushåll, som år 2024 var sammanlagt 28 002 till antalet. För ensamförsörjare blir minskningen av grunddelen cirka 15 euro i månaden.

År 2024 fanns det sammanlagt 17 914 familjer med två vårdnadshavare. För dessa minskar nedskärningen av grunddelen inkomsterna med cirka 19 euro (motsvarande storleken på grunddelarna för två personer som bor i ett gemensamt hushåll). Små ändringar föreslås i barnens grunddelar beroende på barnens ålder och antalet syskon. Antalet barn i familjen avses emellertid inte ha någon väsentlig inverkan på nedskärningarna i de grunddelar som gäller familjer.

Tabell 2. Utkomststödet grunddelar nu och efter nedskärningen enligt 2025 års nivå:

Mottagare av grunddelen	Ny procentsats	Grunddel 2025	Grunddel 2025, efter nedskärning	Differens	Förändring i %
Ensamboende	100 %	593,55	575,75	-17,8	- 3,0 %
Personer över 18 år som bor i gemensamt hushåll	86 %	504,52	495,14	-9,38	-1,9 %
Ensamförsörjare	115 %	676,65	662,11	-14,54	-2,1 %
Personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar/sin förälder	73 %	433,29	420,3	-12,99	- 3,0 %
Barn i åldern 10–17 år som är 1:a barnet i syskonskaran	72,2 %	415,49	415,69	0,20	0,0 %
Barn i åldern 10–17 år som är 2:a barnet i syskonskaran	67,2 %	385,81	386,90	1,09	0,3 %
Barn i åldern 10–17 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	62,2 %	356,13	358,12	1,99	0,6 %
Barn under 10 år som är 1:a barnet i syskonskaran	65 %	373,94	374,24	0,30	0,1 %
Barn under 10 år som är 2:a barnet i syskonskaran	60 %	344,26	345,45	1,19	0,3 %
Barn under 10 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	55 %	314,58	316,66	2,08	0,7 %

I tabellen nedan jämförs grunddelarna i olika hushållstyper och deras förhållande till referensbudgeten för ett människovärdigt liv³¹. Dessutom har man bedömt effekterna av ändringarna i grunddelen i euro per hushåll och ändringen i förhållande till referensbudgeten.

Tabell 3. Exempel på förhållandet mellan grunddelarna och referensbudgeten för olika familjetyper:

Familjetyp	Referensbudget	Nuvarande grunddel	av referensbudgeten täcker grunddelen	Grunddelen efter reformen	Förändring av grunddelen, e/månad	av referensbudgeten täcker grunddelen
Ensamstående	603	594	98 %	576	-18	95 %
Ett par	1 149	1 009	88 %	990	-19	86 %
Ensamförsörjare*	1 090	1 092	100 %	1 078	-14	99 %
4 personers familj**	2 171	1 810	83 %	1 793	-17	82 %

*ett barn i åldern 10–17 år

**två barn i åldern 10–17 år

Åtstramningen av skyldigheterna kan påverka en del hushåll, men syftet med ändringarna är att sanktionerna inte ska gälla personer som strävar efter att främja sin sysselsättning och trygga sin utkomst från de primära källor som är möjliga för dem. Man ska alltså ha möjlighet att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel genom att agera på ett annat sätt. Det är omöjligt att förutse hur vanligt det kommer att vara att de som berörs av utkomststöd fortsätter att agera i strid med lagens mål. I uppskattningarna presenteras därför vissa antaganden om effekter med olika verksamhetsscenarier.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande intensifieras. Skyldigheten att ansöka om heltidsarbete föreslås även gälla de mottagare av utkomststöd som arbetar mindre än 30 timmar i veckan eller studerar på heltid utan att få studieförmån. År 2024 var antalet personer som arbetade mindre än 30 timmar cirka 20 000 och de fick utkomststöd för cirka 46 000 månader. Det fanns cirka 7 900 heltidsstuderande och de fick utkomststöd för cirka 34 000 månader. Till den del deltidsarbetande personer ansöker om en jämkad arbetslöshetsförmån vid sidan av sitt arbete eller studerande avbryter sina studier och ansöker om arbetslöshetsförmån (eller om förutsättningarna uppfylls fortsätter studierna med arbetslöshetsförmån) kan deras

³¹ Som referensbudgetsiffror har man använt uppgifter från Institutet för hälsa och välfärd. Enligt uppgifterna från Institutet för hälsa och välfärd har siffrorna uppdaterats för 2025 och de baserar sig ursprungligen på följande publikation om referensbudgeten: Vad kostar ett värdigt liv i Finland? Beräkningar baserade på referensbudgetmetoden 2022, som finns tillgänglig på (på finska med sammandrag på svenska): <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-011-8>. Hänvisad 9.4.2025.

ekonomiska situation förbättras. Om en person vägrar att ansöka om arbetslöshetsförmån kan hans eller hennes grunddel sänkas.

Enligt uppgifterna om utbetalning av grundläggande utkomststöd år 2024 hade cirka 33 000 vuxna mottagare av utkomststöd perioder utan inkomster på över två månader (åt personen betalades på sin höjd skattefria förmåner). Från denna grupp har avlägsnats personer med väntetid för arbetsmarknadsstöd, personer som får tillfälligt skydd, personer som tillfälligt vistas i Finland, personer i militärtjänst, anstaltsvård eller öppenvård samt personer i fängelse. Sammanlagt hade dessa personer cirka 126 000 utbetalningsmånader med utkomststöd. Skyldigheten att ansöka om en primär förmån avses gälla denna grupp. Eftersom de primära grundtrygghetsförmånerna (arbetsmarknadsstöd, grunddagpenning, sjukdagpenning, föräldradagpenning, rehabiliteringspenning) är lika stora på månadsnivå har det ingen betydelse för personens ekonomiska situation vilken hans eller hennes primära förmån är. Eftersom grundtrygghetsförmånerna i regel är större än utkomststödet grunddel, kan ansökan om den primära förmånen leda till en förbättring av den ekonomiska situationen och till att behovet av utkomststöd upphör. Om man vägrar ansöka om den primära förmånen och grunddelen blir sänkt försämras hushållets ekonomiska situation med det belopp som grunddelen sänks, dvs. 50 procent (se tabell 4).

År 2024 har cirka 35 000 mottagare av grundläggande utkomststöd fått arbetskraftspolitiska utlåtanden som har förhindrat beviljande av arbetslöshetsförmåner. Totalt har cirka 13 000 karensutlåtanden och cirka 11 000 utlåtanden om skyldigheter getts. Antalet utlåtanden om att jobbsökningen inte är i kraft var cirka 19 000 och antalet utlåtanden om företagsverksamhet som huvudsyssla var cirka 2 700. Alla dessa utgör situationer där förutsättningarna för en sänkning av grunddelen kan uppfyllas. Om hotet om sänkning av grunddelen får mottagaren av utkomststöd att ändra sitt beteende så att ett utlåtande som förhindrar arbetslöshetsförmånen inte ges och rätten till arbetslöshetsförmån bevaras eller uppkommer, kan mottagarens ekonomiska situation förbättras. Till den del de inkomna utlåtandena leder till att grunddelen sänks oftare än hittills försämras hushållets ekonomiska situation.

Enligt de antaganden som använts i beräkningarna (se kapitel 4.2.1.2.) uppskattas antalet mottagare av arbetsmarknadsstöd öka med knappt 15 000 mottagare i genomsnitt per månad. Antalet sänkningar av grunddelen uppskattas sammanlagt motsvara cirka 150 000 utbetalningsmånader. Bedömningarna är förenade med betydande osäkerhet.

Personer som har haft karens i utkomstskyddet för arbetslösa, men vars grunddel inte tidigare har sänkts, får genom förslaget grunddelen sänkt oftare än tidigare. När det gäller sänkningen av grunddelen föreslås det i propositionen att sänkningen av grunddelen för klandervärda förfaranden ska vara 20 procent under den första månaden och därefter 40 procent. Dessa procentsatser har även tidigare varit maximibelopp i lagstiftningen, som i praktiken har tillämpats med just denna storlek. Den nya sänkingsprocenten på 50 procent föreslås tas i bruk i situationer där en person trots uppmaning inte har anmält sig som arbetslös arbetssökande eller ansökt om de primära förmåner som denne sannolikt har rätt till. I tabellen nedan finns de minskningar som de olika föreslagna sänkingsprocentsatserna orsakar sammanställda i euro för olika hushållstyper med tillämpning av grunddelarna för 2025.

Tabell 4. Effekterna av en sänkning av grunddelen med 20, 40 och 50 procent per hushållstyp enligt 2025 års nivå:

Hushållstyp	Grunddelen sänks med 20 %	Grunddelen sänks med 40 %	Grunddelen sänks med 50 %
Ensamstående	118,70 €	237,42 €	296,78 €
Ensamförsörjare	135,33 €	270,66 €	338,36 €
Person över 18 år som bor i gemensamt hushåll	100,90 € (*)	201,81 €	252,26 €
Person över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar	86,66 €	173,32 €	216,65 €

*) sänkningen av grunddelen avser grunddelen för den person som har agerat klandervärt. Om båda vuxna agerar klandervärt föreslås det att eurobeloppet fördubblas.

Längden på tidsfristerna utan utkomstskydd för arbetslösa varierar beroende på det klandervärda förfarandet, men är som kortast sju dagar, vilket innebär fem förmånsdagar. Förlusten av arbetsmarknadsstöd för fem dagar är cirka 186 euro av bruttoförmånen och cirka 149 euro netto efter förskottsinnehållningen på 20 procent. En sänkning av grunddelen av utkomststödet med 20 procent leder till en något mindre minskning av förmånen för mottagaren av utkomststöd.

Bortfallet av den primära inkomsten minskar då hushållets inkomst med 150 euro per person över 18 år och som har motsvarande eller högre förvärvsinkomster. I en familj med två vuxna kan förändringen alltså vara 300 euro i månaden. År 2024 berördes 47 000 hushåll av förvärvsinkomstsvdrag (134 000 utbetalningsmånader med utkomststöd). Barnens låga förvärvsinkomster avses fortsättningsvis inte bli beaktade, så i barnfamiljer gäller ändringen endast familjens vuxna. Om små förvärvsinkomster och understöd i fortsättningen ändras till en inkomst som beaktas fullt ut för personer som fyllt 18 år ändrar det nettoinkomsterna för hushåll med tillfälliga inkomster. Sådana inkomster är till exempel gåvor, skatteåterbäringar, bidrag från föräldrar och lottovinster. När det gäller dessa har man i verkställandet haft den etablerade tolkningen att man inte beaktar 50 euro för ensamstående och 100 euro för familjer. När det gäller dem som fyllt 18 år innebär förändringen för dessa hushåll således att tillfälliga inkomster beaktas fullt ut i fortsättningen, varvid det blir 50 eller 100 euro mindre i handen. År 2024 hade 39 000 sökande inkomster som ska anses vara ringa (cirka 77 000 utbetalningsmånader).

Totalt berör förvärvsinkomstsvdraget, beaktandet av skatteåterbäringar och små understöd cirka 92 000 hushåll och cirka 215 000 utbetalningsmånader enligt uppgifterna för 2024.

Preciseringen av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd i enlighet med propositionen innebär att de kommunvisa gränserna vid behov också sänks, dock med högst fem procent årligen. För sådana personer eller familjer som får utkomststöd för boendeutgifter, vars godtagbara boendeutgifter ändras så att de överskrider den kommunvisa gränsen och som inte har någon särskild grund enligt lagen för att bo i en dyrare bostad, innebär en sänkning av den kommunvisa gränsen att Folkpensionsanstalten i enlighet med den gällande lagstiftningen fastställer en tidsfrist på tre månader för att söka efter en billigare bostad. Boendeutgifter som ersätts med utkomststöd efter den fastställda tidsfristen jämkas till det belopp som anges i förordningen om sökanden inte har en i lagen avsedd grundad anledning till att tidsfristen kan förlängas. Om den sökande under det föregående året har flyttat till en bostad med en lämplig kostnadsnivå med avseende på den kommunvisa gränsen för det året, men

utgifterna för bostaden överskrider den kommunvisa gränsen under följande år blir sökanden eventuellt tvungen att söka en ny bostad mycket snabbt efter att ha precis flyttat.

4.2.1.2 Den offentliga ekonomin

Propositionen uppskattas spara 74 miljoner euro i utgifter enligt 2027 års nivå. År 2026 uppskattas besparingen vara mindre, 50 miljoner euro. Ändringar i grunddelens storlek och de inkomster som ska beaktas påverkar de förmåner som betalas ut från och med mars 2026. Övriga ändringar antas påverka halva året 2026. Beloppet gäller statsfinanserna och avdragen från kommunernas statsandelar med två års fördröjning i förhållande till hur man i fortsättningen reglerar fördelningen av kommunernas och statens kostnader.

De föreslagna ändringarna påverkar förmånskostnaderna för grundläggande utkomststöd och kostnaderna för de förmåner som är primära i förhållande till utkomststöd. I denna proposition har man antagit att ökningen av kostnaderna för primära förmåner särskilt gäller arbetsmarknadsstödet, men det kan också finnas konsekvenser för andra primära förmåner.

Ändringarna medför också mindre konsekvenser för det allmänna bostadsbidraget. I situationer där en person utan inkomster får en primär förmån kan bostadsbidraget minskas något. Samtidigt har en liten grupp mottagare av utkomststöd inte ansökt om allmänt bostadsbidrag, vilket innebär att utgifterna för bostadsbidrag kan öka något om även allmänt bostadsbidrag betalas i samband med ansökan om primära förmåner. Nettoeffekten på bostadsbidraget bedöms vara liten.

De föreslagna besparingarna i euro är på samma nivå som år 2027. I uppskattningarna har man beaktat den prognostiserade ökningen av antalet mottagare av utkomststöd och ökningen av stödnivån till följd av indexhöjningen.

De föreslagna ändringarna ökar förekomsten av situationer där en sänkning av grunddelen kan övervägas för mottagaren av utkomststöd. Grunddelen ska enligt förslaget inte sänkas om sänkningen bedöms äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för ett människovärdigt liv i hushåll som får utkomststöd eller om sänkningen i övrigt kan anses vara oskälig. Enligt den information som Folkpensionsanstalten fått har skälighetsprövningen i den genomförda beslutspraxisen tämligen sällan förhindrat en sänkning av grunddelen. I de bifogade bedömningarna har man antagit att skälighetsprövningen hindrar en sänkning av grunddelen i tio procent av fallen där de övriga förutsättningarna för sänkning uppfylls.

Inkomster som beaktas i grundläggande utkomststöd

Avskaffandet av förvärvsinkomstavdraget minskar utgifterna för utkomststöd med cirka 19 miljoner euro enligt 2027 års nivå. Sysselsättningseffekten av det skyddade beloppet av utkomststödet har bedömts vara ringa³², och därför antas avskaffandet av det skyddade beloppet inte medföra några betydande konsekvenser för utkomststödmottagarnas sysselsättning. Om understöden beaktas fullt ut minskar utgifterna för utkomststödet med 7 miljoner euro enligt 2027 års nivå.

³² Palviainen Heikki. Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. *Int Tax Public Finance* 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande

Skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete gäller bland annat deltidssamarbete och heltidssamarbete utan studiestöd. Det finns cirka 20 000 mottagare av utkomststöd som är löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är mindre än 30 timmar i veckan, och åt denna grupp har man år 2024 betalat grundläggande utkomststöd för cirka 46 000 månader. Om 90 procent av denna målgrupp börjar söka heltidsarbete under sitt deltidssamarbete och börjar få jämkad arbetslöshetsförmån för arbetslöshetstiden, ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med uppskattningsvis cirka 21 miljoner euro. Detta minskar dessa personers behov av utkomststöd med cirka 12 miljoner euro. Om resten av de deltidssamarbetsanställda omfattas av sänkningen av grunddelen och om grunddelen sänks för 90 procent av dessa minskar kostnaderna för utkomststödet med ytterligare cirka en miljon euro.

Antalet heltidssamarbetsstudenter som får utkomststöd och som inte får studieförmån är cirka 7 900, och till denna grupp har man år 2024 betalat utkomststöd för 34 000 månader. Om hälften av denna grupp ansöker om arbetslöshetsförmån och avbryter studierna eller om möjligt fortsätter studierna med arbetslöshetsförmån ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med cirka 14 miljoner euro. Ökningen av de studerandes primära förmån minskar utgifterna för utkomststöd med cirka 9 miljoner euro. Om den återstående 50 procenten av studerandena inte ansöker om arbetslöshetsförmån och grunddelen för deras del sänks i 90 procent av fallen minskar utgifterna för utkomststöd med cirka 4 miljoner euro.

Skyldighet att ansöka om primär förmån.

Skyldigheten att ansöka om en primär förmån gäller alla mottagare av utkomststöd som inte har någon primär förmån. Cirka en tredjedel av utkomststödsperioderna för mottagare av utkomststöd i arbetsför ålder är sådana under vilka stödmottagaren inte har någon skattepliktig primär förmån. En del av denna grupp är emellertid sådana som snabbt kan få sin primära förmån utbetald eller som nödvändigtvis inte alls har rätt till primära förmåner (till exempel de som har väntetid för arbetsmarknadsstöd).

Från de som saknar inkomster har för beräkningarna avlägsnats personer med väntetid för arbetsmarknadsstöd, personer som får tillfälligt skydd, personer som tillfälligt vistas i Finland, personer i militärtjänst, anstaltsvård eller öppenvård samt personer i fängelse. Dessutom bör man beakta att det finns en tidsfrist på en månad för ansökan om primär förmån och att det vanligtvis tar några veckor att behandla ansökan om primär förmån. På grund av detta har de två första månaderna tagits bort från perioderna utan inkomster. Då återstår det cirka 33 000 personer som år 2024 totalt haft cirka 126 000 månader med utkomststöd och för vilka det inte har betalats ut någon primär förmån. Om 75 procent av dessa ansöker om en primär förmån (här antas att alla får arbetsmarknadsstöd), ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med cirka 80 miljoner euro. Kostnaderna för utkomststöd minskar enligt förslaget med cirka 59 miljoner euro. Om den återstående 25 procenten av målgruppen omfattas av övervägandet att sänka grunddelen med 50 procent och om sänkningen görs i 90 procent av fallen minskar utgifterna för utkomststöd med ytterligare 8 miljoner euro.

Sänkning av grunddelen på grund av arbetskraftspolitiskt klandervärda förfaranden

Enligt Folkpensionsanstaltens uppgifter fanns det år 2024 cirka 35 000 mottagare av grundläggande utkomststöd som hade ett gällande arbetskraftspolitiskt utlåtande om avsaknad av rätt till utkomstskydd för arbetslösa. Totalt har cirka 49 000 utlåtanden som hindrar arbetslöshetsförmån getts för denna grupp. År 2024 hindrade utlåtanden utbetalningen av arbetslöshetsförmån för denna grupp under sammanlagt cirka 3 miljoner vardagar. Till följd av de föreslagna

ändringarna kan ett arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande leda till att utkomststödets grunddel sänks oftare än tidigare, varvid utkomststödet inte fullt ut kompenserar för sanktionen inom arbetslöshetsförmånen.

Sanktionernas effektivare inverkan även på utkomststödet kan påverka antalet sanktioner. I uppskattningarna har man antagit att de arbetslöshetsdagar som mottagare av utkomststöd nekas arbetslöshetsförmåner minskar med 25 procent (dvs. att vart fjärde klandervärda förfarande uteblir), varvid kostnaderna för arbetsmarknadsstödet beräknas öka med cirka 27 miljoner euro. Detta minskar utgifterna för utkomststödet med cirka 19 miljoner euro. Enligt antagandet leder 75 procent av de nuvarande arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarandena till en sänkning av grunddelen. I uppskattningarna har man antagit att ett utlåtande som hindrar utbetalning av arbetslöshetsförmån och som gäller högst en månad leder till en sänkning av grunddelen med 20 procent och en längre sanktion till en sänkning med 40 procent för de följande månaderna. Sänkningen av grunddelen antas upphöra när rätten till arbetslöshetsförmån har återställts. Enligt dessa antaganden minskar sänkningarna av grunddelarna utgifterna för utkomststöd med cirka 23 miljoner euro. Sammanlagt minskar utgifterna för utkomststöd alltså med cirka 42 miljoner euro.

Justering av godtagbara boendenormer

Enligt propositionen ska närmare bestämmelser om bedömning av ändringen av de genomsnittliga boendeutgifterna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Det nya beräkningssätt som regleras genom förordningen tillämpas för första gången vid fastställandet av normerna för år 2027. Bedömt enligt 2024 års material varken ökar eller minskar det nya beräkningssättet de totala kostnaderna för grundläggande utkomststöd. För enskilda kommuner kan förändringarna emellertid vara större.³³

Hälso- och sjukvårdsutgifter

Den föreslagna ändringen, enligt vilken Folkpensionsanstalten vid bedömningen av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet i samband med hälso- och sjukvårdsutgifter som ska ersättas kan ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat, kan påverka utkomststödet i enstaka fall. Ändringen bedöms endast ha ringa konsekvenser för kostnaderna för grundläggande utkomststöd.

Sammanfattning av konsekvenserna för den offentliga ekonomin

I tabell 5 presenteras de olika åtgärdernas sammantagna konsekvenser för kostnaderna för utkomststödet och arbetsmarknadsstödet samt beskattningen. Skatteintäkterna har bedömts öka med 20 procent av kostnaderna för arbetsmarknadsstöd.

Sammanlagt medför ändringarna att kostnaderna för grundläggande utkomststöd minskar med cirka 188 miljoner euro. Hälften av besparingen gäller kommunernas finansieringsandel, dvs. cirka 94 miljoner euro. Kommunernas finansieringsandel ökas också genom förslaget om att

³³ Toimeentulotuen asumisnormien laskenta 60 prosentipisteillä sekä 3 ja 5 prosentin suojauksilla. . Tillgänglig: [Projektportalen](#) Hänvisad 15.5.2025.

överföra finansieringsansvaret för utgifter för utkomststöd för 18–24-åringar till kommunerna, men kommunerna föreslås få kompensation för denna ändring genom statsandelar.

Ökningen av kostnaderna för arbetsmarknadsstödet uppgår till 142 miljoner euro, varav en tredjedel, cirka 47 miljoner euro, gäller kommunernas finansieringsandel. Sammanlagt minskar kommunernas andel av förmånerna med cirka 47 miljoner euro.

På motsvarande sätt ökar statens andel av förmånerna med cirka en miljon euro.

Skatteintäkterna ökar med cirka 28 miljoner euro, varav cirka 18 miljoner euro berör staten och cirka 10 miljoner euro kommunerna. Reformen av utkomststödet beräknas stärka den offentliga ekonomin med cirka 74 miljoner euro.

Tabell 5. De olika ändringarnas effekter på kostnaderna för utkomststöd och arbetsmarknadsstöd samt på beskattningen uppskattade i miljoner euro enligt 2027 års nivå:

Förändring	Utkomst- stöd	Arbets- marknads- stöd	Beskatt- ning*	Totalt
11 § Inkomster som skall beaktas				
Avskaffande av förvärvsinkomstavgifter	-19	0	0	-19
Beaktande av understöden till fullt belopp	-6	0	0	-6
2 a § Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande				
Som löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är mindre än 30 timmar i veckan	-13	21	-4	4
Studerar på heltid utan studieförmån	-13	14	-3	-2
2 b § Skyldighet att ansöka om primär förmån	-67	80	-16	-3
10 § Sänkt grunddel	-42	27	-5	-21
7 b § Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter	ringa			
9 § Grunddelens storlek	-28	0	0	-28
Totalt	-188	142	-28	-74

*Ett negativt tal anger en ökning av skatteintäkterna

4.2.1.3 Folkpensionsanstaltens och UF-centrets verksamhetsutgifter

Till följd av ändringarna uppskattas Folkpensionsanstaltens fasta årliga verksamhetsutgifter öka med totalt cirka 10,2 miljoner euro. Engångskostnaderna för genomförandet av ändringarna uppgår till cirka 3,2 miljoner euro år 2026.

Enligt Folkpensionsanstaltens uppskattning leder ändringar i anslutning till sänkningen av grunddelen till att verksamhetsutgifterna ökar med cirka 6,2 miljoner euro per år.

Arbetsmängden bedöms öka med cirka 90 årsverken. I bedömningen saknas andelen extra årsverken som behövs för klientarbetet.

Enligt Folkpensionsanstaltens uppskattning leder hänvisning av nuvarande klienter utan inkomster till primära förmåner till att verksamhetsutgifterna ökar med cirka 3,2 miljoner euro år 2026. De löpande verksamhetsutgifterna ökar med cirka 2 miljoner euro. Arbetsmängden uppskattas öka med 100 årsverken år 2026 och med 30 årsverken från och med år 2027.

Enligt Folkpensionsanstaltens uppskattning medför ökat beslutsarbete inom arbetslöshetsförmåner att verksamhetsutgifterna ökar med cirka 2 miljoner euro per år. Arbetsmängden bedöms öka med cirka 30 årsverken. Även beslutsarbetet inom andra förmåner, såsom bostadsbidrag, studiestöd, pensioner och förmåner vid arbetsoförmåga, bedöms öka.

För UF-centret medför propositionen ändringsbehov av engångskaraktär i fråga om informationssystemet motsvarande cirka 50–70 personarbetsdagar, vilket medför en ökning av verksamhetsutgifterna med cirka 40 000–50 000 euro för år 2026. Detta påverkar UF-centrets genomförande av digitaliseringsutveckling.

4.2.1.4 Den kommunala ekonomin

Idag finansierar kommunerna hälften av utgifterna för det grundläggande utkomststödet medan resten finansieras av staten. Förslagen innebär en besparing på cirka 188 miljoner euro i utgifter för grundläggande utkomststöd år 2027. Hälften av denna besparing gäller den kommunala ekonomin när utgifterna för grundläggande utkomststöd minskar, om man inte beaktar den föreslagna höjningen av kommunernas finansieringsandel. Kommunens i 27 f § i lagen om utkomststöd avsedda finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet beaktas genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen. Folkpensionsanstalten lämnar alltid årligen till finansministeriet information om det grundläggande utkomststöd som riktats till respektive kommun under föregående år och enligt detta görs ett avdrag från följande års statsandel. Således syns besparingen i grundläggande utkomststöd i kommunernas ekonomi med två års fördröjning.

Av de ökade kostnaderna för arbetsmarknadsstöd berörs kommunerna av i genomsnitt cirka en tredjedel, dvs. cirka 47 miljoner euro. Kommunerna berörs dessutom av cirka 10 miljoner euro av de ökade skatteintäkterna.

En höjning av kommunernas finansieringsansvar från 50 procent till 100 procent i fråga om utkomststödet för 18–24-åringar ökar kommunernas andel av utkomststödsutgifterna med uppskattningsvis 94 miljoner euro, om det grundläggande utkomststöd som de unga får förblir på den nuvarande nivån. Kommunerna föreslås få ersättning för de ökade utgifterna för utkomststöd genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen. Förutom en ökning av finansieringsansvaret föreskrivs inga andra nya skyldigheter för kommunerna i anknytning till arbetslivs- eller utbildningstjänster för unga vuxna, men en ökning av finansieringsansvaret medför sannolikt att kommunerna allokera resurser särskilt till tjänster för denna åldersklass.

Som helhet stärker reformen den kommunala ekonomin.

4.2.1.5 Finansieringen av välfärdsområdena

Konsekvenserna för välfärdsområdenas arbetsmängder samt antalet ansökningar som riktas till dem och deras storlek i euro är svåra att bedöma. Utgifterna för kompletterande och förebyggande utkomststöd som välfärdsområdena ansvarar för bedöms eventuellt öka något.

Den tydligaste förändringen gäller den automatiska hänvisning till välfärdsområdena för bedömning av servicebehovet som föreslås bli slopad i samband med sänkningen av grunddelen. Syftet med hänvisningen har varit att hänvisa personen till socialvårdens tjänster för att hans eller hennes behov av socialvårdshjälp ska kunna bedömas i den omfattning som livssituationen förutsätter. År 2024 lämnades sammanlagt 46 090 anmälningar till välfärdsområdena om sänkning av grunddelen för mottagare av grundläggande utkomststöd. På månadsnivå var anmälningarna i genomsnitt 3 840. De fördelas på olika välfärdsområden i hög grad enligt välfärdsområdets storlek. I januari 2025 lämnade Folkpensionsanstalten först anmälningar till Mellersta Österbottens välfärdsområde, endast 11, och flest till Helsingfors, 642. När minskningen av arbetsmängden bedöms ska man beakta att anmälningarna i fråga till största delen har fungerat dåligt när det gäller att nå klienterna, eftersom de enligt utredningarna³⁴ ofta inte har lett till den bedömningssituation som avses i lagstiftningen, huvudsakligen på grund av att personen inte har nåtts trots kontaktförsök. Eftersom endast en bråkdel av anmälningarna faktiskt har lett till klientmöten kan man bedöma att de är ett relativt ineffektivt sätt att hänvisa personer som eventuellt behöver hjälp inom socialvården till tjänster. Mottagandet av anmälan har i välfärdsområdet lett till att klienten har fått en tidsbokning per post eller att klienten har kontaktats via sms eller telefonsamtal. I detta avseende kan propositionen anses minska belastningen på det administrativa arbetet i välfärdsområdena. (46 000 anmälningar x 10 min arbetstid är 7 667 arbetstimmar, och arbetstimmar som ingår i ett genomsnittligt årsverke 1 389³⁵ timmar = 5,5 årsverken i hela landet)

Efter avskaffandet av det ovan beskrivna automatiska anmälningsförfarandet ska Folkpensionsanstalten fortfarande verkställa kontakten/anmälningsförfarandet enligt 35 § i socialvårdslagen, om en anställd vid Folkpensionsanstalten i sin uppgift har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart. Avskaffandet av de ovan nämnda automatiska anmälningarna kan för sin del leda till att anmälningsförfarandet enligt 35 § i socialvårdslagen ökar. Detta är

³⁴ Unga som står utanför arbete och utbildning – identifiering, nående och rehabilitering. Statens revisionsverks ställningstaganden 1/2025, s. 21–22: "De automatiska meddelanden från FPA som krävs för långvarigt utkomststöd behandlas i vissa områden med ett brev som skickas till de unga och man försöker inte nå de unga på annat sätt. Förfarandena motiverades till exempel med ett stort antal automatiska anmälningar och att de som nås ofta inte har något behov av socialvårdens tjänster. [- -] Allra sämst nås de personer för vilka anmälan gäller sänkning av grunddelen till det grundläggande utkomststödet." Tillgänglig (på finska med separat sammandrag på svenska): <https://www.VTV.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Tarkastus-1-2025-Tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevien-nuorten-tunnistaminen-ja-kuntouttaminen.pdf>. Hänvisad 12.2.2025. Dessutom har man i samband med Institutet för hälsa och välfärds enkät om behandlingstider i oktober 2023 med en öppen fråga utrett välfärdsområdenas process i fråga om sänkning av grunddelen. Svaren stöder Statens revisionsverks granskningsobservationer.

³⁵ Årsarbetstimmar: man har använt antalet arbetsdagar 251 år 2023 (9 söckenhelger avdragna), från vilket antalet semesterdagar motsvarande sex veckors semester har dragits av, 30, varvid antalet arbetsdagar är 221. Arbetstimmar per dag antas vara 7,55. Till den dagliga arbetstiden hör också gemensamma möten, rapportering osv., varför den dagliga direkta effektiva arbetstiden har beräknats enligt 80 procent.

motiverat och ändamålsenligt för att tillgodose klienternas behov av stöd, men kan påverka så att välfärdsområdenas arbete med att nå klienterna de facto inte minskar utan ersätts på andra sätt.

Vid en jämförelse av antalet ansökningar om kompletterande och förebyggande utkomststöd som riktats till välfärdsområdena i april 2023 och 2024³⁶ och i oktober 2023 och 2024 kan man konstatera att antalet ansökningar i april har ökat med cirka 3 000 ansökningar per år. När man däremot granskade skillnaden i antalet ansökningar i oktober var det 1 000 ansökningar färre år 2024. I början av april 2024 trädde ändringen gällande beaktande av boendeutgifter i lagen om utkomststöd i kraft. Detta bedömdes orsaka ett ökat behov av stöd. Hittills har man emellertid inte märkt någon förändring på längre sikt i antalet ansökningar som riktats till välfärdsområdena. Eftersom förslagen som helhet inte bedöms öka antalet mottagare av grundläggande utkomststöd kan man inte heller av detta härleda något antagande om att antalet ansökningar ökar i samma proportion också i välfärdsområdena. Om antalet ansökningar skulle öka med 1 000 ansökningar på grund av propositionen, skulle välfärdsområdenas personalbehov öka med 0,7 årsverken. (Antagandet är att behandlingen av en ansökan kräver cirka en arbetstimme, vilket arbetstagaren har 1 389 per år.)

Antalet ansökningar och beloppen för det sökta utkomststödet kan öka för välfärdsområdena på grund av att en del av mottagarna av grundläggande utkomststöd i fortsättningen får mindre stöd, eftersom de inte får ersättning för alla läkemedel som för närvarande ersätts, deras grunddel kan sänkas mer än för närvarande eller att fullt beaktande av förvärvsinkomster och understöd minskar deras inkomst. Detta kan öka behovet av att ansöka om mer eller oftare ansöka om kompletterande eller förebyggande utkomststöd än tidigare på grundval av individuella behov. Den möjlighet som föreslagits för Folkpensionsanstalten att fatta avslagsbeslut för en längre tid än tidigare kan påverka välfärdsområdets beslutsfattande om kompletterande utkomststöd så att välfärdsområdet därmed själv kan fatta ett längre stödbeslut åt gången när personen har ett identifierat behov av kompletterande utkomststöd under hela beslutstiden. Detta kan för sin del minska välfärdsområdets administrativa arbete, då ärendet kan avgöras med ett utkomststödsbeslut i stället för separata kortsiktiga beslut.

En mer systematisk sänkning av grunddelarna än idag och hotet om detta bedöms sannolikt öka klienternas vilja att få tillgång till sysselsättningsfrämjande tjänster, om det inte finns tillräckligt med sysselsättningsmöjligheter. Om sysselsättningstjänsterna i sig inte är tillräckliga tjänster för deras arbets- och funktionsförmåga kan ändringen öka behovet av social- och hälsovårdstjänster, särskilt i anknytning till bedömningen av personers arbets- och funktionsförmåga samt som stöd för deras sysselsättning. Bedömningen av arbetsförmågan förutsätter ofta en hälso- och sjukvårdsbedömning och läkarutlåtanden. Dessutom kan man bli tvungen att konsultera specialistläkare i situationer där en person till exempel har neurologiska problem med sin funktionsförmåga. När det gäller socialservice kan ändringen främja sökandet till exempel till arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och annan socialservice som främjar sysselsättning.

³⁶ Uppföljning av behandlingstiderna för utkomststöd. Uppgifterna uppdaterades den 5 december 2024. Institutet för hälsa och välfärd. Tillgänglig: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/sv/toitu/seurantahva/fact_toitu_seurantahva?&row=area-843164&column=time-843166&column=provider-964659 Hänvisad 26.3.2025.

4.2.2 Andra konsekvenser för enskilda och för samhället

4.2.2.1 Konsekvenser för grupper av människor

De som får utkomststöd under en längre tid är i regel personer i svag ekonomisk och social ställning. De kan i regel inte ha annan egendom än sedvanligt lösöre, nödvändiga arbetsredskap, en bostad för eget boende eller ett billigt fordon, eftersom ansökan om utkomststöd för en längre tid förutsätter att realiserbar egendom i första hand används för att finansiera uppehållet. Deras inkomster och utgifter kontrolleras varje månad och med några få undantag minskar alla inkomster utkomststödet till fullt belopp. Utöver den ekonomiska situationen förenas mottagare av utkomststöd ofta av många andra former av utsatthet. Vid bedömningen av regeringspropositionens konsekvenser är det bra att identifiera denna utgångspunkt vid bedömningen av eventuella andra konsekvenser som står i strid med den.

När man funderar på jämställdhet mellan könen identifierar man att ensamstående män och ensamförsörjande kvinnor framhävs bland mottagarna av utkomststöd. Ensamståendes hushåll är även i övrigt den vanligaste familjeformen bland mottagarna av utkomststöd. Sänkningarna av grunddelen berör för närvarande betydligt oftare män än kvinnor och de görs oftast i situationer där personen inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande trots uppmaningar.³⁷ Av förslagen kan man bedöma att i synnerhet skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande när rätten till föräldrapenning eller hemvårdsstöd har upphört oftare kan gälla kvinnor än män. Av dem som får hemvårdsstöd är 91,5 procent kvinnor. Däremot kan en skärpning av sänkningen av grunddelen från nuvarande 40 procent till 50 procent när en person utan godtagbar orsak vägrar att ansöka om primära förmåner i högre grad gälla män än kvinnor. Det har bedömts att de som berörs av det nuvarande sänkingsförfarandet med största sannolikhet också omfattas av den skärpta skyldigheten.

Enligt bedömningen finns det ganska många kvinnor med invandrarbakgrund bland dem som i fortsättningen omfattas av skyldigheten att anmäla sig som arbetslösa, och de kan inte ta hand om sina barn hemma efter hemvårdsstödsperioden.

I propositionen har man avsiktligt försökt förebygga negativa konsekvenser för barn genom att inte inkludera barnens grunddelar i besparingarna och genom att föreslå att barnens förvärvsinkomster och mindre gåvor fortfarande ska utgöra sådana inkomster som inte beaktas som inkomster i beräkningen av utkomststöd. Barnfamiljer kan emellertid drabbas av negativa konsekvenser genom försämringar i föräldrarnas ekonomi och andra skadliga förändringar som eventuellt följer av dem, och de kan för sin del också medföra ett bristfälligt välbefinnande för barnet och minskade, försämrade eller bristfälliga verksamhetsmöjligheter. Man kan bedöma att konsekvenserna fördubblas i synnerhet när familjen har två vuxna. Därför ska barnets rätt till tillräcklig försörjning beaktas i situationer där en förälder agerar klandervärt med avseende på sitt utkomstskydd för arbetslösa och man överväger att sänka hans eller hennes grunddel. Som helhet är målet med propositionen emellertid att så många som möjligt ska delta fullt ut på arbetsmarknaden eller i tjänster som vägleder mot den och få de primära förmåner som tillhör dem.

³⁷ Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. FPA:s faktaportal, Forskningsblogg. Publicerad 19.11.2024. Uppdaterad 22.1.2025. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1126749/toimeentulotuen-perusosan-alentaminen-on-melko-harvinaista-ja-kohdistuu-useimmin-yksin-asuviin-miehiin>. Hänvisad 12.2.2025.

Om den genomförs kan den minska familjernas behov av den förmån som beviljas i sista hand, vilket är önskvärt med avseende på barnfattigdomen.

I propositionen är unga vuxna, dvs. 18–24-åringar, en åldersgrupp som förslaget om att öka kommunernas finansieringsandel riktar sig till för att denna grupp ska särbehandlas positivt när kommunernas resurser allokteras. Propositionen avses inte direkt öka kommunernas skyldigheter att erbjuda unga fler tjänster eller direkta arbetsmöjligheter, men finansieringsincitamenten bedöms styra i den riktningen.

För personer med funktionsnedsättning kan det ha negativa konsekvenser att de låga arbetsinkomsterna från deltidsarbete i fortsättningen inte kan bortses från som inkomst. Samtidigt består inkomsterna för personer med funktionsnedsättning ofta av invalidpension/sjukpension, och mottagare av dessa förmåner är relativt få bland mottagarna av utkomststöd.

4.2.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Till välfärdsområdena kan man bedöma att det kommer något fler klienter som behöver socialt arbete som hänvisas från Folkpensionsanstalten i situationer där personernas grunddel sänks under en längre tid, klienterna annars uppger att de har en försämrad ekonomisk situation som orsakar stödbehov för dem eller där sektorsövergripande behov som gäller stöd för arbets- och funktionsförmågan också kräver resurser från socialarbetet. Propositionen bedöms minska vissa personers inkomst mer än andras, och anpassningen till detta kan öka behovet av ekonomiskt socialarbete och att klienter söker sig till tjänsterna även utan separat hänvisning. Man kan anta att klienter som behöver socialarbete även i fortsättningen blir klienter inom socialarbetet antingen genom att ansöka om kompletterande eller förebyggande utkomststöd, genom sektorsövergripande sysselsättningstjänster, genom anmälningar enligt lagstiftningen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ska göras även i fortsättningen eller genom orosanmälningar enligt socialvårdslagen. Arbetstiden som sparas genom att rutinmässigt skicka tider kan därmed anses bli använd för att trygga klienternas socialarbete.

Propositionen kan bedömas öka personernas vilja att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande och hålla sin jobbsökning i kraft. Bristerna i arbets- och funktionsförmågan hos nya klienter som anmäler sig till Arbetskraftsmyndigheten bedöms åtminstone preliminärt vara betydande åtminstone för en del. Behovet av att bedöma arbets- och funktionsförmågan kan öka efterfrågan på social- och hälsovårdsarbete i denna process. Dessutom kan det finnas en del personer bland de nya anmälda som klarar av att anmäla sig, men där det visar sig vara problematiskt att uträtta andra ärenden. Detta kan synas genom att antalet arbetslöshetsperioder som börjar och avbryts ökar. En arbetslös person som behöver social- och hälsovårdstjänster kan också omfattas av lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen, varvid han eller hon hänvisas till en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet enligt nämnda lag. Där bedömer Arbetskraftsmyndigheten, välfärdsområdet och Folkpensionsanstalten tillsammans med klienten hans eller hennes servicebehov och planerar en servicehelhet som främjar sysselsättningen. Antalet klienter som hänvisas till en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet kan öka till följd av propositionen, vilket ökar arbetet för de myndigheter som deltar i samarbetsmodellen. Samtidigt kommer dock samordningen av tjänster, uppföljningen av serviceprocessen och det behövliga stödet för sysselsättningen sannolikt att minska klientens sporadiska kontakter till olika myndigheter.

4.2.2.3 Sysselsättningskonsekvenser

Som helhet bedöms de föreslagna ändringarna stärka sysselsättningen på medellång sikt med cirka 1 200 sysselsatta. Sänkningen av nivån på grunddelen bedöms öka sysselsättningen

strukturellt med cirka 400 sysselsatta och ändringarna som gäller sänkningen av grunddelen med cirka 800 sysselsatta. Sänkningen av grunddelen bedöms stärka sysselsättningen endast genom sänkningens hoteffekt. Bedömningarna har härletts från incitamentsändringarna som gäller förmånens nivå och förpliktande karaktär. Bedömningarna är vägledande och förknippade med avsevärd osäkerhet.

Syftet med sanktionerna och hotet om sanktioner är att förändra förmånstagarens beteende. Ur sysselsättningssynvinkel är det en central och eftersträvd beteendeförändring att öka ansträngningen att söka arbete eller sänka tröskeln för att ta emot arbete eller andra ansträngningar som främjar sysselsättningen, till exempel deltagande i tjänster.

Ändringar som gäller sänkning av grunddelen

Förmånssanktioner har observerats påskynda övergången från förmån till arbete, men också försämra kvaliteten på de anställningsförhållanden som följer efter sanktionerna och öka övergången utanför arbetsmarknaden³⁸. Sysselsättningskonsekvenserna i sig är osäkra eftersom den kortsiktiga förbättringen av sysselsättningen helt eller delvis kan upphävas om anställningsförhållandena som följer av sysselsättningen är kortare. Det finns få undersökningar om sanktionernas långsiktiga effekter och de genomförda undersökningarna är disponerade för bias på grund av oupptäckt selektion. Som ett exempel på en sådan undersökning observerar Wolf (2024) i samband med det grundläggande utkomstskyddet för arbetslösa i Tyskland att sanktionernas långsiktiga effekt på sysselsättningen är nära noll eller mer sannolikt negativ³⁹.

I artikeln i Huuskonens doktorsavhandling (2023) bedöms sanktionering av personer som länge fått arbetsmarknadsstöd med likvärdighetsmetoden och sanktioneringen observeras leda till att arbetssökande avstår från jobbsökning och att sanktioneringen därmed har en försämrande effekt på sysselsättningen⁴⁰. De föreslagna ändringarna svarar på detta problem så att kravet på att mottagare av utkomststöd ska ansöka om primära förmåner ökar i jämförelse med nuläget, och därmed även kravet på att omfattas av serviceprocessen och skyldigheterna.

I forskningslitteraturen (se Lombardi 2019⁴¹; Walsh 2023⁴²; Weber 2024⁴³) har det konstaterats att risken för sanktioner (indirekt effekt) är en mer betydande faktor med tanke på sysselsättningseffekterna än den direkta effekten av själva sanktionen. I de ovan konstaterade undersökningarna har sanktionernas indirekta effekt, grovt uppskattat, varit cirka 4–5 gånger så stor som den direkta effekten viktad med antalet som blivit föremål för sanktioner.

Sannolikheten för att lämna arbetslösheten bedöms med hjälp av sannolikheten för mottagare av arbetsmarknadsstöd att lämna arbetslösheten, med beaktande av den typiska, dvs.

³⁸ Busk, H. (2016). Sanctions and the exit from unemployment in two different benefit schemes. *Labour Economics*, 42, S. 159-176.

³⁹ Wolf, M. A. (2024). Persistent or temporary? Effects of social assistance benefit sanctions on employment quality. *Socio-Economic Review*, mwad073.

⁴⁰ Huuskonen, Jussi; Essays on the role of public employment services in labour market matching. JYU Dissertations 2023. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9705-2>. Hänvisad 3.4.2025.

⁴¹ Lombardi, S. (2019). Threat effect of monitoring and unemployment insurance sanctions – evidence from two reforms. Working paper 2019:22. Institute for Evaluation of Labour market and Education Policy.

⁴² Walsh, T. (2023). Job search and the Threat of Unemployment Benefit Sanctions (June 14, 2023). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4478427>.

⁴³ Weber, E. (2024). The dovish turnaround Germany's social benefit reform and job findings. *Journal of Policy Analysis and Management*, 1–17.

medianlånga, stödperioden⁴⁴. Dessutom antas det att cirka hälften av de som upphör att lyfta arbetsmarknadsstödet blir sysselsatta⁴⁵.

Under sanktionerna antas sannolikheten för att avsluta förmånen och börja arbeta öka med 75 procent, vilket i allmänhet motsvarar bedömningarna i forskningslitteraturen om förändringar i sannolikheten för att avsluta en förmån (se Alasalmi m.fl. 2020 tabell 1)⁴⁶. Genom att relatera till antagandet om sannolikheten för sysselsättning utan reform får man en uppskattning om att sysselsättningen förbättras med 0,33 förmånsutbetalningsdagar per månad med sänkt grunddel. Månaderna med sänkt grunddel uppskattas till 150 000 med beaktande av beteendeförändringarna, varvid sänkningarna av grunddelen kan uppskattas direkt förbättra sysselsättningen med 200 årsverken⁴⁷. Ovanstående har motiverats med att resultaten som gäller sanktionernas direkta effekter sannolikt ger upphov till överskattningar, och en nolleffekt på lång sikt kan därför inte uteslutas.

Den indirekta effekten bedöms genom att tillämpa formeln för faktorisering som förekommer i Lombardis undersökning (2019), enligt vilken sanktionsreformens totala effekt är lika med:

Indirekt effekt + (sannolikhet att få sanktion * sanktionens giltighetstid som en andel av periodens längd * förändring av sannolikheten att upphöra att lyfta förmånen).

Om man antar att cirka 200 000 mottagare av grundtrygghetsförmåner löper risk för en sänkning av grunddelen ökar deras sysselsättningssannolikhet med 19 procent i förhållande till den uppskattade sysselsättningsrisken. Detta leder till att en 0,39 procent större andel av dem som riskerar sanktioner sysselsätts under en månad. Sysselsättningen förbättras därmed med uppskattningsvis $0,0039 * 200\,000 =$ cirka 800 sysselsatta⁴⁸.

Sänkning av nivån på grunddelen

En sänkning av nivån på utkomststödet grunddel ökar den arbetslösas disponibla inkomst vid övergången från arbetslös till sysselsatt. Denna förstärkning av incitamenten förbättrar sannolikt sysselsättningen. Bedömningen av nedskärningen av grunddelen baserar sig på antagandet att mottagare av arbetsmarknadsstöd och mottagare av utkomststöd är samma målgrupp, där utbetalningen av utkomststöd betonas särskilt för dem som har fått förmånen under en längre tid. Kyyrä (2021) bedömer hur arbetsmarknadsstödet nivå påverkar sannolikheten för sysselsättning. För alla förmånstagare bedöms sannolikheten för att lämna arbetslösheten vara 0,4 i

⁴⁴ Medianen för arbetsmarknadsstödsdagar som ersatts på grundval av arbetslöshet var 2023/09 366 dagar. Förutsatt att förmånen är av motsvarande längd försvinner cirka 4 procent av förmånstagarna från förmånen under en månad.

⁴⁵ Bedömningen motsvarar den andel som börjar arbeta eller inleder ett lönesubventionerat arbete av alla som upphör att lyfta arbetsmarknadsstöd som observerats i Kyyräs undersökning (2021). Kyyrä, T. (2021). *The Effects of Unemployment Assistance on Unemployment Exits*. IZA Discussion Paper No. 14194. Tillgänglig: <https://docs.iza.org/dp14194.pdf>. Hänvisad 3.4.2025.

⁴⁶ Alasalmi, J., Henna, B., Kauhanen, A., Leinonen, T., Solovieva, S., Valkonen, T., & Viikari-Juntura, E. (2020). Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä.

⁴⁷ I de tillämpade undersökningarna observeras endast realiserade sanktioner. Av denna anledning används i uppskattningen ett antagande om mängden sanktioner som realiseras.

⁴⁸ Eftersom effekten bedöms för de personer som överhuvudtaget har möjlighet att få sanktioner och samma grupp granskas som föremål för effekten har storleken på den grupp som riskerar sanktioner ingen betydelse för beräkningen, endast antalet sanktioner och sanktionernas längd.

förhållande till förmånsnivån. Vid valet av den elasticitet som tillämpas på bedömningen av grundläggande utkomststöd är det motiverat att anta att elasticiteten är mindre än så. Det går inte heller att helt utesluta en effekt som närmar sig noll, varför effekten bedöms med antagandet att elasticiteten mellan förmånens nivå och varaktighet är 0,1. Med dessa antaganden uppskattas nedskärningen av grunddelen öka antalet sysselsatta med 400⁴⁹.

Övriga förändringar

Avskaffandet av förvärvsinkomstavrdraget för grundläggande utkomststöd påverkar incitamenten för arbete. Incitamenten för att utföra lite deltidsarbete försämras och samtidigt stärks incitamenten för att öka antalet arbetstimmar inom deltidsarbetet eller börja arbeta heltid. Avskaffandet av förvärvsinkomstavrdraget bedöms ha inverkan på incitamenten för sysselsättning från arbetslös till heltidsanställd endast i de få fall där rätten till utkomststöd av olika skäl bibehålls även i heltidsarbete. I en inhemsk undersökning, där effekterna av införandet av förvärvsinkomstavrdraget har bedömts, observeras ingen effekt på övergången till arbetsmarknaden i genomsnitt. Ändringen kan emellertid ha haft en liten inverkan på kvinnors sysselsättning⁵⁰.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande i en situation där förmånstagaren studerar på heltid utan arbetslöshetsförmån medför sannolikt små konsekvenser för arbetskraftsutbudet och produktiviteten. Ändringen ökar sannolikt i liten utsträckning antalet avbrott i studierna, vilket på längre sikt försämrar dessa personers sysselsättning på lång sikt. Att anmäla sig som arbetslös arbetssökande ökar utbudet av arbetskraft och främjar sysselsättningen på kort sikt. I detta avseende kan den totala effekten vara att sysselsättningen försämras eller förbättras. Med tanke på målgruppens storlek och de motsatta effekterna är ändringens betydelse för sysselsättningen sannolikt liten.

Osäkerhet i bedömningen

Den beräkningsmetod som tillämpats vid bedömningen av sysselsättningseffekten är känslig för olika antaganden. Vid upprättandet av beräkningen har man strävat efter att välja de mest sannolikt motiverbara antaganden som baserar sig på uppgifter som hämtats från material och undersökningar. De känsligheter som är centrala för beräkningen beskrivs i tabell 6.

⁴⁹ Nedskärningen av grunddelen minskar kostnaderna för grunddelen med cirka 28 miljoner euro, vilket kan omvandlas till att motsvara en 100-procentig nedskärning av hela grunddelen för cirka 3 900 personer. Sysselsättningseffekten erhålls genom att multiplicera den ovan beskrivna omräknade besparingsuppskattningen med en elasticitet på 0,1.

⁵⁰ Palviainen Heikki Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. Int Tax Public Finance 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

Tabell 6: Granskning av känsligheten i bedömningen av sysselsättningseffekten.

Bedömningens antaganden	Motivering	Inverkan på bedömningen
De nya sänkningarna av grunddelen omfattar 150 000 månader per år	Bedömningen baserar sig på de arbetskraftspolitiska utlåtanden som FPA har fått.	Bedömningen av sysselsättningseffekten förändras linjärt i förhållande till antalet sänkningar av grunddelen.
Vid bedömningen av sanktionernas direkta effekt tillämpas den antagna ökningen på 75 procent i sannolikheten för sysselsättning under sanktionsperioden.	De flesta undersökningsresultaten tyder på att den sysselsättningseffekt som sanktionerna orsakar varierar mellan 50 och 100 procent. Det valda 75 procent representerar en genomsnittlig uppskattning.	En direkt effekt på 50 procent skulle innebära cirka -250 sysselsatta; en effekt på 100 procent skulle innebära +250 sysselsatta.
Förhållandet mellan direkt och indirekt effekt har uppskattats med koefficienten 4.	Undersökningar har visat att den indirekta effekten kan vara 4–5-faldig jämfört med den direkta effekt som sanktionerna orsakar. Koefficienten 4 används i denna beräkning.	En sänkning av koefficienten med en enhet minskar uppskattningen med cirka 200 sysselsatta, medan en höjning av koefficienten höjer uppskattningen med samma tal.
Den direkta effekten har inte inkluderats i denna bedömning.	Anställningar som följer på sanktioner anses vara mer instabila och det är svårt att bedöma deras sysselsättningseffekt på längre sikt.	Om den direkta effekten inkluderas ökar uppskattningen med cirka +200 sysselsatta.
Sannolikheten för att upphöra att lyfta grundförmånen är 4 procent per månad, varav 50 procent övergår till arbete.	Enligt medianurvalet minskar antalet mottagare av arbetsmarknadsstöd eller motsvarande grundförmån med cirka 4 procent per månad. Av dessa sysselsätts hälften.	En sysselsättningsandel på 25 procent innebär cirka -400 sysselsatta, en andel på 75 procent innebär +400 sysselsatta.
Elasticitetskoefficienten för grunddelen och sysselsättningen har fastställts till 0,1.	Elasticiteten för personer som får arbetsmarknadsstöd har uppskattats till 0,4. När det gäller mottagare av utkomststöd är	En ändring av elasticitetskoefficienten 0,1 (uppåt eller nedåt) ökar eller minskar bedömningen av

	det motiverat att anta att elasticiteten är lägre än så.	sysselsättningseffekten med cirka 400 sysselsatta.
--	--	--

I bedömningarna har man inte beaktat effekterna på sysselsättningen av målgruppens sannolika ökade deltagande i tjänster. I detta avseende beror konsekvenserna på om utbudet av tjänster ökar i enlighet med efterfrågan eller om den ökade efterfrågan åsidosätter deltagandet i tjänster för andra som får förmåner.

De tillämpade undersökningarna har genomförts under olika förhållanden (bl.a. institutioner, målgrupp, arbetsmarknad) och det finns därmed osäkerhet kring deras generaliserbarhet. Dessutom beskriver de tillämpade undersökningarna konsekvenserna ur ett så kallat delbalansperspektiv och beaktar därmed inte de omfattande konsekvenserna för hela ekonomin. Ett mer aktivt jobbsökande kan till exempel åsidosätta andra arbetssökandes sysselsättning, men det ökade utbudet av arbetskraft kan påverka företagen så att de annonserar fler lediga tjänster. I en svag ekonomisk konjunktur är sysselsättningskonsekvenserna sannolikt mindre och i en god konjunktursituation kan konsekvenserna vara större än beräknat.

4.2.2.4 Övriga välbefinnandeeffekter

Propositionen syftar som helhet till en bättre hänvisning av människor till befintliga tjänster som främjar sysselsättningen. Inom sysselsättningstjänsterna är det också möjligt att hänvisa till tjänster som erbjuds inom samarbetsmodellen för sektorsövergripande stöd, som främjar sysselsättningen med stöd av den nuvarande lagstiftningen genast när klientens servicebehov så förutsätter (lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen). Om detta lyckas kan man förvänta sig att personernas problematiska livssituationer löses snabbare. Samtidigt kan en noggrann bedömning av klienternas servicebehov lyfta fram omständigheter som det också behövs tjänster för och därmed kan efterfrågan på tjänster också öka i och med den ökade hänvisningen.

Enligt erfarenheterna styr nedskärningarna av stöden efterfrågan på tjänster inom den tredje sektorn. Enligt den senaste statistiken från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara)⁵¹ har bostadslösheten vänt mot en ökning, och kommunerna har konstaterat att också nedskärningar i den sociala tryggheten är en orsak till detta⁵². Dessutom har diakoniarbetet⁵³ och

⁵¹ Den statligt stödda centralen för bostadsbyggande sköter de lagstadgade uppgifterna för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara), som lades ned den 28 februari 2025. Den nya centralen inledde sin verksamhet den 1 mars 2025.

⁵² Utredning 2/2025 Bostadslösa 2024. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Tillgänglig: <https://www.varke.fi/sv/document/bostadslösa-2024>. Hänvisad 4.4.2025.

⁵³ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, sosiaalialan työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden kokemukset ihmisten ajankohtaisista toimeentulovaikeuksista. Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia, Kyrkostyrelsen och takorganisationen för social- och hälsovårdsorganisationer SOSTE. Tillgänglig (på finska): <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2024/11/Tulosyhteenvedot.pdf>. Hänvisad 4.4.2025.

mathjälpsaktörerna rapporterat om en ökad efterfrågan⁵⁴. I takt med att människors nettointäkter minskar är det sannolikt att trycket på dessa aktörer ökar.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Sänkning av grunddelen för invandrare

Under beredningen av propositionen bedömdes det särskilt hur sänkning av utkomststödets grunddel för invandrare ska föreskrivas i 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. De centrala frågorna var om det ska föreskrivas om sänkning av grunddelen för personer med tillfälliga uppehållstillstånd samt hur det ska föreskrivas i fråga om de invandrare som inte omfattas av Arbetskraftsmyndighetens tjänster som arbetssökande utan av kommunens integrationsfrämjande tjänster.

Tillfälliga uppehållstillstånd är till exempel de uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd som avses i 110 § i utlänningslagen (301/2004) och som ansökts av personer som flytt Rysslands anfallskrig i Ukraina. År 2022 beviljades cirka 45 000 uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd och år 2023 cirka 19 000. Tillfälliga uppehållstillstånd är även sådana uppehållstillstånd som avses i 51 § i utlänningslagen (beviljande av uppehållstillstånd på grund av att utlänningsen är förhindrad att lämna landet), 52 a § (beviljande av uppehållstillstånd för offer för människohandel) och 89 § (beviljande av uppehållstillstånd vid tillämpning av förbud mot tillbakasändning), varav det årligen beviljas mycket få, enstaka tillstånd.

En person med tillfälligt uppehållstillstånd kan få utkomststöd om förutsättningarna för att få utkomststöd uppfylls. Då är en person som ansöker om utkomststöd enligt 2 a § i lagen om utkomststöd skyldig att anmäla sig som arbetssökande, om det inte anges ett undantag som gäller personen i 2 a §. Anmälan som arbetssökande förutsätts i regel inte för till exempel minderåriga barn, heltidsanställda, företagare, studerande och arbetsoförmögna. I lagen om ordnande av Arbetskraftsservice föreskrivs om registrering som arbetssökande och i 27 § finns vissa förutsättningar som gäller utländska medborgare. Även om en person med tillfälligt uppehållstillstånd är arbetssökande har han eller hon inte rätt till arbetslöshetsförmåner.

I 10 § 1 mom. i det första lagförslaget i denna proposition föreslås att grunddelen kan sänkas i situationer där en persons arbetslöshetsförmån avbryts tillfälligt eller tills vidare på grund av ett sådant Arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande som föreskrivs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Eftersom personer med tillfälligt uppehållstillstånd inte ens från första början är berättigade till arbetslöshetsförmåner, avses detta moment i lagen om utkomststöd inte gälla dem. Som ett alternativ har man utvärderat att man till 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd ska foga bestämmelser om när grunddelen kan sänkas för sådana personer. I beredningen har man emellertid kommit fram till att sänkningar av grunddelen av utkomststödet på grund av sanktioner inom utkomstskyddet för arbetslösa i princip inte ska gälla de personer som inte får arbetslöshetsförmån. Om utkomststödet grunddel skulle sänkas för dem i vissa situationer som gäller personens jobbsökning och hur de följer bestämmelserna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skulle problemet med tanke på sänkningen av utkomststödet grunddel vara att Arbetskraftsmyndigheterna inte ger Arbetskraftspolitiska utlåtanden för personer med tillfälligt

⁵⁴ Ruoka-avun tilannekatsaus. Kevät 2023. Tillgänglig (på finska): <https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ruoka-avun-tilannekatsaus-2023.pdf> .. Hänvisad 4.4.2025.

uppehållstillstånd. Därmed skulle Folkpensionsanstalten inte kunna få kännedom om situationer där en sådan person har agerat på det sätt som i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anges som klandervärt förfarande.

Som ett annat alternativ har man bedömt möjligheten att utfärda en motsvarande bestämmelse som den nuvarande 10 § 1 mom. 2 punkten som gäller personer i kommunens integrationsfrämjande tjänster. Man har dock konstaterat att med beaktande av de åtstramningar som föreslås i 2 a § i lagen om utkomststöd skulle en allt större andel av invandrarna i fortsättningen vara skyldiga att anmäla sig som arbetslösa sökande av heltidsarbete innan de ansöker om utkomststöd. Därför skulle en mindre målgrupp som får utkomststöd bli kvar inom kommunens tjänster. I beredningen bedömdes det vem som blir kvar i en eventuell 2 punkt om man från den skulle ha uteslutit arbetssökande på det sätt som beskrivs ovan samt de personer som avses i 2 a § i lagen. Slutresultatet var att 2 punkten inte längre föreslås innehålla någon målgrupp.

I 24 § i integrationslagen föreskrivs om integrationskundens skyldighet att följa integrationsplanen. Till exempel för minderåriga barn, föräldrar som får hemvårdsstöd, personer i anstaltsvård eller arbetsoförmögna finns det ingen föreskriven skyldighet att delta i bedömningen av servicebehovet i fråga om kompetens och integration. Att föreskriva om en sådan skyldighet kan anses vara särskilt utmanande bland annat på grund av orsaker relaterade till likabehandling och deras begränsade möjligheter att delta. Om deras utkomststöd skulle kunna sänkas till exempel för att de inte kommer till bedömningen eller för att de vägrar utarbeta en integrationsplan, skulle det uppmuntra dessa särskilt utsatta målgrupper att inte alls söka sig till kommunens integrationstjänster. Dessutom bedömdes det i beredningen att om det i utkomstlagen föreskrivs om en sänkning av grunddelen för de ovan beskrivna persongrupperna som deltar i kommunens integrationsfrämjande tjänster förutsätter det en reglering enligt vilken kommunen ska lämna ut information om klandervärda förfaranden till Folkpensionsanstalten. Detta skulle vara en ny uppgift för kommunen, vilket förutsätter resurstilldelning, utbildning och uppbyggnad av en anmälningsmekanism. Dessutom ska man bedöma om det är fråga om ett beslut och om det ska föreskrivas om till exempel överklagande eller eventuellt förbud mot överklagande. En sådan reglering skulle medföra betydande administrativt arbete och kostnader, och enligt bedömningarna skulle målgruppen vara ganska liten. Enligt den gällande lagen om utkomststöd och även enligt de föreslagna ändringarna kan utkomststödet grunddel endast sänkas om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Den nämnda målgruppen, såsom minderåriga barn, föräldrar som får hemvårdsstöd, sjuka, personer med funktionsnedsättning eller personer som annars är befriade från att anmäla sig som arbetssökande, är en grupp för vilken det åtminstone ofta kan anses oskäligt att utkomststödet sänks.

Avslag på utkomststöd helt och hållet

I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ingår en skrivning om att det ska utredas om villkoren kan ges en starkare förpliktande karaktär genom en möjlighet att neka den sökande utkomststöd när denne har vägrat ta emot arbete, utbildning eller tjänster eller vägrat fullgöra en skyldighet. Under beredningen av propositionen har man bedömt att det inte är möjligt att helt avslå utkomststöd med tanke på 19 § 1 mom. i grundlagen eller de konventioner om mänskliga rättigheter som beskrivs i avsnitt 2.1.1 ovan och som är bindande för Finland. Om stödet avslås helt blir personen helt utan oundgänglig försörjning och omsorg.

Justering av de boendeutgifter som beaktas i utkomststödet med hjälp av genomsnittsmodellen

I beredningen av propositionen har man som en alternativ modell granskat hur man i statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd skulle kunna

föreskriva om bedömning av förändringar i de genomsnittliga boendeutgifterna, den så kallade genomsnittsmodellen. Som alternativ granskades särskilt en sådan genomsnittsmodell, där den kommunvisa gränsen bildas direkt av de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd som inte har en särskild grund enligt 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd för att bo i en bostad som överskrider den kommunvisa gränsen som föreskrivs i förordningen, och av de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av allmänt bostadsbidrag under den valda granskningsperioden. Detta alternativ skulle innebära att förändringen i de kommunvisa gränserna skulle kunna bli mycket stor i förhållande till den gällande kommunvisa gränsen. På en del orter skulle förändringarna jämfört med föregående års gränser uppgå till hundratals euro enligt statistiken⁵⁵. Man kan anta att medelvärdena varierar från år till år och att fluktuationerna kan vara stora även kontinuerligt, särskilt på orter med relativt få stödmottagare. I beredningen eftersträvades en stabilare modell som kan beskriva nivån på boende till skäligt pris och dess förändring relativt stabilt även på de orter där det inte finns ett statistiskt signifikant antal stödmottagare.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Sverige

I 4 kap. den svenska socialtjänstlagen 2001:453 föreskrivs det om utkomststöd och annat ekonomiskt stöd. Utkomststöd (försörjningsstöd) är en central form av ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand. Dessutom kan man betala stöd för ”livsföring i övrigt”. I Sverige ansvarar kommunerna för utbetalning av utkomststöd och annat ekonomiskt stöd.

Utkomststöd är en social förmån som beviljas i sista hand och vars syfte är att trygga en miniförsörjning för individen. Alla som vistas permanent i kommunen har rätt till det. Utkomststödet täcker två typer av rimliga kostnader. Den första typen av kostnader beaktas enligt två nationella normer. Med normbeloppet ska personen täcka utgifter för livsmedel, kläder, skor, fritid, konsumtionsvaror, hälso- och hygienkostnader, tidning och telefon. Den ena normen gäller personliga kostnader och den andra gäller hushållets gemensamma kostnader. År 2025 är den riksomfattande normen för en ensamstående vuxen 5 180 kronor (ca 450 euro), varav andelen för personliga kostnader var 3 910 kronor och andelen för gemensamma hushållskostnader 1 270 kronor. För barn varierar normen för de personliga kostnaderna beroende på barnets ålder. För personer över 10 år är den normala andelen personliga kostnader högre än för en ensamstående vuxen, medan den är som högst för ungdomar i åldern 19–20 år som bor hemma (4 960 kronor).⁵⁶ I Sverige kan kommunen i enskilda fall avvika, både uppåt och nedåt, från den riksomfattande norm som är bunden till prisnivån och baskonsumtionen om det finns särskilda skäl till detta. Den andra typen omfattar utgifter av rimlig storlek som orsakas av boende, el, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförbund och arbetslöshetskassa. Utkomststödet belopp motsvarar skillnaden mellan hushållets utgifter och inkomster. När en person har fått utkomststöd i 6 månader lämnas 25 procent av personens arbetsinkomster obeaktade vid beräkningen av utkomststödet belopp (det skyddade beloppet). Efter två år ska sexmånadersregeln uppfyllas på nytt.

⁵⁵ Vuoden 2023 tiedoilla lasketut keskiarvot, 60 prosenttipisteet ja ehdotetulla tavalla lasketut vuoden 2025 normit Tillgänglig: [Projektportalen](#)
Hänvisad 15.5.2025.

⁵⁶ Riksnormen för försörjningsstöd 2025. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sha-repoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/riksnormen-for-forsorjningsstod-2025.pdf>. Hänvisad 27.1.2025.

Utöver utkomststöd kan kommuninvånare beviljas stöd för levnadskostnader på annat sätt. Detta är avsett för tillfälliga levnadskostnader i övrigt, såsom kostnader för tandvård, glasögon, hälso- och sjukvård och läkemedel, barns umgängesrätt, flyttning och begravning. Dessa kostnader beaktas till ett rimligt och nödvändigt belopp.⁵⁷

Om mottagaren av utkomststöd är arbetsför, ska han eller hon vara tillgänglig på arbetsmarknaden, dvs. han eller hon ska anmäla sig som arbetslös arbetssökande och aktivt söka arbete. Jobbsökningen ska också inriktas på annat arbete än det som motsvarar utbildningen. Om stödmottagaren inte har kunnat erbjudas lämplig arbetsmarknadspolitisk service eller verksamhet, kan kommunens socialnämnd förplikta stödmottagaren att under en viss tid delta i sådan praktik eller annan kompetensfrämjande verksamhet som ska utveckla hans eller hennes möjligheter att försörja sig i framtiden. När verksamhet som är skraddarsydd för individen planeras ska kommunen förhandla med Arbetskraftsmyndigheterna. Om stödmottagaren utan godtagbar orsak försummar sin skyldighet att delta i praktik eller annan verksamhet kan utkomststödet belopp sänkas. Betalningen kan också undantagsvis avbrytas helt om försummelsen fortsätter och personen inte ändrar sitt beteende trots uppmaningar. Kommunen ska emellertid i alla fall se till att personen åtminstone har medel för att trygga sin omedelbara försörjning.⁵⁸

5.2.2 Danmark

Den centrala lagen för tryggnad av minimiförsörjningen i Danmark är den så kallade aktiva lagen (Lov om aktiv socialpolitik, lov nr. 455 af 10/6/1997). I den föreskrivs det om minst fem olika förmåner för tryggnad av minimiförsörjningen, dvs. 1) kontanthjälp, 2) särskilt stöd, 3) utbildningsstöd för utbildade personer under 30 år, 4) självförsörjnings- och hemresebidrag samt övergångsbidrag som är avsedda för invandrare som inte är berättigade till allmänt kontant- eller utbildningsstöd samt 5) särskilt stöd för höga boendekostnader.⁵⁹

Rätt till kontanthjälp har personer som fyllt 30 år, vars utkomst inte kan tryggas med andra primära förmåner och i vars omständigheter det har skett en förändring, såsom sjukdom, arbetslöshet eller separation, och som på grund av denna förändring i omständigheterna inte kan försörja sig själva eller sin familj och inte är underställda någon annans underhållsskyldighet. Även personer under 30 år som har avlagt en yrkesutbildning har rätt till kontanthjälp. För båda åldersgrupperna är det dessutom en ytterligare förutsättning att den sökande har bott i Danmark i

⁵⁷ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 103, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-922-9>. Hänvisad 27.1.2025.

⁵⁸ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12, s. 103–105, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-922-9>. Hänvisad 27.1.2025.

⁵⁹ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 116–119, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

minst nio år under de senaste 10 åren som föregick ansökan. Dessutom förutsätts det att den sökande har arbetat heltid i två och ett halvt år under samma 10-årsperiod.⁶⁰

För utbildningsstöd till utbildade under 30 år gäller samma krav på boendetid i Danmark och krav på förändrade omständigheter som för kontanthjälpen. Sökande av utbildningsstöd delas in i tre grupper utifrån om sökanden är redo för utbildning genast, inom ett år eller senare. En verksamhetsplan med skyldigheter upprättas för den sökande baserat på gruppen. I gruppen Redo för utbildning genast ska den sökande söka fram och ansöka om utbildning eller försörja sig genom arbete eller utföra nyttigt arbete för en offentlig arbetsgivare, till exempel gå med personer som bor på äldreboende eller assistera fastighetsskötaren på en skola. I gruppen Redo för utbildning inom ett år ska den sökande vid behov delta i färdighetsträningskurser tills färdigheterna motsvarar kravnivån för grundskolans slutprov. Dessutom ska den sökande delta i uppföljningsintervjuer och ansöka om utbildning när färdigheterna för detta har skaffats. Även i gruppen Redo för utbildning senare är den sökande skyldig att skaffa färdigheter enligt kravnivån för grundskolans slutprov. Dessutom är det obligatoriskt att träffa kommunen för ett fysiskt möte varannan månad. Till exempel erbjuds hjälp vid lässtörningar. Dessutom har den sökande i denna grupp rätt till rådgivning och rätt att få en egen kontaktperson som samordnar den ungas ärenden. Den som behöver mycket stöd kan tilldelas en mentor som hjälper till med utmaningarna i livshantering.⁶¹

Kommunen kan bevilja särskilt stöd för rimliga engångskostnader till den som är i en svår ekonomisk situation. Stödet beviljas i allmänhet för sådana kostnader som man inte kunnat förutse, till exempel hyreskostnader vid hot om vräkning, flyttkostnader, sjukvårds-, läkemedels- och tandvårdskostnader. Särskilt stöd för höga boendekostnader kan beviljas en person som har rätt till andra stöd, även om han eller hon faktiskt inte behöver dem. Förutsättningen är höga boendekostnader och/eller flera barn att försörja.⁶²

En förutsättning för utbetalning av förmåner för trygghet av minimiförsörjningen i Danmark är att sökanden, som bedöms vara beredd att arbeta, anmäler sig som arbetslös arbetssökande och aktivt söker arbete. Om den sökande utan godtagbar orsak försummar sin skyldighet att söka arbete, vägrar ta emot ett arbete som erbjuds, inte deltar i sysselsättningsfrämjande tjänster, avbryter arbetet, inte studerar eller inte deltar i aktiveringsåtgärder, minskas beloppet av den kontanthjälp som betalas till honom eller henne med ett belopp som beror på stödbeloppet som betalas till personen och arten av försummelsen. Vid upprepade försummelser kan kommunen dra in stödet helt och hållet för högst tre månader åt gången. Detta förutsätter dock att personen erbjuds en arbetsplats, en sysselsättningsfrämjande tjänst, en studieplats eller en aktiveringsverksamhet genom vilken personen kan fullgöra sina skyldigheter på nytt. Om det är fråga om en person i en utsatt ställning som omfattas av aktiveringsåtgärderna ska kommunen vid övervägandet av sanktioner bedöma om denne har verkliga möjligheter att uppfylla sina

⁶⁰ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 117, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶¹ Iivonen Saija – Tervola Jussi ja Ollonqvist Joonas. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturva-etuuksista Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. THL Työpöytä 41/2022. s. 11. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶² Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 118–119, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

skyldigheter. Sanktioner ska inte föreskrivas om en person till exempel har ett allvarligt psykiskt problem eller missbruksproblem. En person som under de senaste tre åren har fått kontanthjälp eller utbildningsstöd i sammanlagt mer än ett år ska ytterligare arbeta 225 timmar för att få fortsatt stöd. Personen måste ha arbetat minst 225 timmar under de senaste 12 kalendermånaderna för att vara berättigad till stöd även i fortsättningen. Om arbetskravet inte uppfylls minskas stödet något.⁶³

Även om en person i Danmark inte uppfyller ovannämnda stödvillkor har man i rättslitteraturen ansett att även den som helt saknar stöd har rätt till minimiförsörjning direkt med stöd av grundlagen. Denna rätt har i Danmark benämnts grundlagshjälp ”grundlovshjaelp”.⁶⁴

5.2.3 Nederländerna

Den viktigaste lagen om tryggnad av minimiförsörjningen i Nederländerna är lagen om deltagande (Participatiewet). I fråga om trygghet som beviljas i sista hand föreskrivs det om både allmänt understöd (algemene bijstand) och särskilt understöd (bijzondere bijstand). Kommunerna verkställer understöden. Med det allmänna understödet täcks allmänna, nödvändiga levnadskostnader, såsom mat, kläder, hyra, energi, trafik och hälso- och sjukvård, vars belopp beaktas som kalkylmässiga, enligt den norm som är kopplad till den lagstadgade minimilönen. Med det särskilda understödet täcks särskilda levnadskostnader, såsom glasögon, specialkost, försäkringsavgifter för privat sjukkostnadsförsäkring, flytt- och renoveringskostnader och hushållsapparater. Beloppet beaktas enligt de faktiska kostnaderna. Särskilt understöd kan beviljas även om sökanden inte får allmänt understöd. Det särskilda understödet är en sekundär förmån i förhållande till individuellt inkomststöd och individuellt studiestöd som beviljas med stöd av lagen om deltagande.⁶⁵

Stödmottagarna har en jobbsökningsskyldighet eller skyldighet att delta i sysselsättningsåtgärder eller delaktighetsarbete eller i oavlönade aktiviteter som bestäms av kommunen. Befrielse från jobbsökningsskyldigheten kan beviljas av hälsomässiga eller sociala skäl⁶⁶. Obetalda aktiviteter kan till exempel vara snöröjning på offentliga platser, istandsättning av skogsstigar, krattning av löv, rengöring av trafikskyltar, fågelräkning, läsning för barn i skolor eller övervakning av parkeringsplatser. Brott mot skyldigheterna leder enligt kommunens prövning till att utbetalningen av understödet avbryts eller att beloppet minskas i högst tre månader. Om mottagaren försummar samarbetsskyldigheten inom ett år från föregående försummelse, minskas understödet med 100 procent i högst tre månader. Sänkningen på 100 procent görs dock inte om

⁶³ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 119–120, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶⁴ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 121, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶⁵ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kallioma-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 88–89, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶⁶ Iivonen Saija – Tervola Jussi ja Ollonqvist Joonas. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturvaetuuksista Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. THL Työpäpöri 41/2022. s. 12. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>. Hänvisad 27.1.2025

nedskränningen av understödet skulle äventyra personens oundgängliga försörjning. Enligt utredningar om genomförandet av lagen om deltagande följer nästan alla kommuner aktivt upp fullföljandet av jobbsökningsskyldigheten. Däremot sänkte endast en tredjedel av kommunerna understöden om mottagaren vägrade att delta i kommunens obetalda aktiviteter.⁶⁷

Stödmottagaren har informations- och anmälningsskyldighet bland annat om sina inkomster, utgifter, familj och förändringar i omständigheterna. Om en person på grund av försummelse av informations- eller anmälningsskyldigheten har fått understöd utan grund, ska personen återbetala det understöd som betalats utan grund och dessutom kan administrativa böter utfärdas för personen. Böterna kan vara högst lika stora som det understöd som betalats utan grund. Om överträdelsen eller försummelsen av informations- och anmälningsskyldigheten emellertid upprepas, är bötesbeloppet 150 procent av det obefogat utbetalda understödsbeloppet. Av tvingande skäl kan kommunen avstå från att utfärda böter. När det understödsbelopp som betalats utan grund överskrider den föreskrivna gränsen ska kommunen anmäla beloppet av det understöd som betalats utan grund som brottmål till den allmänna åklagaren.⁶⁸

5.2.1 Förenade kungariket⁶⁹

I Storbritannien tryggas utkomsten för låginkomsttagare genom lagen om en socialskyddsreform (Welfare Reform Act, 8.3.2012). I den föreskrivs om en behovsprövad förmån som kallas Universal Credit och som täcker levnadskostnader, såsom kostnader för mat, kläder och boende. Förmånen har ett normbelopp och är inkomstbunden. Löneinkomster och andra förmåner minskar den förmån som personen får. Utöver grundbeloppet betalas extra understöd för barn, arbetsoförmåga, närståendevårdare eller hyreskostnader.

För att få förmånen Universal credit krävs det motprestationer. För förmånstagaren upprättas ett personligt åtagande där man avtalar om de åtgärder som förmånstagaren har skyldighet att vidta. Åtagandet innehåller också sanktioner som försummelse av skyldigheterna kan leda till. Förmånstagarna delas in i fyra grupper: gruppen för aktiv jobbsökning, den arbetsförberedande gruppen, gruppen för kontakt med arbetsmarknaden och gruppen utan skyldigheter. De som tillhör gruppen för aktiv jobbsökning ska aktivt söka arbete. De som ingår i den arbetsförberedande gruppen behöver tills vidare inte söka arbete på grund av ett begränsat hälsotillstånd eller en funktionsnedsättning, men de förväntas vidta åtgärder, såsom förfaranden för att kartlägga arbetsfärdigheter eller upprätta en meritförteckning. En person i gruppen Kontakt med arbetsmarknaden behöver inte söka arbete ännu till exempel på grund av vård av ett barn över 1 år, men han eller hon måste delta i intervjuer och identifiera utbildningsmöjligheter. Till gruppen Inga skyldigheter hör till exempel personer som arbetar och har en inkomst som överstiger en viss gräns, personer med funktionsnedsättning som inte alls kan arbeta, närståendevårdare som

⁶⁷ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 89–92, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶⁸ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 90, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁶⁹ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Konstitutionella och mänskliga sociala rättigheter i reformen av den sociala tryggheten. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:33, s. 125–130 och 144, på finska, med svenskt presentationsblad. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

arbetar över 35 timmar i veckan med en person med funktionsnedsättning samt personer som vårdar ett barn under 1 år hemma.

Överträdelse av åtagandena leder för Universal Credits del till administrativa påföljder uppdelade i fyra nivåer. Sanktioner på hög nivå fastställs om mottagaren trots uppmaning inte har sökt ett visst jobb, har avböjt ett arbetserbjudande eller har sagt upp sig eller blivit uppsagd av skäl som har med personen att göra. För den första försummelsen inom ett år utgår en sanktion på 91 dagar och för den andra eller flera utgår en sanktion på 182 dagar. Sanktionen innebär att beloppet av det månatliga grundunderstödet sänks. Sanktioner på medelnivå följer om mottagaren inte söker arbete eller deltar i arbetsintervjuer. På denna nivå innebär den första försummelsen en sanktion på 28 dagar och från och med den andra försummelsen en sanktion på 91 dagar. Sanktioner på låg nivå fastställs om mottagaren inte deltar i arbetsträning eller en intervju som stöder jobbsökningen. För den första försummelsen följer en 7 dagars sanktion, för den andra en 14 dagars sanktion och från och med den tredje en 28 dagars sanktion. På den fjärde, lägsta nivån fastställs sanktioner om mottagaren endast har skyldighet att delta i en intervju som stöder jobbsökningen, men mottagaren försummar att delta. Sanktionen gäller då tills mottagaren deltar i intervjun. Sanktionerna innebär på alla nivåer att beloppet av det månatliga grundunderstödet sänks. Procentsatsen för sänkningen beror på olika faktorer, bland annat vilken av de fyra förmånstagargrupperna mottagaren tillhör. Förmånen kan till och med avbrytas helt för personer som tillhör gruppen för aktiv jobbsökning. För att garantera en oundgänglig försörjning har den som blivit föremål för sanktioner under vissa förutsättningar rätt till understöd för umbäranden, som måste betalas tillbaka. Understödet för umbäranden är således ett lån vars återbetalning normalt sköts genom att det tas ut i avbetalningar från Universal Credit när det återigen betalas⁷⁰.

6 Remissvar

7 Specialmotivering

7.1 Lag om ändring av lagen om utkomststöd

2 a §. Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande. Det föreslås att 1 mom. ändras på många sätt. Enligt den gällande ingressen i momentet gäller skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande personer i åldern 17–64 år. Den nedre åldersgränsen ändras till 18 år, med undantag för sådana 17-åriga personer som har fullgjort sin läroplikt. Den nedre åldersgränsen överensstämmer därmed med den nedre åldersgränsen för beviljande av arbetslöshetsförmån som föreskrivs i 3 kap. 1 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. På motsvarande sätt föreslås den övre åldersgränsen bli harmoniserad med den övre åldersgränsen för beviljande av arbetslöshetsförmån och med den tidpunkt då rätten till ålderspension uppkommer. Pensionsåldern har efter pensionsreformen 2017 varit beroende av personens födelseår. Enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007) har personer som är födda före 1965 rätt till ålderspension vid 65 års ålder. En person som är född 1965 eller senare har rätt till ålderspension i den ålder som med stöd av 11 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) fastställs som ålder för ålderspension för hans eller hennes åldersklass. För personer födda 1965 och senare är åldersgränsen för ålderspension kopplad till den förväntade livslängden.

⁷⁰ Citizens advice. Get a hardship payment if you've been sanctioned. Tillgänglig: <https://www.citizensadvice.org.uk/benefits/universal-credit/sanctions/hardship-payment/>. Hänvisad 30.1.2025.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande på det sätt som avses i ingressen till det gällande 1 mom. i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023) föreslås bli ändrad så att anmälan som arbetssökande ska gälla ansökan om heltidsarbete och jobbsökningen ska också hållas i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice. Enligt 2 kap. 1 § 4 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses en arbetssökande söka heltidsarbete, om syftet med jobbsökningen och en eventuell sysselsättningsplan är sysselsättning i heltidsarbete. Endast en arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete har rätt till arbetslöshetsförmån enligt 2 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Enligt förslaget ska Folkpensionsanstalten inte som handläggare av utkomststöd avgöra om det är lagenligt att anmäla sig som arbetssökande och om jobbsökningen är i kraft, utan detta avgörs av arbetskraftsmyndigheten, av vilken Folkpensionsanstalten har rätt att få de uppgifter som är nödvändiga för att sköta sina utkomststödsuppgifter på grundval av 18 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd och 64 § i kunduppgiftslagen.

I 1 mom. 1–4 punkterna i den gällande paragrafen anges situationer som utgör en godtagbar orsak att inte anmäla sig till arbetskraftsservicen. Det föreslås dels att dessa orsaker preciseras, dels att den etablerade tillämpningspraxisen för paragrafen fogas till förteckningen för att förtydliga lagstiftningen.

Det föreslås att 1 punkten ändras så att all verksamhet som löntagare utgör en grund för att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. Man ska sträva efter att arbeta heltid för att trygga sin egen försörjning. Gränsen för heltidsarbete ska anses vara 30 arbetstimmar per vecka. Den som ansöker om utkomststöd kan vid behov påvisa antalet veckoarbetstimmar genom arbetsavtalet, eller om det inte framgår av arbetsavtalet ska sökanden till exempel med lönekvittot eller ett annat verifikat som han eller hon fått av arbetsgivaren påvisa att antalet veckoarbetstimmar överskrids. Med löntagare avses enligt den föreslagna punkten att personen får lön för sitt arbete. Således kan man inte bedöma att förutsättningen som gäller arbete som löntagare enligt punkten uppfylls för till exempel en person som har obetald ledighet på eget initiativ.

I den gällande 1 punkten föreskrivs också att en företagare inte behöver anmäla sig som arbetssökande till arbetskraftsservicen. Förutsättningen som gäller arbete som företagare föreslås bli flyttad till 2 punkten i momentet, där man dessutom lyfter fram den nuvarande tillämpningspraxisen om att företagare ska anmäla sig som arbetslös om denne inte får inkomster från sin företagsverksamhet. Tillräcklig inkomst från företagsverksamhet anses vara ett belopp som motsvarar minimibeloppet av arbetslöshetsförmån. Efter den vanliga förskottsinnehållningen återstår cirka 595 euro att betalas ut av arbetsmarknadsstödet år 2025. Om företagaren inte får minst detta belopp från sin företagsverksamhet ska han eller hon anmäla sig till arbetskraftsservicen som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete. Enligt förslaget ska som företagare även anses vara en person som sysselsätts i sitt eget arbete och som inte har ett FO-nummer, men vars arbetskraftsservice anser att han eller hon sysselsätts som företagare i sitt eget arbete.

Förutsättningen som gäller studier på heltid i den gällande 2 punkten föreslås bli flyttad till 3 punkten. Samtidigt preciseras begreppet studier på heltid så att studier på heltid kräver att studeranden får den primära förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna. Med förmån som tryggar utkomsten under studierna avses till exempel studiestöd eller rehabiliteringspenning som beviljats för utbildning. Tillämpningen av punkten avses vara förknippad med ett undantag som föreskrivs i 3 mom. nedan.

I den gällande 3 punkten hänvisas det till de personer som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. och 4 § 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Hänvisningen föreslås bli flyttad till 4 punkten. Samtidigt korrigeras felet att 2 mom. saknas i den sistnämnda paragrafen i hänvisningen som en teknisk ändring. Enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses

den vara arbetsoförmögen som får sjukdagpenning eller partiell sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen eller sjukpension eller rehabiliteringsstöd enligt folkpensionslagen eller en förmån som med stöd av någon annan lag betalas på grundval av full arbetsoförmåga. Som arbetsoförmögen betraktas även den som konstaterats vara arbetsoförmögen i enlighet med sjukförsäkringslagen eller folkpensionslagen, trots att ingen förmån beviljats honom eller henne. Berättigad till arbetslöshetsförmåner är enligt 3 kap. 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte en arbetssökande 1) som får ålderspension eller förtida ålderspension enligt folkpensionslagen eller arbetspensionslagarna, 2) som får arbetslöshetspension, 3) som har rätt till graviditetspenning enligt sjukförsäkringslagen eller som får särskild graviditetspenning, föräldrapenning eller specialvårdspenning, eller som har beviljats ledighet för graviditet och förlösning eller för vård av barn, 4) för den tid han eller hon får avträdelsestöd enligt lagen om avträdelsestöd för lantbruksföretagare (1293/1994) eller lagen om stöd för upphörande med att bedriva jordbruk (612/2006), 5) som får rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) eller enligt de lagar som nämns i 3 § i lagen om pension för arbetstare (395/2006) eller ersättning för inkomstbortfall enligt rehabiliteringsbestämmelserna i olycksfalls- eller trafikförsäkring eller i lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/1948), eller 6) som får arbetslivspension enligt arbetspensionslagarna.

I den gällande 4 punkten föreskrivs som godtagbar orsak att inte ta emot arbete att man är i anstaltsvård eller har en sjukdom som en läkare konstaterat och därför är förhindrad att ta emot arbete. Enligt förslaget ska anstaltsvården flyttas till 5 punkten. Det att en person har ett läkarutlåtande som påvisar arbetsoförmåga, men för vilket de förutsättningar som föreslås i 4 punkten ovan inte uppfylls, anses inte uppfylla grunden för att inte anmäla sig till Arbetskraftsservicen som arbetssökande som söker heltidsarbete. Skyldigheten att anmäla sig till Arbetskraftsservicen föreslås således bli utvidgad till att även omfatta de personer som har ett läkarutlåtande, men som inte får en sådan förmån som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkterna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös sökande av heltidsarbete föreligger även om man i samband med servicen upptäcker betydande brister i klientens livshantering, men personen inte har konstaterats vara arbetsoförmögen på det sätt som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Syftet med ändringen är att se till att personen börjar omfattas av den primära förmånen och de tjänster som lämpar sig för honom eller henne. Enligt den gällande lagstiftningen är det möjligt att få tillgång till sektorsövergripande tjänster som främjar sysselsättning redan i början av arbetslösheten, och då kan även de skyldigheter som fastställs i dem anpassas till personens faktiska arbetsförmåga.

I 6–9 punkterna i momentet lyfts den nuvarande rättspraxisen som grundar sig på förarbetena till lagen upp på lagnivå. Skyldigheten för dem som vårdar barn i hemmet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande preciseras emellertid så att endast vård av barn under 3 år med hemvårdsstöd anses vara en godtagbar orsak att inte anmäla sig.

I 10 punkten i momentet föreskrivs det på samma sätt som i 5 punkten i det gällande momentet om att en godtagbar orsak även kan vara någon annan orsak som kan jämföras med de andra punkterna.

Det föreslås att 2 mom. i paragrafen ändras så att man i enlighet med ingressen i 1 mom. lägger till förutsättningar som gäller ansökan om heltidsarbete och upprätthållande av jobbsökningen. Om den som söker utkomststöd inte anmäler sig till Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete och behåller sin jobbsökning i kraft, sänks hans eller hennes grunddel på det sätt som föreskrivs i 10 §. Av ansökan om heltidsarbete förutsätts här att det är fråga om en så kallad genuin jobbsökning, vilket också krävs för att en arbetslös person ska få den primära förmånen, dvs. arbetslöshetsförmån. För att få utkomststöd ska den sökande i

praktiken anmäla sig som arbetslös sökande av heltidsarbete så att han eller hon får rätt till arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Till exempel om en företagare inte uppfyller förutsättningarna för att få arbetslöshetsförmån för att denne trots ansökan om heltidsarbete fortsätter sin företagsverksamhet eller arbetar i sitt eget företag ska företagaren avsluta sin företagsverksamhet för att undvika att utkomststödets grunddel sänks. På samma sätt ska en studerande som inte får arbetslöshetsförmån på grund av sina studier avsluta sina studier för att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel, om inte annat följer av det som föreslås i 3 mom.

Det föreslås ett nytt 3 mom. till paragrafen, där det föreskrivs om undantag som gäller 1 mom. 3 punkten. En studerande som studerar till sin första examen som ger yrkesfärdigheter är emellertid inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande till Arbetskraftsmyndigheten innan det har gått tre månader från det att den primära förmån som avses för att trygga studerandens utkomst under studierna har upphört. För högskolestuderande avses här med examen studier som leder till en högre högskoleexamen. På så sätt avses tremånadersperioden i fråga gälla studerande som studerar till en högre högskoleexamen, även om denne redan hade avlagt en lägre högskoleexamen. Med upphörandet av den primära förmånen avses att den maximala stödtiden uppfylls för förmånen i fråga, vanligtvis studiestöd. I detta fall innebär förmånens upphörande således inte att stödmottagaren själv avslutar stödet, och inte heller att stödet upphör på grund av otillräckliga framsteg i studierna. Tiden på tre månader, inom vilken studeranden ska anmäla sig till Arbetskraftsmyndigheten, föreslås kunna bli förlängd med en ny tidsfrist på tre månader, om studeranden uppvisar en tillräcklig utredning över studiernas framskridande inom tidsfristen och det är möjligt att slutföra studierna inom ett år efter att den primära förmånen upphört. Som tillräcklig utredning över studiernas framskridande kan anses en plan för slutförandet av studierna inklusive en tidsplan som godkänts av läroanstalten, till exempel en uppdaterad studieplan, en personlig kompetensutvecklingsplan eller någon annan utredning av läroanstalten. FPA kan följa upp studiernas framskridande i systemen eller vid behov be klienten om en utredning över studiernas framskridande. Med en tilläggstid på tre månader strävar man efter att ge tid för planering och genomförande av läroanstaltens och/eller socialvårdens stödåtgärder. Det primära målet är att stödja personens utexaminering. Tidsfristen kan dock högst förlängas med 12 månader efter att den primära studieförmånen upphört. Därefter eller, om det saknas grunder för en tidsfrist, redan efter tre månader föreslås den studerande ha skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete för att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel.

Paragrafens 4 mom. är nytt och innehåller bestämmelser om undantag för personer som får invalidpension i form av delpension i fråga om skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. För den som får invalidpension i form av delpension förutsätts det inte att man ansöker om heltidsarbete, utan det räcker att man anmäler sig som sökande av deltidsarbete för att uppfylla den skyldighet som avses i paragrafen.

2 b §. Skyldighet att ansöka om primär förmån. Den föreslagna paragrafen är ny. Den som ansöker om utkomststöd ska alltid först ansöka om förmåner som betalas för studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare eller behov av stöd för boende och som han eller hon med hänsyn till sin livssituation och sina förhållanden kan antas vara berättigad till. Avsikten är att utkomststöd endast ska fungera som en sista förmån och att alla som har rätt till primära förmåner i första hand ska omfattas av dessa. Andra förmåner som avses i paragrafen är till exempel studiestöd, arbetslöshetsförmåner, sjukdagpenning och andra förmåner som tryggar utkomsten vid arbetsoförmåga, pensioner, barnbidrag, föräldradagpenning och bostadsbidrag.

Om den som ansöker om utkomststöd inte ansöker om en primär förmån som sannolikt hör till dennes livssituation, sänks utkomststödet grunddel i enlighet med de ändringar som föreslås i 10 § nedan.

7 a §. Boendeutgifter. I paragrafens gällande 2 mom. föreskrivs om fastställande av det behövliga beloppet av boendeutgifter genom förordning av statsrådet. Till momentet fogas en bestämmelse enligt vilken närmare bestämmelser om bedömning av ändringen av de genomsnittliga boendeutgifterna ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

Dessutom föreslås det att ordalydelsen "bostadsutgifterna" i den sista meningen i det gällande svenska 2 mom. ändras till "boendeutgifterna" för motsvara den finska ordalydelsen. Ändringen som gäller rättelsen av den svenskspråkiga ordalydelsen är av teknisk karaktär.

7 b §. Hälso- och sjukvårdsutgifter. Det föreslås att 1 mom. i paragrafen ändras. Som övriga grundutgifter beaktas andra hälso- och sjukvårdsutgifter till behövligt belopp än de som ingår i grunddelen. Vid bedömningen av hälso- och sjukvårdsutgifters behövliga belopp och nödvändighet föreslås Folkpensionsanstalten kunna beakta allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

Som andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som omfattas av utkomststödet grunddel kan beaktas till exempel kostnader för läkemedelsbehandling som en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården föreskriver enligt allmänt godkänd vårdpraxis till följd av en plötslig sjukdom eller skada. Även kostnader som orsakas av läkemedelsbehandling av kroniska sjukdomar enligt allmänt godkänd vårdpraxis beaktas som andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som omfattas av grunddelen när behandlingen är i enlighet med allmänt godkänd vårdpraxis, grundar sig på forskningsresultat och även är kostnadseffektiv när det gäller nya eller särskilt dyra läkemedel. I dessa situationer har mottagaren av utkomststöd ofta beviljats rätt till läkemedelsersättning och i utkomststödet har läkemedlets självriskandel beaktats som utgift. För grundläggande utkomststöd förutsätts det emellertid inte alltid att läkemedlet är ersättningsbart från sjukförsäkringen, även om ersättningsbarheten samt försäljningstillståndet och användningsindikationen för läkemedlet kan ges större betydelse än tidigare när man bedömer utgiftens nödvändighet och behövliga belopp ur utkomststödet synvinkel. Som andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen beaktas däremot inte till exempel sådan förebyggande vård som inte stöds inom den offentliga hälso- och sjukvården, till exempel vaccinationer som inte ingår i det nationella vaccinationsprogrammet eller receptbelagda vitamin- och spårämnespreparat utan påvisat bristtillstånd. Nikotinersättningsprodukter som kan köpas utan recept eller läkemedel och egenvårdsprodukter som används i estetiska syften föreslås inte heller bli beaktade. Läkemedel som används för att förhindra graviditet föreslås dock bli beaktade som utgifter i utkomststödet på samma sätt som tidigare. På så sätt stöds personens rätt att fatta beslut om sin egen kropp och reproduktion.

Kostnader beaktas inte som utgifter i utkomststödet till den del en person har rätt till motsvarande förmån på annan grund eller från ett primärt system, till exempel ersatt av en försäkring eller ordnad av offentlig hälso- och sjukvård. Det är inte heller ändamålsenligt att utkomststöd fungerar som ett system för läkemedelsersättning parallellt med systemet enligt sjukförsäkringslagen eller att försätta mottagare av utkomststöd i en bättre ställning än personer som själva betalar läkemedelsbehandlingen. Till exempel nya eller särskilt dyra läkemedelsbehandlingar, såsom läkemedel avsedda för behandling av fetma och cancer, vars ersättningsbarhet inte har bedömts eller för vilka ersättning inte har beviljats, föreslås endast bli beaktade i utkomststödet under vissa förutsättningar. Vid bedömningen av nödvändigheten och utgiftens behövliga belopp för utkomststödet kan man beakta tillgängliga behandlingsalternativ samt för nya eller särskilt dyra läkemedel även huruvida läkemedelsbehandlingen är kostnadseffektiv.

Läkemedelsbehandling anses vara kostnadseffektiv när dess kostnader är rimliga i förhållande till den förväntade hälsoeffekten, när den består av läkemedelsbehandlingar som är jämförbara och utbytbara till förmånliga priser och när läkemedelsanvändaren och samhället har råd med den.

9 §. Grunddelens storlek. De grunddelensbelopp som anges i paragrafen och som är på samma nivå som folkpensionsindexet för 2011 föreslås bli ändrade på grund av nedskärningar i grunddelen. Storleken på grunddelen för en ensamstående person presenteras i förslaget i enlighet med den gällande lagen på det sätt som föreskrivs i 9 a § i lagen om utkomststöd på nivån för folkpensionsindexet 2011. I 1 mom. 1 punkten i paragrafen föreskrivs det att grunddelen för en ensamstående person ska vara 449,86 euro. I de andra punkterna i paragrafen anges grunddelens storlek som en procentandel av grunddelen för en ensamstående person. Även denna lagtekniska regleringslösning bibehålls enligt förslaget. Procentandelen för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten som föreskrivs i 2 punkten ökar med en procentenhet till 86 procent. Procentandelen för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar enligt 3 punkten förblir 73 procent, procentandelen för barn mellan 10 och 17 år enligt 4 punkten ökar med cirka två procentenheter till 72,2 procent och procentandelen för barn under 10 år enligt 5 punkten ökar med två procentenheter till 62 procent.

Den i 2 mom. föreskrivna höjningsprocenten som gäller grunddelen för ensamförsörjare som betalas till ensamstående föreslås öka med en procentenhet, dvs. till 15 procent.

10 §. Sänkt grunddel. I 1 mom. föreskrivs det om situationer i vilka storleken på grunddelen i den sökandes grundläggande utkomststöd sänks med 20 procent. Ordalydelsen i momentets ingress ”kan sänkas med högst 20 procent” föreslås bli ändrad till ”sänks med 20 procent”. En sänkning av grunddelen ska alltid göras om förutsättningarna för en sänkning uppfylls och sänkningen inte kan anses oskälig för mottagaren av utkomststöd utifrån den individuella skälighetsbedömning som nedan föreslås som sista moment i paragrafen.

Enligt de bestämmelser som föreslås i 1 mom. i paragrafen sänks grunddelen i sådana situationer där en person har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att han eller hon enligt 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte har rätt till arbetslöshetsförmåner för en viss tid eller tills vidare eller där en myndig person under 25 år som saknar yrkesutbildning inte har ansökt till utbildning eller genom sitt eget förfarande har orsakat att han eller hon inte har valts till utbildning, har avbrutit en utbildning eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon inte har rätt till arbetslöshetsförmån enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Dessa situationer orsakar i praktiken ett avbrott i utbetalningen av arbetslöshetsförmånen som gäller tillfälligt eller tills vidare. När det gäller hänvisningar till lagen om utkomstskydd för arbetslösa är syftet att säkerställa att sanktionerna för arbetslöshetsförmåner i princip inte ersätts till fullo med utkomststöd, om inte annat krävs på grundval av en individuell skälighetsbedömning. I 2 a kap. i den gällande lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs det om förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda, till exempel när en arbetssökande inte har rätt till arbetslöshetsförmån till exempel efter att ha lämnat sitt arbete, vägrat att ta emot arbete eller agerat klandervärt i samband med jobbsökning och arbetskraftsservice. Som verkställare av grundläggande utkomststöd får Folkpensionsanstalten information om personens ovan nämnda situationer genom arbetskraftspolitiska utlåtanden.

De separata 1–4 punkterna i det gällande 10 § 1 mom. ska strykas enligt förslaget, eftersom de överlappar bestämmelserna i det föreslagna 1 mom. i och med att de personer som där avses ska ha anmält sig som arbetslösa arbetssökande och omfattas av arbetslöshetsförmåner. Det föreslagna 1 mom. gäller även invandrare som har registrerat sig som arbetssökande i enlighet med lagen om ordnande av arbetskraftsservice och som på grund av det får arbetslöshetsförmåner.

En person med tillfälligt uppehållstillstånd kan emellertid inte få arbetslöshetsförmåner, varför momentet inte gäller dem. I 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anges som ett klandervärt förfarande till exempel att utebli från en bedömning av behovet av tjänster enligt integrationslagen, att vägra göra en sådan bedömning eller att genom eget förfarande förhindra att bedömningen görs samt motsvarande klandervärda förfaranden till exempel i fråga om en plan som ersätter sysselsättningsplanen, såsom integrationsplanen. Klandervärda förfaranden när det gäller att inte delta i tjänster är också tjänster som invandrare hänvisas till genom sysselsättnings- eller integrationsplanen, såsom arbetskraftsutbildning eller integrationsutbildning samt frivilliga studier enligt integrationslagen. Klandervärda förfaranden är också att vägra att utarbeta en aktiveringsplan eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan eller att genom eget förfarande förhindra att den görs samt att vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller att genom eget förfarande förhindra att den ordnas.

I 2 mom. i paragrafen föreslås det ingå en bestämmelse om att ifall förutsättningarna i 1 mom. uppfylls ska grunddelen sänkas med exakt 20 procent för en månad. Om förutsättningarna för sänkning av grunddelen enligt 1 mom. därefter fortfarande uppfylls, höjs procentsatsen för sänkning av grunddelen från och med den andra sänkingsmånaden framåt till exakt 40 procent. I den gällande paragrafen stryks hänvisningen till välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet, som är en förutsättning för en sänkning med 40 procent.

Enligt förslaget föreskrivs det i 3 mom. att om en persons arbetslöshetsförmån har avbrutits för högst en kalendermånad av någon av de orsaker som anges i 1 mom. ska grunddelen sänkas för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån har avbrutits för en längre tid än en månad, föreslås sänkningen av grunddelen pågå i lika många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen pågår anpassat till hela kalendermånader. Till exempel, om karenstiden för arbetslöshetsförmånen är 7, 14 eller 30 dagar, sänks utkomststödets grunddel för en månad. Om karenstiden för arbetslöshetsförmånen är 45 dagar innebär det att utkomststödets grunddel sänks för två månader.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om situationer där en persons utbetalning av arbetslöshetsförmån har avbrutits tills vidare av de orsaker som nämns i 1 mom. Då föreslås sänkningen av utkomststödets grunddel i princip vara i sex månader. Om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs under de sex månaderna eller om personen inte längre ska anses vara arbetslös, upphör sänkningen av grunddelen från och med följande månad, men varar i dessa situationer ändå alltid minst två månader. Att en person inte längre ska anses vara arbetslös kan till exempel bero på att personen börjar arbeta i förvärsarbete eller börjar få en förmån för arbetsoförmåga. Bara det faktum att personen själv avbryter sin jobbsökning hos arbetskraftsmyndigheten avses inte påvisa att inte personen fortfarande ska anses vara arbetslös.

I 5 mom. i paragrafen föreskrivs om situationer där utkomststödets grunddel sänks med 50 procent. Sådana situationer föreligger för det första om en person som fyllt 18 år trots uppmaning inte inom den tidsfrist på en månad som Folkpensionsanstalten gett honom eller henne har ansökt om en förmån som avses i 2 b § och till vilken han eller hon med beaktande av sin livssituation och sina förhållanden sannolikt kan bedömas ha rätt. För det andra föreslås det att beloppet av grunddelen sänks med 50 procent om en person som avses i 2 a § trots uppmaning inte inom den tidsfrist på en månad som Folkpensionsanstalten fastställt har anmält sig vid arbetskraftsmyndigheten som en sådan arbetssökande som avses i 2 a §. I 2 a § förpliktas andra än de som får invalidpension i form av delpension att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. För personer som får invalidpension i form av delpension räcker det också med att ansöka om deltidsarbete för att uppfylla skyldigheten att söka arbete. Innan grunddelen ska kunna sänkas på grund av att personen inte har ansökt om den primära förmånen eller på grund

av att personen inte har anmält sig som arbetssökande ska Folkpensionsanstalten ge den sökande en tidsfrist på en månad för att vidta en av dessa åtgärder eller båda dessa åtgärder.

Om utkomststödets grunddel har sänkts med 20 eller 40 procent för en person på det sätt som avses i 1–4 mom. ska personen emellertid hela tiden vara anmäld som arbetssökande som söker heltidsarbete hos arbetskraftsservicen, om han eller hon inte har en giltig orsak att inte göra det. Folkpensionsanstalten ska vid behov uppmana personen att anmäla sig på det sätt som föreskrivs i 5 mom. Således avses det vid behov vara möjligt att ändra sänkningen av grunddelen från 40 procent till 50 procent från och med den tidpunkt då förutsättningarna för en sänkning med 50 procent uppfylls.

I 6 mom. föreslås det ingå en bestämmelse om hur länge en sänkning av grunddelen med 50 procent ska gälla. Sänkningen av grunddelen med 50 procent fortgår till dess att personen ansöker om den primära förmånen, för vilket en tidsfrist enligt 5 mom. hade getts, eller till dess att personen har anmält sig som arbetssökande som söker heltidsarbete hos arbetskraftsmyndigheten, eller till dess att den sökandes förhållanden och livssituation ändras så att de uppmaningar som getts till honom eller henne inte längre kan bedömas gälla honom eller henne med ifrågasvarande innehåll. Om det konstateras att en annan primär förmån än den förmån som sökanden tidigare uppmanats att ansöka om är lämplig för sökanden ska Folkpensionsanstalten avbryta sänkningen av grunddelen och ge sökanden en ny uppmaning som gäller den nya primära förmånen. Om personen inte inom en månad ansöker om förmånen enligt den nya uppmaningen ska hans eller hennes grunddel därefter igen sänkas med 50 procent. Sökanden ska meddela Folkpensionsanstalten om sin livssituation och förändringar i sina förhållanden, så att Folkpensionsanstalten får information om dem. Folkpensionsanstalten ska varje månad bedöma om förutsättningarna för sänkning av grunddelen fortfarande uppfylls när den avgör sökandens rätt till utkomststöd för den följande månaden.

I 7 mom. föreslås det bestämmelser om skälighetsbedömning i situationer som gäller sänkning av grunddelen. I fråga om alla situationer som anges i paragrafen avses grunddelen endast kunna sänkas om sänkningen inte bedöms äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Enbart sänkningens varaktighet ska inte bedömas direkt påvisa att sänkningen är oskäligen, utan skälighetsbedömningen förutsätter en helhetsbedömning av sökandens aktuella situation och förhållanden. Folkpensionsanstalten ska göra denna skälighetsbedömning varje gång den kontrollerar att förutsättningarna för sänkningen uppfylls för följande månad. Vid behov ska Folkpensionsanstalten i de situationer som avses i 35 § i socialvårdslagen och när förutsättningarna i socialvårdslagen uppfylls göra en orosanmälan om personen till den myndighet som ansvarar för socialvården inom välfärdsområdet.

10 a §. Förfarande för sänkning av grunddelen. I 1 mom. föreslås det bestämmelser om hörande av klienten i förfarandet för sänkning av grunddelen. Folkpensionsanstalten avses besluta om sänkning av grunddelen i ett skriftligt förfarande för en månad åt gången. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen med 20 procent för första gången ska klienten höras. Det föreslås vara möjligt att genomföra hörandet redan när Folkpensionsanstalten får information från arbetskraftsmyndigheten om en begäran om utredning som gjorts till klienten. Folkpensionsanstalten avses emellertid inte kunna fatta ett egentligt beslut om sänkning av grunddelen (och inte heller om sänkning av utkomstskyddet för arbetslösa) förrän Folkpensionsanstalten har fått ett arbetskraftspolitiskt utlåtande där det klandervärda förfarande som ligger till grund för sänkningen konstateras. När det är fråga om situationer där en sänkning av grunddelen med 50 procent kan förekomma kan Folkpensionsanstalten inleda hörande av klienten om sänkningen av grunddelen redan samtidigt som klienten ges en tidsfrist på en månad för att ansöka om den primära förmånen eller anmäla sig till arbetskraftsservicen. I detta fall ska klienten

samtidigt informeras om att denne kan undvika en sänkning av grunddelen genom att vidta den eller de åtgärder som krävs.

Om grunddelen redan har sänkts för en månad ska hörandet av klienten ske som en del av ansökan om stöd för sänkningar som görs under de följande månaderna på grund av samma klandervärda förfarande eller underlåtenhet att vidta åtgärder. Klienten ska då höras separat på nytt endast om det av den ansökan om utkomststöd som klienten lämnat in till Folkpensionsanstalten eller av den information som annars kommit till Folkpensionsanstalten efter att sänkningen av grunddelen inletts framgår sådana nya omständigheter som beskriver förändringar i klientens situation eller förhållanden som kan ha betydelse för bedömningen av huruvida det är skäligt att fortsättningsvis betala klientens grunddel till ett sänkt belopp eller för bedömningen av om förutsättningarna för sänkningen av grunddelen fortsätter. Om det framgår av den nya informationen att det inte längre är möjligt att fortsätta med en sänkt grunddel, sänks grunddelen inte längre under den följande månaden och klienten hörs inte.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs det på motsvarande sätt som i det gällande momentet att Folkpensionsanstalten ska avgöra om grunddelen ska sänkas.

I paragrafen stryks 3 och 4 mom. i den gällande paragrafen, där det föreskrivs om förfaranden för hänvisning till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet i samband med sänkning av grunddelen. På grund av de föreslagna ändringarna i 10 § krävs det inte längre hänvisning till bedömning av servicebehovet i samband med att man överväger att sänka grunddelen. Hänvisningar för bedömning av servicebehovet inom välfärdsområdet ska enligt förslaget inte längre göras automatiskt i samband med sänkning av grunddelen. Ansvar för bedömningen av klientens situation i samband med sänkningen av grunddelen ligger helt och hållet hos Folkpensionsanstalten, och i övervägandet kan man allt oftare få kännedom om servicebehov som Folkpensionsanstalten inte har observerat i tidigare ärenden. Om Folkpensionsanstalten anser det nödvändigt att göra en orosanmälan om klientens situation i enlighet med socialvårdslagen, kan den göra det antingen i samarbete med klienten eller i de mest uppenbara fallen även utan klientens samtycke. Välfärdsområdena har etablerade förfaranden för behandling av orosanmälningar, och det är en skyldighet att vid behov behandla anmälan till exempel genom ett hembesök hos klienten. Folkpensionsanstalten förpliktas också av lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen, som trädde i kraft från och med början av 2025, enligt vilken Folkpensionsanstalten, Arbetskraftsmyndigheten eller välfärdsområdet ska hänvisa en arbetslös person till en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet när de bedömer att en arbetslös persons sysselsättning kräver samordning av tjänster enligt samarbetsmodellen för sektorsövergripande stöd för arbetslösa.

11 §. Inkomster som ska beaktas. Enligt 2 mom. 1 punkten i den gällande paragrafen beaktas inkomster som anses vara ringa och understöd inte som personens och familjens inkomster. Punkten föreslås bli ändrad så att det endast gäller personer under 18 år att de förvärvsinkomster som anses vara ringa och understöd inte beaktas som inkomster. Med ringa förvärvsinkomster och understöd som barn får avses till exempel födelsedagspresenter och ringa eller tillfälliga förvärvsinkomster, såsom inkomster från sommarjobb. Det föreslås att dessa inte beaktas på grund av stimulansaspekter. När det gäller myndiga personer beaktas även ringa förvärvsinkomster och understöd, såsom till exempel penninggåvor, ringa förvärvsinkomster och skatteåterbäringar, fullt ut som personens och familjens inkomster.

I 2 mom. 5 punkten i paragrafen föreslås en teknisk ändring så att man stryker omnämnandena av den förhöjningsdel och den förhöjda förtjänstdelen som avses i 6 kap. 3 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skillnaden mellan förhöjd förtjänstdel som avses i den paragrafen och förtjänstdel som avses i 2 § 1 mom samt arbetsmarknadsstödet förhöjningsdel som avses i

7 kap. 5 § i den sistnämnda lagen, eftersom punkterna i fråga har upphävts delvis i lagen om utkomstskydd för arbetslösa från och med den 1 januari 2027 och till andra delar från och med den 1 januari 2025. Arbetslöshetsförmånernas förhöjningsdelar och den förhöjda förtjänstdelen har slopats.

Paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att 150 euro i månaden lämnas obeaktat endast i fråga om förvärvsinkomsterna för en person under 18 år. Således beaktas en myndig persons förvärvsinkomster som inkomster i sin helhet, om inte annat följer av de undantag för beaktande av inkomster som föreskrivs i 2 mom.

13 §. Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning. Enligt förslaget fogas till 1 mom. i paragrafen en bestämmelse om att det förutom att bevilja och betala ut utkomststöd även ska vara möjligt att avslå utkomststöd för en kortare eller längre tid än en månad. Ändringen gör det möjligt att i verkställandet av utkomststödet avslå stödet för hela den tid som ansökan gäller om klienten ansöker om utkomststöd för en längre tid än en månad, men inte är berättigad till stöd. Klienten har emellertid alltid rätt att ansöka om stöd på nytt även för den tid som beslutet om avslag gäller. Utgående från den nya ansökan undersöks klientens rätt till utkomststöd på nytt. Ändringen påverkar således inte klientens stödrätt, men förenklar verkställandet av utkomststödet då hela ansökningstiden kan avgöras på en gång med samma beslut.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken inkomst som erhållits den sista bankdagen i månaden ska beaktas som inkomst i beräkningen för följande månad. Enligt etablerad tillämpningspraxis har en sådan inkomst, vars betalningsdatum är månadens sista bankdag, beaktats som inkomst för följande månad, eftersom den har ansetts de facto vara tillgänglig först för följande månads underhåll. Detta avses i fortsättningen gälla även de situationer där grundläggande utkomststöd inte har ansökts för inkomstens utbetalningsmånad utan först för följande månad.

Ett undantag från beaktandet av den sista bankdagens inkomst föreslås vara en sådan utbetalningsmånad för arbetslöshetsförmåner där två utbetalningsrater på 20 arbetslöshetsförmånsdagar betalas under samma månad. Enligt etablerad tillämpningspraxis övergår man i dessa situationer till periodisering av arbetslöshetsförmånen, dvs. arbetslöshetsförmånen omvandlas till månadsinkomst med hjälp av koefficienten 21,5.

16 §. Utbetalning av utkomststöd. Till 2 mom. i paragrafen fogas en bestämmelse enligt vilken utkomststödet andel av bostadens hyra betalas direkt till hyresvärden om hyresgarantin för samma bostad har beviljats som en del av det grundläggande utkomststödet.

17 a §. Indragning av grundläggande utkomststöd. Den föreslagna paragrafen är ny. I den föreskrivs om indragning av grundläggande utkomststöd, grunderna och tidpunkten för indragningen. Indragning avses kunna användas i situationer där rätten till utkomststöd upphör i sin helhet på basis av en grund som möjliggör indragning. Indragningsgrunden ska gälla alla familjemedlemmar för att det grundläggande utkomststödet för familjen ska kunna dras in på grundval av den. Om indragningsgrunden inte gäller alla familjemedlemmar ska stödet justeras i stället för att dras in. Bestämmelser om justering av utkomststödet finns i 18 § i lagen om utkomststöd.

Grundläggande utkomststöd föreslås kunna bli indraget helt från och med följande obetalda rat efter stödmottagarens död eller när stödmottagaren har flyttat utomlands eller påbörjat ett sådant arbete som medför att rätt till grundläggande utkomststöd saknas. I praktiken utgör arbete ett hinder om lönen för det år så hög att utkomststöd inte längre kan betalas. Om mottagaren av grundläggande utkomststöd själv begär att stödet avslutas kan stödet dras in från och med den

begärda tidpunkten, om stödet ännu inte har hunnit betalas ut. Det föreslås även vara möjligt att dra in stödet från och med nästa obetalda rat i andra situationer som motsvarar de som nämns separat i paragrafen.

Trots indragning har klienten alltid rätt att ansöka om grundläggande utkomststöd på nytt. När klienten lämnar in en ny ansökan avgörs dennes rätt till grundläggande utkomststöd vid Folkpensionsanstalten i enlighet med sökandens situation vid den tidpunkten.

18 a §. *Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter.* Enligt förslaget fogas till 1 mom. i den gällande paragrafen en rätt för Folkpensionsanstalten att på begäran trots sekretessbestämmelserna av arbetslöshetskassan få de uppgifter som är nödvändiga för att handlägga och avgöra ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten behöver uppgifter om medlemskap i arbetslöshetskassan, huruvida ansökan om inkomstrelaterad dagpenning är anhängig och om uppgifter om utbetalning av inkomstrelaterad dagpenning när den utreder klientens rätt till primära förmåner och överväger en sänkning av grunddelen på grundval av de föreslagna 10 § 5 och 6 mom.

I 2 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det att vad som i 64 § i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information också gäller Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag. Hänvisningen till 64 § i kunduppgiftslagen ändras så att den endast gäller 1, 3 och 4 mom. i paragrafen. Det finns inte längre något behov av att hänvisa till 2. mom., där det föreskrivs om tillgång till information från penninginstitut, eftersom det föreslås bestämmelser om detta i fråga om verkställandet av utkomststöd i det nya 4 mom. i denna paragraf i lagen om utkomststöd.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. som gäller Folkpensionsanstaltens rätt att få nödvändiga uppgifter om den sökande eller mottagaren av utkomststöd från penninginstituten för att handlägga och avgöra utkomststödsärenden. Förutsättningen för att få informationen är att tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på annat sätt och att det finns en grundad anledning att tvivla på tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren har lämnat. Begäran om erhållande av uppgifter ska framställas skriftligen och innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om den.

18 b §. *Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ.* Det föreslås att paragrafen ska ändras så att den motsvarar ändringarna i 10 och 10 a §. Därmed ska 1 mom. i paragrafen strykas helt och det gällande 2 mom. i paragrafen ska överföras till 1 mom. i paragrafen och det gällande 3 mom. till 2 mom.

18 g §. *Välfärdsområdets rätt till information.* Det föreslås att till paragrafen fogas ett 2 mom. enligt vilket Folkpensionsanstaltens rätt att få uppgifter från penninginstitut, som föreslås som 18 a § 4 mom. ovan, även tillämpas på välfärdsområdets rätt att få sådana sekretessbelagda uppgifter från penninginstitut som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifterna.

18 h §. *Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet.* Enligt förslaget stryks Folkpensionsanstaltens skyldighet enligt paragrafen att lämna ut uppgifter om beslut om sänkt grundläggande utkomststöd till välfärdsområdet på grund av de ändringar som föreslås i 10 § ovan. Det krävs inte längre någon bedömning av behovet av socialvårdstjänster inom välfärdsområdet för att sänka grunddelen.

24 a §. *Rättelse av sakfel.* Den föreslagna paragrafen är ny. På rättelse av ett sakfel i beslut tillämpas 50 § i förvaltningslagen om rättelse av sakfel. Enligt 1 mom. i paragrafen i fråga i

förvaltningslagen kan en myndighet undanröja ett oriktigt beslut som den har fattat och avgöra saken på nytt om 1) beslutet grundar sig på en klart oriktig eller bristfällig utredning, 2) om beslutet grundar sig på uppenbart oriktig tillämpning av lag, 3) om det har skett ett fel i förfarandet när beslutet fattades, 4) om det har tillkommit sådan ny utredning i saken som väsentligt kan påverka beslutet. Enligt 50 § 2 mom. i förvaltningslagen får beslutet rättas till en parts fördel eller nackdel i situationer som avses i 1 mom. 1–3 punkten. Rättelse till en parts nackdel förutsätter att parten samtycker till rättelsen. Samtycke behövs dock inte, om felet är uppenbart och det har orsakats av partens eget förfarande. I fall som avses i 1 mom. 4 punkten får fel rättas endast till partens fördel.

I ett beslut om rättelse av sakfel korrigeras ett tidigare beslut som visat sig vara felaktigt. I det beslutet tas inte ställning till förutsättningarna för återkrav och inte heller återkrävs utkomststöd som eventuellt betalats till för stort belopp åt klienten. Eventuellt återkrav av utkomststöd avgörs separat i enlighet med bestämmelserna om återkrav på ansökan av Folkpensionsanstalten i förvaltningsdomstolen eller alternativt som skadeståndsärende i samband med en straffprocess. Bestämmelser om återkrav av utkomststödet finns i 4 kap. i lagen om utkomststöd.

27 §. Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet. Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen beviljas utkomststöd till en sökande eller en familj som vistas stadigvarande i Finland. Enligt förslaget ska till 1 mom. i paragrafen fogas ett omnämnande om att vistelsen ska vara laglig. Enligt det föreslagna 1 mom. beviljas utkomststöd till en sökande eller en familj som vistas stadigvarande och lagligen i Finland.

Ändringen har bedömts vara av teknisk karaktär. Omständigheter som i dag utgör en förutsättning för stadigvarande vistelse förutsätter i princip laglig vistelse. Tillämpningspraxisen för den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet förblir oförändrad, dvs. som den beskrivs i beskrivningen av nuläget i kapitel 2.1.2.2.

27 f §. Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs att kommunens finansieringsandel av kostnaderna för grundläggande utkomststöd är 50 procent. Det föreslås att kommunens finansieringsandel av kostnaderna för grundläggande utkomststöd ändras så att kommunens finansieringsandel blir 100 procent när sökanden är 18–24 år och det inte finns andra personer än personer i åldern 18–24 i den familj som ansöker om utkomststöd. Om det i en familj som ansöker om utkomststöd även finns någon som inte är 18–24 år föreslås kommunens finansieringsandel för det grundläggande utkomststöd som betalas till hela familjen vara 50 procent.

7.2 Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

64 §. Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter. I den gällande paragrafens 2 mom. föreskrivs om social- och hälsovårdsmyndighetens rätt att få uppgifter från penninginstitut. Enligt förslaget ska till momentet fogas ett undantag enligt vilket det i 18 g § 2 mom. i lagen om utkomststöd ska föreskrivas om att få sekretessbelagda uppgifter från penninginstitut som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifter. Ändringen avses motsvara de ändringar som föreslås i lagen om utkomststöd som gäller förfrågningar till penninginstitut.

7.3 Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

10 §. Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. I 2 mom. i paragrafen ska hänvisningen till 10 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om utkomststöd strykas. Ändringen anknyter till de ovan föreslagna ändringarna i 10 § i lagen om

utkomststöd, på grund av vilka sänkningen av grunddelen enligt lagen om utkomststöd i situationer med klandervärt förfarande i anknytning till arbetsverksamhet i rehabiliterings-syfte endast ska bero på bestämmelserna i 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Det föreslås att en ny 2 a § ska fogas till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd, i vilken det föreskrivs om bedömning av ändringar i gränserna för boendeutgifterna. Enligt 1 mom. i paragrafen beaktas vid beräkningen av ändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd och mottagare av allmänt bostadsbidrag när det gäller mottagare av utkomststöd endast de genomsnittliga boendeutgifterna för de mottagare som inte har någon särskild grund enligt 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd för att bo i den bostad för vars boendeutgifter utkomststöd har ansökts. Förändringen i boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd som inte har någon särskild grund och för mottagare av allmänt bostadsbidrag uppskattas enligt 60 procentpunkter för perioden 1 april–31 mars som föregår Folkpensionsanstaltens framställning i slutet av maj. Enligt 2 § i statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd lämnar Folkpensionsanstalten årligen före utgången av maj och vid behov även annars en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av de gränser för boendeutgifter som anges i bilagan.

Den kommunvisa gränsen för boendeutgifter justeras så att den motsvarar 60 procentpunkter under granskningsperioden, om boendeutgifterna har ökat eller minskat med minst tre procent jämfört med gränsen för boendeutgifter föregående år. Gränsen för boendeutgifter höjs eller sänks emellertid med högst fem procent per år. Av särskilda skäl som förekommer i kommunen kan gränsen för boendeutgifter höjas med mer än fem procent, dock högst 10 procent per år.

I det nya 2 a § 2 mom. föreskrivs att trots vad som föreskrivs i 1 mom. kan de kommunvisa gränserna för boendeutgifter från och med den femte familjemedlemmen bildas som ett enda tal som baserar sig på antalet extra personer. Undantaget beror på att det i vissa kommuner kan finnas bara ett fåtal familjer med fler än fyra personer som får utkomststöd eller allmänt bostadsbidrag.

9 Ikraftträdande

Lagarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 februari 2026. Det nya bemyndigandet att utfärda förordning som fogas till i 7 a § om boendeutgifter i lagen om utkomststöd träder emellertid i kraft först den 1 december 2026 och den föreslagna ändringen av 27 § som gäller kommunens finansieringsandel träder i kraft först den 1 januari 2027. På grundval av övergångsbestämmelserna ska 7 b, 9 och 11 § i lagen om utkomststöd som träder i kraft den 1 februari 2026 samt 13 § 3 mom. inte tillämpas på en ansökan om utkomststöd som gäller tid före den 1 mars 2026 och bestämmelsen i lagen om utkomststöd som träder i kraft den 1 december 2026 ska inte heller tillämpas på en ansökan om utkomststöd som gäller tid före den 1 januari 2027.

10 Verkställighet och uppföljning

Social- och hälsovårdsministeriet informerar om antagandet och stadfästandet av lagen.

Effekterna av ändringarna bör följas upp och utvärderas efteråt. Det finns anledning att följa upp konsekvenserna för behovet av grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten verkställer och kompletterande utkomststöd som välfärdsområdena verkställer.

Effekterna av ändringarna på användningen av utkomststöd kan följas upp med hjälp av Folkpensionsanstaltens och Institutet för hälsa och välfärds statistik. Information om verkställandet och frågor som gäller tillämpningen av lagen om utkomststöd kan också fås via den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden och de regionala delegationerna för utkomststödsärenden.

Vad gäller uppföljningen av de ändringar som föreslås i fråga om sänkning av grunddelen finns det skäl att beakta att alla de effekter som eftersträvas i propositionen inte realiseras till fullo genast efter ikraftträdandet. Under beredningen av propositionen har man bedömt att verkställandet av ändringarnas effekter, särskilt i fråga om processen för sänkning av grunddelen som anknyter till skyldigheten att ansöka om primära förmåner, sker under en längre tid än ett par månader efter lagens ikraftträdande, eventuellt till och med under ett halvt år. Att utreda klienternas primära förmåner och hänvisa dem att ansöka om rätt primär förmån kräver separat hörande av klienten och samarbete mellan förmånerna när det gäller en del inkomstlösa klienter. Utredningen bedöms ta längre tid, särskilt när ändringarna träder i kraft, med beaktande av de strama behandlingstider som föreskrivs i lagen om utkomststöd och att utredningsskyldigheten vid lagens ikraftträdande gäller en avsevärt stor grupp klienter, varför utredningen för varje klient inte nödvändigtvis hinner påbörjas eller slutföras inom en kort tid efter ikraftträdandet. Vid beredningen av propositionen har man bedömt att situationen till denna del jämnas ut senast inom ett halvår från ikraftträdandet.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2026 och avses bli behandlad i samband med den. De ekonomiska konsekvenserna av propositionen riktas till moment 33.10.57 Grundläggande utkomststöd (förslagsanslag), moment 33.20.52 Statsandel till grundskyddet inom arbetslöshetsförmånerna (förslagsanslag) och moment 33.10.60 Omkostnader för Folkpensionsanstaltens socialskyddsfonder (överföringsanslag) i statsbudgeten.

De ändringar som föreslås i propositionen minskar utgifterna för grundläggande utkomststöd med 107 miljoner euro år 2026 och med 188 miljoner euro per år från och med år 2027. Den utgiftsökande effekten för utkomstskyddet för arbetslösa är 53 miljoner euro år 2026 och 94 miljoner euro från år 2027. Den utgiftsökande effekten för FPA:s omkostnadsmoment är 10 miljoner euro år 2026 och 7,7 miljoner euro från år 2027.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Rätt till oundgänglig försörjning och omsorg

Förslaget har särskilt nära samband med 19 § 1 mom. i grundlagen där vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg som behövs för ett människovärdigt liv har tryggats. Enligt förarbetena till bestämmelsen är syftet med bestämmelsen att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, dvs. ett så kallat existensminimum (RP 309/1993 rd s. 20/II). Bestämmelsen anses ha ett nära samband med 7 § 1 mom. i grundlagen som tryggar rätten till liv. En förutsättning för att tillämpa bestämmelsen är att personen inte själv förmår skaffa sig den trygghet som avses i bestämmelsen eller får den genom andra sociala trygghetssystem eller av andra personer. Med oundgänglig försörjning och omsorg avses en sådan inkomstnivå och service som tryggar förutsättningarna för ett människovärdigt liv. Enligt förarbetena till bestämmelsen omfattar sådant stöd till exempel att se till att den stödbehövande får den föda och har möjlighet till sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och

livskraften ska bevaras. Förutsättningarna för att få hjälp ska utredas genom individuell behovsprovning. (RP 309/1993 vp s. 73/II).

Bestämmelsen avspeglar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter och i synnerhet artikel 13.1 i den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002). Enligt den ska personer som saknar och som inte genom egna ansträngningar eller på annat sätt kan skaffa sig tillräckliga inkomster eller medel för sin försörjning och som inte heller kan få sådana medel från andra källor, såsom socialförsäkringssystem, få nödvändig hjälp samt, vid sjukdom, den vård deras tillstånd kräver.

Grundlagen tryggar rätten enligt 19 § 1 mom. som en subjektiv rättighet för alla. För att alla ska kunna tillförsäkras denna rättighet behövs det i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det precis som nu ingår stadganden om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprovning samt procedurer (GrUB 25/1994 rd s. 10/II). Utkomststödet är en stödform som konkretiserar den rättigheten. I samband med att lagen om utkomststöd stiftades granskade grundlagsutskottet sambandet mellan utkomststödet och 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt utskottet tryggar utkomststödssystemet en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd s. 5). Utskottet konstaterade att i praktiken har dock utkomststöd avsett för utgifter som egentligen ska täckas av grunddelen fortlöpande måst beviljats för att komplettera tryggheten enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. Utkomststödet (dåvarande) nivå skulle med andra ord inte uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Lagstiftarens skyldighet att utforma systemet med utkomststöd så att det ger individerna tillräckliga faktiska möjligheter att komma i åtnjutande av sina rättigheter kan härledas ur den grundläggande karaktären hos den subjektiva rättigheten i 19 § 1 mom. i grundlagen och ur det allmännas skyldighet enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna respekteras. (GrUU 31/1997 rd, s. 3).

Eftersom utkomststödet syftar till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard täcks genom stödet också sådana utgifter som inte ingår i en oundgänglig försörjning enligt grundlagen. Därav följer att 19 § 1 mom. i grundlagen inte som utgångspunkt hindrar en sänkning av utkomststödet nivå så länge som det i samband med sänkningen alltid bedöms på individnivå att ingens rätt till den oundgängliga försörjning som krävs för att människovärdigt liv äventyras. Vilket penningbelopp som ger det skydd som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen bestäms alltså i sista hand på individnivå, och det kan vara lägre än utkomststödet grunddel.

I denna proposition föreslås att nivån på grunddelen i det grundläggande utkomststödet sänks för personer som fyllt 18 år. Den faktiska storleken på nedskärningen varierar mellan olika persongrupper. Den största nedskärningen på tre procent gäller ensamstående och personer som har fyllt 18 år och bor hos sina föräldrar. Enligt 2025 års nivå uppgår nedskärningarna till högst 17,80 euro. Nivån överstiger fortfarande rejält till exempel mottagningspenningens nivå, för vilken grundlagsutskottet har konstaterat att mottagningspenningen i fråga om mottagarna inte direkt kan uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 15/2023, stycke 20). Nivån på grunddelen till det grundläggande utkomststödet kan bedömas uppfylla kraven i 19 § 1 mom. i grundlagen även efter den föreslagna nedskärningen.

De stater som har satt i kraft Europeiska sociala stadgan har förbundit sig till att skydda de sociala och ekonomiska rättigheter som anges i stadgans artiklar. Europarådets kommitté för sociala rättigheter som övervakar Europeiska sociala stadgan konstaterade i sitt avgörande av den 15 februari 2023 att nivån på den sociala tryggheten i Finland är för låg. Vid bedömningen av om nivån på den sociala tryggheten är tillräcklig använder Europarådets kommitté för sociala rättigheter en mekanisk beräkningsgrund för att granska enskilda förmånsbelopp i förhållande till landets medianinkomst. Kommittén anser att nivån på socialskyddsförmånen är för låg om

den understiger 50 procent av medianinkomsten. Om en förmån underskrider denna gräns men ändå utgör över 40 procent av medianinkomsten kan man också beakta kompletterande förmåner vid bedömningen av förmånsnivån. Finland har bedömt minimiskyddets tillräcklighet på ett annat sätt. Kommitténs beräkningsformel tar inte hänsyn till att Finlands system för social trygghet är en omfattande helhet av olika tjänster och sociala förmåner. I Finland kan utkomsten bestå av en kombination av olika stöd och till exempel offentlig hälso- och sjukvård är nästan gratis. Klientavgifter inom den offentliga hälso- och sjukvården ersätts i princip som andra grundutgifter av utkomststödet utöver utkomststödet grunddel. Granskningen som är kopplad till den ekvivalenta medianinkomsten tar dock inte hänsyn till detta.

Enligt grundlagsutskottets utlåtandepraxis planeras och utvecklas den sociala tryggheten i enlighet med samhällets ekonomiska tillgångar (GrUB 25/1994 rd, s. 11/I). Grundlagsutskottet har ansett att i den mån det är fråga om grundläggande utkomstförmåner som direkt finansieras av det allmänna är det logiskt att förmånerna dimensioneras med hänsyn till den rådande situationen inom samhällsekonomin och den offentliga ekonomin (GrUU 34/1996 rd, s. 3/I, se även GrUU 47/2017 rd, s. 2). Till exempel ansåg utskottet i sitt utlåtande om avskaffandet av barnbidragets indexbindning att i en tid när konjunkturerna viker kan syftet att spara in på de statsfinansiella utgifterna anses som en godtagbar anledning att göra ett smärre ingrepp i förmånsbeloppen (GrUU 11/2015 rd, s. 3). Utskottet har ansett det väsentligt att beakta grund- och människorättsaspekten när strukturella spar- och utvecklingsbeslut fattas och att man bör försöka finna lösningar som garanterar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses när man förbereder och fattar beslut (GrUU 52/2014 rd).

Med stöd av grundlagsutskottets tolkningar kan det konstateras att det är möjligt att försämrat utkomstskyddet åtminstone när den offentliga ekonomin har blivit sämre och rättigheten är direkt finansierad av det allmänna. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering har skuldkvoten inom den offentliga ekonomin ökat avsevärt över de senaste cirka femton åren. Utan betydande åtgärder kommer underskottet i de offentliga finanserna att förbli stort och skuldkvoten kommer att fortsätta att öka, vilket kommer att undergräva de offentliga finansernas förmåga att trygga välfärdssamhällets funktion under och efter eventuella framtida kriser.

I propositionen föreslås det att utgifter som hänför sig till hälso- och sjukvård och beaktas till behövt belopp som övriga grundutgifter ska begränsas till nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård. Vid bedömningen av behövt belopp och nödvändighet ska allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat beaktas samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat. Folkpensionsanstalten bedömer i enskilda fall om det är nödvändigt att betala utgifter för hälso- och sjukvård. Till exempel ett vaccin som inte ingår i det nationella vaccinationsprogrammet kan lämnas oersatt och likaså ett nytt eller särskilt dyrt läkemedel där behandlingen inte bedöms vara kostnadseffektiv. Omfattningen av hälso- och sjukvårdsutgifter och till exempel ersättning av läkemedel för utkomststöd har inte behandlats som en enskild fråga i grundlagsutskottets beslutspraxis. Vid beredningen av förslaget har det bedömts att ersättning av nödvändiga läkemedel i den omfattning som förslaget avser inte utgör en konflikt med tanke på 19 § 1 mom. i grundlagen.

Enligt grundlagsutskottet är det möjligt att även ålägga mottagare av utkomststöd skyldigheter utan hinder av 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd, s. 4, GrUU 34/2010 rd, s. 2, GrUU 11/2023 rd, s. 4). I samband med att lagen om utkomststöd stiftades ansåg grundlagsutskottet att det var möjligt att sänka grunddelen med 20 eller 40 procent då de förutsättningar uppfylldes som föreslogs i den då aktuella regeringspropositionen. Då föreslogs som en förutsättning för sänkningen med 20 procent att personen utan motiverat skäl har vägrat ta emot arbete som erbjudits honom individuellt eller att delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom egen

försummelse föranlett att detta inte har kunnat erbjudas honom. Som en förutsättning för den större sänkningen på 40 procent föreslogs då upprepad vägran eller försummelse. Dessutom förutsattes det att det är fråga om ett sådant arbete eller en sådan arbetskraftspolitisk åtgärd som skulle innebära att personen ifråga kunde skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv och att sänkningen inte bör anses oskäligen. Utskottet ansåg i sin bedömning att det är viktigt att personen har erbjudits en reell möjlighet att skaffa sig sin utkomst genom att arbeta eller delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd. Den arbetskraftspolitiska åtgärden ska då vara konkret, tillräckligt långvarig och erbjuda oundgänglig utkomst medan den varar. Betydelsen av en vägran eller försummelse kan inte vara tidsmässigt obegränsad när paragrafen tillämpas. Dessutom konstaterade utskottet att oskälighetskriteriet bör tolkas enligt principen om tolkning av de grundläggande fri- och rättigheterna i en positiv anda. Grunddelens storlek får inte minskas så mycket att personen inte längre kan garanteras en oundgänglig utkomst enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. (GrUU 31/1997 rd, s. 4–5). Riksdagens social- och hälsovårdsutskott ansåg då med anledning av grundlagsutskottets utlåtande att det var ändamålsenligt att begränsa den tidsmässiga begränsningen av sänkningen av grunddelen till två månader (ShUB 33/1997 rd s. 8). När lagen om utkomststöd stiftades tillfogades det därför i riksdagen en bestämmelse i 10 § enligt vilken sänkningen kan vara högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelse.

Sedan lagen om utkomststöd stiftades har 10 § om sänkning av grunddelen ändrats flera gånger och bland annat har det till sänkingsgrunderna fogats skyldigheter i anslutning till främjande av integration och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte främst när det gäller hänvisningsbestämmelser då annan lagstiftning som gäller olika sänkingsgrunder har ändrats. Ändringarna har även berört ändringar i lagstiftningen om utkomtskydd för arbetslösa och sysselsättnings-service. Dessa reformer har också ofta varit föremål för bedömning av grundlagsutskottet, men främst när det gäller andra bestämmelser än de som ingår i lagen om utkomststöd.

Som en ny grund för sänkning av grundläggande utkomststöd föreslås skyldigheten att ansöka om primär förmån. Om en myndig sökande trots Folkpensionsanstaltens uppmaning inte inom en månad ansöker om en förmån som är primär i förhållande till utkomststöd och som sökanden kan antas ha rätt till och som betalas på grund av studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom eller vid barnafödelse och förlust av en försörjare eller behov av stöd för boende kan sökandens grunddel sänkas med 50 procent. Skyldigheten att ansöka om primära förmåner kan inte bedömas utgöra ett hinder med tanke på tillämpningen av 19 § 1 mom. i grundlagen. I motsats till vad som konstaterats ovan innebär bestämmelsen i grundlagen i fråga att en sista-handsförmån kommer i fråga först när en person inte kan skaffa sin oundgängliga utkomst till exempel genom andra sociala förmåner. Den föreslagna sänkingsprocenten på 50 är mer än vad grunddelen tidigare har kunnat sänkas med stöd av lagen om utkomststöd. Vid beredningen av propositionen har man bedömt att storleken på det utkomststöd som betalas efter sänkningen med 50 procent fortfarande uppfyller kravet på att kunna skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. För varje sänkning av grunddelen ska det dock enligt förslaget separat göras en individuell bedömning av huruvida sänkningen av grunddelen äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den som sänkingsprövningen gäller. Om så är fallet för personen i fråga kan sänkningen inte göras. I propositionen har man inte avsett att någon ska omfattas av en sänkning av grunddelen med 50 procent under en längre tid, utan syftet med förslaget är att effektivisera förverkligandet av målet att den sökandes rätt till primära förmåner som sannolikt lämpar sig för denne ska undersökas i alla situationer. Målet är att utkomststödet i enlighet med sitt ursprungliga syfte ska vara en förmån som beviljas i sista hand för dem som inte kan trygga sin utkomst genom sin egen verksamhet, genom omvårdnad från en sådan person som är försörjningspliktig gentemot honom eller henne eller på något annat sätt.

I propositionen föreslås också en sänkingsprocent på 50 procent för det fall att en person som enligt 2 a § ska anmäla sig till arbetskraftsservice som arbetssökande som söker heltidsarbete inte gör det. Även på denna sänkingsprocess ska det tillämpas en individuell bedömning av huruvida sänkningen är skäligen och huruvida sänkningen inte kan göras om den äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den som bedömningen gäller. Enligt den gällande lagen kan utkomststödet grunddel sänkas med 20 procent och vidare med 40 procent, om en person genom försummelse har orsakat att han eller hon inte har kunnat erbjudas offentligt arbete eller arbetskraftsservice. I förslaget utvidgas kretsen av personer som enligt 2 a § ska anmäla sig till arbetskraftsservice som arbetssökande som söker heltidsarbete jämfört med den krets av personer som enligt den gällande lagen ska anmäla sig som arbetssökande. Utvidgningen gäller till denna del personer som arbetar mindre än 30 timmar i veckan, sådana som vårdar barn under skolåldern hemma och som inte får hemvårdsstöd, heltidsstuderande som inte får någon studieförmån för sina studier samt personer som har ett läkarutlåtande om arbetsoförmåga men som ändå inte är berättigade till förmåner på grund av arbetsoförmågan. Vid beredningen av propositionen har det bedömts att 19 § 1 mom. i grundlagen inte utgör ett hinder för de nämnda skärpningarna av skyldigheterna i anknytning till jobbsökning. Även i fråga om dessa ändringar är målet att klargöra utkomststödet roll som en förmån som beviljas i sista hand och att effektivisera det att arbetslösa, arbetsföra personer i arbetsför ålder ska omfattas av arbetskraftsservice. En persons arbetsförmåga eller arbetsoförmåga ska bedömas inom systemet med social trygghet som helhet. Ett läkarutlåtande där en person konstateras vara arbetsoförmögen innebär inte direkt att personen har rätt till sistahandsförmånen enligt 19 § 1 mom. i grundlagen utan att försöka försörja sig själv med sin befintliga arbetsförmåga. Den primära förmånen för en person som har ett läkarutlåtande om arbetsoförmåga är en social förmån som betalas ut på grundval av arbetsoförmåga, till exempel sjukdagpenning eller invalidpension/sjukpension. Om en person enligt ett sådant förmånsbeslut anses kunna arbeta, har personen också en skyldighet att söka arbete och därmed främja sitt eget jobbsökande med tanke på utkomststödet.

Enligt propositionen slopas den tidsfrist på två månader som föreskrivs i fråga om sänkning av grunddelen, enligt vilken en sänkning kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelse. Syftet är till denna del först och främst att utkomststödet inte till fullo ska "täckas upp" av brott i utbetalningen av arbetslöshetsförmåner som beror på stödmottagarens förfaranden som ska anses vara arbetskraftspolitiskt klandervärda. Enligt ovan sagda har grundlagsutskottet konstaterat att betydelsen av en vägran eller försummelse som leder till sänkning av grunddelen inte kan vara tidsmässigt obegränsad när paragrafen tillämpas (GrUU 31/1997 rd, s. 5). I propositionen föreslås det att sänkningen av utkomststödet ska fortsätta i situationer där sänkningen beror på ett tillfälligt avbrott i arbetslöshetsförmånen, men högst så länge avbrottet varar anpassat till hela kalendermånader. I situationer där grunddelen sänks på grund av att avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar tills vidare föreslås sänkningen fortsätta i högst sex månader. Om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs under de sex månaderna eller om personen inte längre ska anses vara arbetslös, upphör sänkningen av grunddelen redan från och med följande månad, men varar ändå alltid minst två månader. Om sänkningen beror på att den primära förmånen inte har ansöpts trots uppmaning eller på att stödmottagaren trots uppmaning inte har anmält sig som arbetslös sökande av heltidsarbete hos arbetskraftsservice beror sänkningens varaktighet på när stödmottagaren agerar på det sätt som uppmaningen förutsätter. Detta innebär emellertid inte en på förhand beslutad, tidsmässigt obegränsad sänkning av grunddelen. Även om varaktigheten av sänkningen av grunddelen i de sistnämnda situationerna inte anges som ett på förhand fastställt antal månader eller motsvarande i lagen om utkomststöd fattas beslut om sänkningen av grunddelen för en månad åt gången. Beslut om fortsatt sänkning fattas varje månad på nytt för följande månad och sänkningen är kopplad till hur länge stödmottagaren fortsätter sitt förfarande som ledde till sänkningen. Således ska Folkpensionsanstalten varje månad kontrollera om förutsättningarna för sänkningen fortfarande gäller.

Folkpensionsanstalten ska dessutom varje månad när den fattar ett stödbeslut och redan innan sänkningen påbörjas göra en skälighetsbedömning av huruvida en sänkning av grunddelen för den ifrågakarande månadens utkomststöd kan anses vara sådan att den inte äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den sökande. De föreslagna ändringarna av sänkningens varaktighet kan således inte bedömas vara i strid med 19 § 1 mom. i grundlagen.

12.2 Rätt att få och lämna ut personuppgifter

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd av personuppgifter utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har ansett att skyddet av personuppgifter i första hand ska tillgodoses med stöd av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning, nedan EU:s allmänna dataskyddsförordning) och allmän nationell lagstiftning. Även med tanke på tydligheten i regleringen bör vi förhålla oss restriktivt när det gäller att införa nationell speciallagstiftning. Sådan lagstiftning bör vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som EU:s allmänna dataskyddsförordningen medger (GrUU 14/2018 rd, s. 5). Nationell speciallagstiftning bör reserveras för situationer då den är dels tillåten enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning, dels nödvändig för att tillgodose skyddet för personuppgifter (GrUU 2/2018 rd, s. 5).

I propositionen tillämpas det nationella handlingsutrymme som grundar sig på EU:s allmänna dataskyddsförordning till den del det omfattar särskilda bestämmelser om behandlingen av personuppgifter. Behandlingen av personuppgifter ska bygga på en sådan allmän rättslig grund som avses i artikel 6 i EU:s allmänna dataskyddsförordning. En lämplig rättslig grund för den behandling av personuppgifter som Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet utför är artikel 6.1 c i den allmänna dataskyddsförordningen, enligt vilken behandling av personuppgifter är laglig när behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Den registrerades rättigheter vid sådan behandling grundar sig på dataskyddsförordningen. Användningen av det nationella handlingsutrymmet ska utgå från artikel 6.3 i dataskyddsförordningen, enligt vilken bestämmelser i dataskyddsförordningen kan anpassas genom att anta särskilda bestämmelser till exempel angående vilken typ av uppgifter som ska behandlas, de registrerade, utlämnande av personuppgifter och behandlingens ändamålsbundenhet.

Grundlagsutskottet har analyserat bestämmelserna om myndigheternas rätt att trots tystnadsplikten få och lämna ut information med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen, och då fäst vikt bland annat vid vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut uppgifter har kunnat gälla ”behövliga uppgifter” för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att ”uppgifterna är nödvändiga” för ett visst syfte (GrUU 48/2018 rd, s. 4, GrUU 12/2019 rd, s. 3–4, GrUU 17/2016 rd, s. 2–3 och de utlåtanden som nämns där).

Grundlagsutskottet har lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. Utskottet har bedömt att i ju större utsträckning privatpersoner gör sina betalningar via ett bankkonto i stället för att använda kontanter, desto mer detaljerad blir den bild man kan få av deras privatliv utifrån transaktionerna på kontot. Transaktionerna kan rentav avslöja känsliga uppgifter såsom medlemskap i religionssamfund och användning av hälso- och

sjukvårdstjänster. Enligt utskottet jämföras detaljerade kontouppgifter om en fysisk person på grund av detta med känsliga uppgifter som hör till kärnområdet av skyddet av privatlivet (GrUU 48/2018 rd, s. 4). Enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning ska känsliga personuppgifter skyddas särskilt noggrant, eftersom behandling av dessa kan orsaka avsevärda risker vad gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet har därför särskilt uppmärksammat behovet av att begränsa behandlingen av känsliga uppgifter med exakta och noga avgränsade bestämmelser i den nödvändiga regleringen, som inom ramen för dataskyddsförordningen ska vara detaljerad och omfattande (GrUU 65/2018 rd, s. 45, GrUU 15/2018 rd, s. 40).

Grundlagsutskottet bedömde i början av årtusendet en reglering där Folkpensionsanstalten trots sekretessbestämmelserna och oberoende av personens samtycke har rätt att av penninginstitut få sådana uppgifter som är nödvändiga för avgörandet av ett ärende. Detta innebär att banksekretessen bryts när det gäller den som söker eller får en förmån. Även om utskottet då inte ansåg att banksekretessen är en faktor som hör till kärnan i privatlivet, ansåg utskottet att sistahandsutvägen var av betydelse för lagstiftningsordningen, det vill säga att begäran om information hade kopplats till villkoret att tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på annat sätt och att det fanns motiverad anledning att misstänka att den som sökt eller fått en förmån har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Utskottet förutsatte också att sökanden eller mottagaren ska underrättas om detta innan begäran framförs (GrUU 14/2002 rd, s. 4/II).

I propositionen föreslås det att Folkpensionsanstaltens och välfärdsområdenas rätt att från penninginstitut få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifterna ändras så att inlämnandet av en begäran till ett penninginstitut inte förutsätter ett överklagbart beslut om själva begäran såsom i den gällande regleringen, utan att det räcker att begäran lämnas skriftligt och att sökanden eller mottagaren informeras om detta innan begäran lämnas. För handläggningen av utkomststödsärendet är det nödvändigt att få kontouppgifterna antingen av den sökande själv eller genom att Folkpensionsanstalten inhämtar dem. Utgångspunkten för den föreslagna regleringen i propositionen är att uppgifterna ska fås av den som ansöker om eller får utkomststöd. En begäran till penninginstitutet avses vara ett sekundärt sätt att få de begärda uppgifterna, och enligt förslaget kan begäran endast göras om tillräckliga uppgifter och utredningar inte annars fås och det finns en grundad anledning att tvivla på tillräckligheten eller tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren lämnat. För att sköta den utkomststödsuppgift som föreskrivs i lagen anses det vara nödvändigt att Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena har rätt att få uppgifter från penninginstitut i sådana situationer där tillräckliga uppgifter och utredningar inte annars fås.

Enligt förslaget ska det även införas en rätt för Folkpensionsanstalten att på begäran trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt av arbetslöshetskassan få de uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet. Även i detta avseende är den föreslagna regleringen nödvändig för att handlägga och avgöra ärenden som gäller grundläggande utkomststöd.

I propositionen har strävan varit att begränsa de negativa konsekvenserna för skyddet för privatlivet genom att avgränsa rätten till information och informationsbehandlingen. Tröskeln för tillgång till uppgifter som ingår i förslaget har höjts genom att binda rätten till uppgifter endast till det nödvändiga. Även informationsinnehållet i rätten att få uppgifter anges i lagförslaget och specialmotiveringen. Därmed kan den föreslagna regleringen till dessa delar bedömas vara proportionerlig och uppfylla kraven i grundlagen och EU:s allmänna dataskyddsförordning.

12.3 Kommunal självstyrelse

Bestämmelser om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas enligt 121 § 2 mom. i grundlagen genom lag. Grundlagsutskottet har i sin praxis framhållit att när man lagstiftar om uppgifter gäller det samtidigt att beakta finansieringsprincipen och se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av dem. Grundlagsutskottet har i sin utlåtan depraxis ansett att finansiella uppgifter för kommunerna med hänsyn till att självstyrelsen är skyddad i grundlagen inte får vara så stora att de försämrar kommunernas verksamhetsvillkor på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt bestämma om sin ekonomi och därmed också om sin förvaltning (GrUU 50/2005 rd, s. 2/I, GrUU 41/2002 rd, s. 3/II).

I propositionen är det inte fråga om att kommunerna ska få helt nya uppgifter, utan det handlar om att kommunerna ska finansiera en större andel av det grundläggande utkomststödet. Det föreslås att kommunernas finansieringsansvar för kostnaderna för grundläggande utkomststöd höjs från 50 procent till 100 procent för sådana mottagare av utkomststöd som är 18–24 år och där det inte finns personer i någon annan ålder i den familj som får utkomststöd. Utvidgningen av kommunernas finansieringsandel föreslås bli ersatt genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen. Således äventyrar det utökade finansieringsansvaret inte kommunernas möjlighet att självständigt besluta om sin ekonomi och framstår således inte som problematisk med hänsyn till 121 § i grundlagen.

12.4 Rätt att utfärda förordning

I 80 § i grundlagen föreskrivs om utfärdande av förordningar och delegering av lagstiftningsbehörighet. Enligt 1 mom. kan Republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Genom lag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag.

Det gällande 7 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag. Genom förordning av statsrådet justeras bostadsutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag.

I propositionen ingår ett förslag, enligt vilket närmare bestämmelser om bedömning av ändringen av de genomsnittliga boendeutgifterna ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Avsikten är att på förordningsnivå föreskriva om de exakta grunderna för fastställandet av de kommunvisa gränserna för de boendeutgifter som godkänns i utkomststödet och som fastställs genom statsrådets förordning. Det föreslagna bemyndigandet att utfärda förordning är på det sätt som grundlagen kräver klart avgränsat och genom förordningen föreslås inte heller bestämmelser om omständigheter som ska anges i lag. Således kan det föreslagna bemyndigandet inte anses stå i strid med 80 § i grundlagen.

Lagförslagen kan på ovan nämnda grunder behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Eftersom propositionen innehåller en ny typ av reglering om sänkning av grundläggande utkomststöd och dess varaktighet anser regeringen det dock önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande i ärendet

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om utkomststöd 1412/1997 2 a §, 7 a § 2 mom., 7 b § 1 mom., 9 § 1 och 2 mom., 10 §, 10 a §, 11 § 2 mom. 1 och 5 punkten och 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 16 § 2 mom., 18 a § 1 och 2 mom., 18 b §, 18 h §, 27 § 1 mom. och 27 f § 1 mom., av dem 2 a § och 11 § 2 mom. 5 punkten sådana de lyder i lag 411/2023, 7 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 1242/2023, 7 b § 2 mom., 10 a §, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 18 a § 1 mom., 18 h § och 27 f § 1 mom. sådana de lyder i lag 1023/2022, 9 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 1317/2018, 9 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1220/2019, 10 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1023/2022, 411/2023 och 1106/2024, 18 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 738/2023 samt 27 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1023/2022, samt

fogas till lagen nya 2 b § och 24 a §, till lagen en ny 17 a §, i stället för den 17 a § som upphävts genom lag 1107/2016 samt till 18 a § ett nytt 4 mom. och till 18 g § ett nytt 2 mom., sådana de lyder, 18 a § i lagarna 1023/2022 och 738/2023 och 18 g i lag 1023/2022, som följer:

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande

En person som är över 18 år gammal och som ansöker om utkomststöd och som inte uppnått den ålder som berättigar till ålderspension enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007), eller en person som är 17 år och som har fullgjort sin läroplikt, är skyldig att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete och hålla sin jobbsökning i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om personen inte

- 1) arbetar som löntagare och antalet arbetstimmar är minst 30 timmar per vecka,
- 2) får den utkomst som oundgängligen behövs från företagsverksamhet som företagare,
- 3) studerar på heltid och får en primär förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna,
- 4) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),
- 5) på grund av anstaltsvård är förhindrad att ta emot arbete,
- 6) vårdar ett barn som är under tre år hemma och för det får sådant stöd för hemvård som avses i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996),
- 7) arbetar som en sådan familjevårdare som avses i familjevårdslagen (263/2015) och att den vård som uppdragsavtalet om familjevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,
- 8) är en sådan närståendevårdare som avses i lagen om stöd för närståendevård (937/2005) och att den vård som avtalet om närståendevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,
- 9) fullgör värnplikt eller civiltjänst, eller

10) på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig vid Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete och inte håller sin jobbsökning i kraft, sänks utkomststödets grunddel med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. är en studerande som avses i 1 mom. 3 punkten, som studerar för att avlägga sin första examen som ger yrkesfärdigheter, ändå inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten innan tre månader har förflutit från det att den primära förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna upphört. Den period på tre månader som avses här kan förlängas med en ny tidsfrist på tre månader om den studerande presenterar tillräcklig utredning om att studierna framskrider under tidsfristen och att det är möjligt att slutföra studierna inom ett år från det att den primära förmånen upphört. Tidsfristen kan förlängas sammanlagt för högst ett år.

Trots vad som föreskrivs ovan i denna paragraf förutsätts det inte i fråga om skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande att en sådan arbetssökande som får invalidpension i form av delpension söker heltidsarbete.

2 b §

Skyldighet att ansöka om primär förmån

Den som ansöker om utkomststöd är skyldig att ansöka om en primär förmån i förhållande till utkomststödet under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom eller en primär förmån som betalas på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende och som personen kan antas vara berättigad till.

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). Genom förordning av statsrådet justeras boendeutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag. Närmare bestämmelser om hur förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna bedöms utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövligt belopp andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. Folkpensionsanstalten kan vid bedömningen av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödets grunddel per månad är

- 1) för ensamstående 449,86 euro,
- 2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 86 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,
- 3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,
- 4) för barn mellan 10 och 17 år 72 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt
- 5) för barn under 10 år 65 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 15 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp sänks med 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att personen har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att personen inte med stöd av kap. 2 a i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är berättigad till arbetslöshetsförmån för viss tid eller tills vidare, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har låtit bli att söka en studieplats, genom sitt eget förfarande har orsakat att han eller hon inte blivit antagen, avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån.

När grunddelens belopp sänkts med 20 procent redan en månad och förutsättningarna för en sänkning av grunddelen fortsätter även under följande månad, fortsätter sänkningen av grunddelen med 40 procent så länge förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls.

Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som nämns i 1 mom. har avbrutits för högst en kalendermånad, görs sänkningen av utkomststödets grunddel för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som nämns i 1 mom. har avbrutits för längre tid än en månad, görs sänkningen av utkomststödets grunddel för så många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar, beräknat i hela kalendermånader.

I situationer där arbetslöshetsförmån inte betalas tills vidare av de orsaker som nämns i 1 mom., görs sänkningen av utkomststödets grunddel för sex månader. Sänkningen av grunddelen upphör dock tidigare, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs tidigare eller om personen inte längre ska betraktas som arbetslös.

Grunddelens belopp sänks med 50 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

- 1) en person som är över 18 år trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har ansökt om en sådan förmån som avses i 2 b § och som personen med beaktande av livssituationen och omständigheterna sannolikt kan antas ha rätt till,
- 2) en person som avses i 2 a § trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har anmält sig vid arbetskraftsmyndigheten som en sådan arbetssökande som avses i 2 a §.

Sänkningen av grunddelen med 50 procent fortsätter så länge personen inte har ansökt om en sådan primär förmån som avses i 5 mom. 1 punkten eller personen inte har gjort den anmälan

som avses i 5 mom. 2 punkten eller om de uppmaningar som getts med stöd av 5 mom. inte längre ska ges med samma innehåll på grund av en förändring i personens livssituation eller omständigheter.

Trots vad som föreskrivs ovan kan sänkningen endast göras om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När sänkningen av grunddelen fortsätter på samma grunder och med samma belopp som grunddelen har sänkts föregående månad, ska klienten särskilt ges tillfälle att presentera ny utredning endast om det av ansökan eller annars framkommer skäl på basis av vilka det kan anses nödvändigt att höra klienten på nytt.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster och understöd som ska anses som ringa för en person som är under 18 år,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice och ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005),

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska för en inkomsttagare under 18 år 150 euro per månad av förvärvsinkomster inte beaktas.

13 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas, utbetalas och avslås för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomst som erhållits den sista bankdagen i månaden beaktas dock som inkomst i beräkningen för följande månad, med undantag för situationer där det övergår till periodisering av arbetslöshetsförmånen. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för inkomsten eller dess användningsändamål.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för stödtagaren för att användas för stödtagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för stödtagarens uppehälle. Utkomststödet andel av hyran för bostaden betalas dock alltid direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststödet.

17 a §

Indragning av grundläggande utkomststöd

När rätten till utkomststöd upphör helt och hållet dras utkomststödet in från och med

- 1) följande obetalda post, när stödtagaren har flyttat utomlands,
- 2) följande obetalda post, när stödtagaren har avlidit
- 3) den begärda tidpunkten, när stödtagaren begär att stödet ska dras in,
- 4) följande obetalda post, när stödtagaren har börjat arbeta och rätten till grundläggande utkomststöd inte längre uppstår, eller
- 5) följande obetalda post, när stödtagaren på grund av annan motsvarande orsak inte längre har rätt till grundläggande utkomststöd.

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten har också trots sekretessbestämmelserna rätt att av en arbetslöshetskassa på begäran avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran avgiftsfritt av penninginstitut få de uppgifter om den som söker eller får utkomststöd som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende, om tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på något annat sätt och om det finns grundad anledning att misstänka att den som sökt eller får utkomststöd har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Begäran om att få uppgifterna ska framställas skriftligen. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtande som avses i 15 §.

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Vad som i 18 a § 4 mom. föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter gäller också välfärdsområdets rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § lämna välfärdsområdet uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

24 a §

Rättelse av sakfel

På rättelse av sakfel i beslut tillämpas vad som föreskrivs i 50 § i förvaltningslagen.

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande och lagligen i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

27 f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. Kommunens finansieringsandel är dock 100 procent, om den sökande är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år. Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 7 a träder dock i kraft först den 1 december 2026 och 27 f § träder i kraft först den 1 januari 2027.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 mars 2026 tillämpas i fråga om 7 b, 9 och 11 § samt 13 § 3 mom. de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027 tillämpas vid ikraftträdandet av 7 a § de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023) 64 § 2 mom. som följer:

64 §

Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som ansvarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. Bestämmelser om rätten för en myndighet inom socialvården att av penninginstitut få sådana sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av myndighetens utkomststödsuppgifter finns med avvikelse från vad som föreskrivs ovan i detta moment i 18 g § 2 mom. lagen om utkomststöd (1412/1997).

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 10 § 2 mom., sådant det
lyder i lag 1372/2014, som följer:

10 §

*Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabilite-
ringssyfte*

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i
utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ingår
i aktiveringsplanen eller den sektorsövergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap. 9–14
§ i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20xx

Statsminister

Förnamn Efternamn

..minister Förnamn Efternamn

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om utkomststöd 1412/1997 2 a §, 7 a § 2 mom., 7 b § 1 mom., 9 § 1 och 2 mom., 10 §, 10 a §, 11 § 2 mom. 1 och 5 punkten och 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 16 § 2 mom., 18 a § 1 och 2 mom., 18 b §, 18 h §, 27 § 1 mom. och 27 f § 1 mom., av dem 2 a § och 11 § 2 mom. 5 punkten sådana de lyder i lag 411/2023, 7 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 1242/2023, 7 b § 2 mom., 10 a §, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 18 a § 1 mom., 18 h § och 27 f § 1 mom. sådana de lyder i lag 1023/2022, 9 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 1317/2018, 9 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1220/2019, 10 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1023/2022, 411/2023 och 1106/2024, 18 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 738/2023 samt 27 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1023/2022, samt

fogas till lagen nya 2 b § och 24 a §, till lagen en ny 17 a §, i stället för den 17 a § som upphävts genom lag 1107/2016 samt till 18 a § ett nytt 4 mom. och till 18 g § ett nytt 2 mom., sådana de lyder, 18 a § i lagarna 1023/2022 och 738/2023 och 18 g i lag 1023/2022, som följer:

Gällande lydelse

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande

En person i åldern 17–64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetssökande på det sätt som föreskrivs i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om han eller hon inte

- 1) arbetar som löntagare eller företagare,
- 2) studerar på heltid,
- 3) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),
- 4) på grund av anstaltsvård eller på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete, eller

Föreslagen lydelse

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande

En person som är över 18 år gammal och som ansöker om utkomststöd och som inte uppnått den ålder som berättigar till ålderspension enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007), eller en person som är 17 år och som har fullgjort sin läroplikt, är skyldig att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete och hålla sin jobbsökning i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om personen inte

- 1) arbetar som löntagare och antalet arbetstimmar är minst 30 timmar per vecka,
- 2) får den utkomst som oundgängligen behövs från företagsverksamhet som företagare,
- 3) studerar på heltid och får en primär försörjning som är avsedd att trygga utkomsten under studierna,

Gällande lydelse

5) på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten, kan utkomststödet grunddel sänkas med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Föreslagen lydelse

4) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

5) på grund av anstaltsvård är förhindrad att ta emot arbete,

6) vårdar ett barn som är under tre år hemma och för det får sådant stöd för hemvård som avses i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996),

7) arbetar som en sådan familjevårdare som avses i familjevårdslagen (263/2015) och att den vård som uppdragsavtalet om familjevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,

8) är en sådan närståendevårdare som avses i lagen om stöd för närståendevård (937/2005) och att den vård som avtalet om närståendevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,

9) fullgör värnplikt eller civiltjänst, eller

10) på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig vid Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete och inte håller sin jobbsökning i kraft, sänks utkomststödet grunddel med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. är en studerande som avses i 1 mom. 3 punkten, som studerar för att avlägga sin första examen som ger yrkesfärdigheter, ändå inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten innan tre månader har förflutit från det att den primära förmånen som är avsedd att trygga utkomsten under studierna upphört. Den period på tre månader som avses här kan förlängas med en ny tidsfrist på tre månader om den studerande presenterar tillräcklig utredning om att studierna framskrider under tidsfristen och att det är möjligt att slutföra studierna inom ett år från det att den primära förmånen upphört. Tidsfristen kan förlängas sammanlagt för högst ett år.

Trots vad som föreskrivs ovan i denna paragraf förutsätts det inte i fråga om skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande att en

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse
sådan arbetssökande som får invalidpension i
form av delpension söker heltidsarbete.

2 b §

Skyldighet att ansöka om primär förmån

Den som ansöker om utkomststöd är skyldig att ansöka om en primär förmån i förhållande till utkomststödet under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom eller en primär förmån som betalas på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende och som personen kan antas vara berättigad till.

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). Genom förordning av statsrådet justeras bostadsutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag.

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). Genom förordning av statsrådet justeras *boendeutgifterna* minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga *boendeutgifterna* för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag. *Närmare bestämmelser om hur förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna bedöms utfärdas genom förordning av statsrådet.*

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen.

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra *nödvändiga* hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. *Folkpensionsanstalten kan vid bedömningen*

Gällande lydelse

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödets grunddel per månad är

- 1) för ensamstående 463,77 euro,
- 2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 85 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,
- 3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,
- 4) för barn mellan 10 och 17 år 70 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt
- 5) för barn under 10 år 63 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 14 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp kan sänkas med *högst* 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

- 1) personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och

Föreslagen lydelse

av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödets grunddel per månad är

- 1) för ensamstående 449,86 euro,
- 2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 86 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,
- 3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,
- 4) för barn mellan 10 och 17 år 72,2 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt
- 5) för barn under 10 år 65 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 15 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp *sänks* med 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att *personen har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att personen inte med stöd av kap. 2 a i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är berättigad till arbetslöshetsförmån för viss tid eller tills vidare, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har låtit bli att söka en studieplats, genom sitt eget förfarande har orsakat att han eller hon inte blivit antagen, avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon*

Gällande lydelse

som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån,

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (681/2023) utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas,

3) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt den lagen eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023),

4) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har utan giltig orsak enligt 2 a kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

Grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent, om en person

1) efter att utkomststödets grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., fortsätter att förfara på det sätt som avses i 1 mom. 1–4 punkten, och

2) utan grundad anledning vägrar delta i bedömning av servicebehovet enligt 10 a §.

Sänkningen enligt 1 och 2 mom. kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Föreslagen lydelse

enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån.

När grunddelens belopp sänkts med 20 procent redan en månad och förutsättningarna för en sänkning av grunddelen fortsätter även under följande månad, fortsätter sänkningen av grunddelen med 40 procent så länge förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls.

Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som nämns i 1 mom. har avbrutits för högst en kalendermånad, görs sänkningen av utkomststödets grunddel för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som nämns i 1 mom. har avbrutits för längre tid än en månad, görs sänkningen av utkomststödets grunddel för så många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar, beräknat i hela kalendermånader.

I situationer där arbetslöshetsförmån inte betalas tills vidare av de orsaker som nämns i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 mom., görs sänkningen av utkomststödets grunddel för sex månader. Sänkningen av grunddelen upphör dock tidigare, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs tidigare eller om personen inte längre ska betraktas som arbetslös.

*Grunddelens belopp sänks med 50 procent för en person vars behov av utkomststöd för-
anleds av att*

*1) en person som är över 18 år trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har an-
sökt om en sådan förmån som avses i 2 b §
och som personen med beaktande av livssitu-
ationen och omständigheterna sannolikt kan
antas ha rätt till,*

*2) en person som avses i 2 a § trots uppma-
ning inte inom en tidsfrist på en månad har
anmält sig vid Arbetskraftsmyndigheten som
en sådan arbetssökande som avses i 2 a §.*

*Sänkningen av grunddelen med 50 procent
fortsätter så länge personen inte har ansökt
om en sådan primär förmån som avses i 5
mom. 1 punkten eller personen inte har gjort
den anmälan som avses i 5 mom. 2 punkten
eller om de uppmaningar som getts med stöd
av 5 mom. inte längre ska ges med samma in-
nehåll på grund av en förändring i personens
livssituation eller omständigheter.*

*Trots vad som föreskrivs ovan kan sänk-
ningen endast göras om den inte äventyrar
den utkomst som oundgängligen behövs för att
trygga ett människovärdigt liv och sänkningen
inte heller i övrigt kan anses oskälig.*

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om detta i förväg.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas.

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När sänkningen av grunddelen fortsätter på samma grunder och med samma belopp som grunddelen har sänkts föregående månad, ska klienten särskilt ges tillfälle att presentera ny utredning endast om det av ansökan eller annars framkommer skäl på basis av vilka det kan anses nödvändigt att höra klienten på nytt.

Gällande lydelse

När sänkning av grunddelen övervägs i en situation som avses i 10 § 2 mom., ska Folkpensionsanstalten alltid innan grunddelen sänks på det sätt som avses i det momentet anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas i enlighet med 10 § 2 mom. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömning av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet avgör på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster som skall anses ringa och understöd,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice, ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), *förhöjningsdel och förhöjd förtjänst*del enligt 6 kap. 3 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skillnaden mellan *förhöjd förtjänst*del som avses i den paragrafen och *förtjänst*del som avses i 2 § 1 mom. i det kapitlet samt arbetsmarknadsstödet *förhöjningsdel* enligt 7 kap. 5 § i den lagen,

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska 150 euro per månad av *inkomsttagarens* förvärvsinkomster inte beaktas.

Föreslagen lydelse

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster *och understöd* som ska anses *som ringa för en person som är under 18 år*,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice *och* ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005),

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska *för en inkomsttagare under 18 år* 150 euro per månad av förvärvsinkomster inte beaktas.

Gällande lydelse

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans uppehälle.

Föreslagen lydelse

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för *stödtagaren* för att användas för *stödtagarens* uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för *stödtagarens* uppehälle. *Utkomststödet andel av hyran för bostaden betalas dock alltid direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststödet.*

17 a §

Indragning av grundläggande utkomststöd

När rätten till utkomststöd upphör helt och hållet dras utkomststödet in från och med

1) följande obetalda post, när stödtagaren har flyttat utomlands,

2) följande obetalda post, när stödtagaren har avlidit,

3) den begärda tidpunkten, när stödtagaren begär att stödet ska dras in,

4) följande obetalda post, när stödtagaren har börjat arbeta och rätten till grundläggande utkomststöd inte längre uppstår, eller

5) följande obetalda post, när stödtagaren på grund av annan motsvarande orsak inte längre har rätt till grundläggande utkomststöd.

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten har

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. *Folkpensionsanstalten har*

Gällande lydelse

dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

också trots sekretessbestämmelserna rätt att av en arbetslöshetskassa på begäran avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran avgiftsfritt av penninginstitut få de uppgifter om den som söker eller får utkomststöd som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende, om tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på något annat sätt och om det finns grundad anledning att misstänka att den som sökt eller får utkomststöd har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Begäran om att få uppgifterna ska framställas skriftligen. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

I de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. samt 10 a § 1 och 3 mom. ska välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

Gällande lydelse

utkomststödets grunddel ska sänkas. Valfärdsområdet ska överväga hur behövt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig.

Dessutom kan valfärdsområdet lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i det utlåtagande av socialvården som avses i 15 §.

Valfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Valfärdsområdets rätt till information

Bestämmelser om valfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 64 § i kunduppgiftslagen.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till valfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna valfärdsområdet uppgifter om ett beslut enligt 10 § 1 och 2 mom. om sänkt grundläggande utkomststöd och i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § uppgifter

Föreslagen lydelse

Valfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtagande som avses i 15 §.

Valfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Valfärdsområdets rätt till information

Bestämmelser om valfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 64 § i kunduppgiftslagen.

Vad som i 18 a § 4 mom. föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter gäller också valfärdsområdets rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till valfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § lämna valfärdsområdet uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

Gällande lydelse

om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

Föreslagen lydelse

24 a §

Rättelse av sakfel

På rättelse av sakfel i beslut tillämpas vad som föreskrivs i 50 § i förvaltningslagen.

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

27 f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande *och lagligen* i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

27 f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. *Kommunens finansieringsandel är dock 100 procent, om den sökande är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år.* Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 7 a träder dock i kraft först den 1 december 2026 och 27 f § träder i kraft först den 1 januari 2027.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 mars 2026 tillämpas i fråga om 7 b, 9 och 11 § samt 13 § 3 mom. de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027 tillämpas vid

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ikraftträdandet av 7 a § de bestämmelser som
gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023) 64 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

64 §

Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som ansvarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den.

Föreslagen lydelse

64 §

Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som ansvarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. *Bestämmelser om rätten för en myndighet inom socialvården att av penninginstitut få sådana sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av myndighetens utkomststödsuppgifter finns med avvikelse från vad som föreskrivs ovan i detta moment i 18 g § 2 mom. lagen om utkomststöd (1412/1997).*

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 10 § 2 mom., sådant det lyder i lag 1372/2014, som följer:

Gällande lydelse

10 §

Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ingår i aktiveringsplanen eller den sektorsovergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap. 9–14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa *och 10 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om utkomststöd.*

Föreslagen lydelse

10 §

Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ingår i aktiveringsplanen eller den sektorsovergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap. 9–14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om ändring av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd

I enlighet med statsrådets beslut
fogas till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd (144/2024) en ny 2 a § som följer:

2 a §

Bedömning av förändringar i boendeutgifter

Vid beräkningen av den genomsnittliga förändringen i boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd och mottagare av allmänt bostadsbidrag beaktas i fråga om mottagare av utkomststöd endast boendeutgifterna för de mottagare som inte har en sådan särskild grund som avses i 7 a § 3 mom. för att bo i den bostad för vars boendeutgifter utkomststöd har sökts. Med genomsnittliga boendeutgifter avses en i 2 § avsedd framställning som Folkpensionsanstalten årligen gör före utgången av maj och som grundar sig på 60-percentilen för föregående period mellan den 1 april och den 31 mars. De kommunvisa gränserna för boendeutgifter justeras så att de motsvarar 60-percentilen, om boendeutgifterna har stigit eller sjunkit minst tre procent jämfört med föregående års gräns för boendeutgifter. Gränsen för boendeutgifter höjs eller sänks högst med fem procent per år. Av särskilda skäl som förekommer i kommunen kan dock gränsen för boendeutgifter höjas med mer än fem procent, men med högst 10 procent per år.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. kan de kommunvisa gränserna för boendeutgifter från och med den femte familjemedlemmen bildas som ett enda tal som baserar sig på antalet extra personer.

Denna förordning träder i kraft den 20 .

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027 tillämpas de bestämmelser som gällde vid denna förordnings ikraftträdande.